

Päivi Muranen

Läheistyötä edistäviä ja estäviä tekijöitä lasten- suojelussa

Työntekijöiden näkökulma

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (Ylempi AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyöraportti

3.12.2015

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Päivi Muranen Läheistyötä edistäviä ja estäviä tekijöitä lastensuojelussa Työntekijöiden näkökulma 89 sivua + 1 liite 3.12.2015
Tutkinto	Sosionomi (Ylempi AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi (Ylempi AMK)
Ohjaaja(t)	Tutkintovastaava Sirkka Rousu
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisia läheistyötä edistäviä tai estäviä tekijöitä lastensuojelun työntekijät työssään näkevät. Opinnäytetyön avulla haluttiin tehdä näkyväksi läheisten kanssa työskentelyä ja sen merkitystä lastensuojelussa. Lisäksi tavoitteena oli tutkia millaista tukea ja tietoa lastensuojelutyöntekijät mahdollisesti tarvitsevat, työskennellessään läheisten kanssa lastensuojelussa.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin kyselytutkimuksena lastensuojelun työntekijöiltä, jotka osallistuivat Pesäpuu ry:n järjestämään Lähemmäs Lasta -koulutukseen. Koulutuksia järjestettiin viidellä eri paikkakunnalla eri puolin Suomea. Kysely toteutettiin kevään ja syksyn 2015 aikana. Aineisto koostuu yhteensä 82 lastensuojelun työntekijän vastauksesta. Aineiston analysoinnissa käytettiin laadullista sisällönanalysointia. Aineisto analysoitiin teemoittelun ja tutkimuskysymysten avulla, joiden pohjalta aineisto muodosti kolme pääluokkaa: organisaatio-, työntekijä- ja asiakastason. Pääluokkien alle muodostui lastensuojelun läheistyötä estävät ja edistävät tekijät.</p> <p>Tulosten mukaan läheisten kanssa työskentelyä edistävät lapsikeskeinen työtapo, vanhempien oma-aloitteisuus ja myönteinen suhtautuminen läheistyöhön sekä läheisten halukkuus osallistua työskentelyyn. Työskentelyä edistää avoimuus asiakasta kohtaan ja yhteistyön tekeminen heidän kanssaan. Kunnioittava kohtaaminen ja työntekijän osaaminen edistivät läheistyön tekemistä. Työkäytännöt, työyhteisön antama tuki ja tiedon jakaminen työyhteisössä vaikuttavat myös läheistyön onnistumiseen. Tulosten mukaan läheistyötä estäviä tekijöitä ovat vanhempien kieltäminen, ettei läheisiä saa ottaa mukaan työskentelyyn, huonot välit perheen ja läheisten välillä ja luottamuksen puute lastensuojelua kohtaan. Myös vanhempien kokemaa häpeää saattaa estää läheistyön tekemisen. Työskentelyä hankaloittavat puutteelliset työkäytännöt, asenteet ja osaamisen tai tiedon puute. Läheistyötä ei ole mahdollista tehdä tiukkojen aikarajojen tai liian vähäisten resurssien vuoksi, työntekijöiden mukaan aikaa on liian vähän suhteessa asiakasmääriin.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää lastensuojelun työntekijöille läheistyöhön tuotettavan tukimateriaalin tuottamisessa, esimerkiksi Pesäpuu ry:ssä, että Lastensuojelun käsikirjan (THL) toimitustyössä, mutta myös laajemmin lastensuojelutyössä. On toivottavaa, että opinnäytetyön avulla lastensuojelun työntekijät näkevät läheiset yhä enemmän voimavarana omaan työhönsä ja keskeisenä asiana lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta.</p>	
Avainsanat	Läheinen, läheissuhde, lastensuojelu, kohtaaminen, läheistyö

Author(s) Title Number of Pages Date	Päivi Muranen What promotes and prevents working with the immediate family in child welfare 89 pages + 1 appendice 3 December 2015
Degree	Master of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor(s)	Sirkka Rousu, Principal Lecturer
<p>The aim of this thesis was to find out employees' experiences of what promotes and what prevents working with the immediate family in child welfare. The main task was to make working with the immediate family visible and to increase the awareness of its importance in child welfare. The aim was also to find out what kind support and knowledge employees have needed when working with the immediate family in child welfare.</p> <p>This thesis is a qualitative study. Research data was collected as a survey from the employees of child welfare who joined the Closer the Child training organized by Pesäpuu ry. The training was held in five cities around Finland. The survey was held during the spring and autumn in 2015. The data includes 82 answers from employees. The content analysis method was used to analyze the data. With the content analysis method, the data was classified in themes.</p> <p>The results of this thesis showed that the factors which promote working with the immediate family working in a child-centered way, initiative of parents and their positive attitude towards child welfare working in an immediate-family way. In addition, the willingness of immediate family members, employees' knowledge, their openness and respect towards the client as well as their cooperation with the client were considered as factors alleviating working with the immediate family. The results also showed that work practices, the support of workplace and sharing information, promotes working with the immediate family. The results of this thesis showed that the factors which prevent working with the immediate family are parental denial, bad relationship with immediate family members and trust towards the child welfare system. In addition, inadequate work practices, attitude and lack of knowledge or skills, lack of time and a large number of clients were reported as factors complicating working with the immediate family.</p> <p>The results of this thesis can be used as guide and study material by Pesäpuu ry and also on the website of Lastensuojelun käsikirja (THL). Hopefully, this thesis increases awareness of the importance of relationships in child welfare and helps to see the immediate family as a resource in child welfare. In addition, the employees should still see the importance of relationships for the child so that the child will have a relationship to the immediate family members when he or she becomes an adult.</p>	
Keywords	Child welfare, social networks, relationships, immediate family

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lastensuojelutyö ja lapsen oikeus läheisiin	2
2.1	Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu	3
2.2	Lainsäädäntö läheistyön mahdollistajana	7
2.3	Lapsen etu on lastensuojelutyötä ohjaava periaate	9
2.4	Läheisverkosto osana lastensuojelutyötä	11
2.4.1	Miten lapsen läheisverkosto voi olla mukana lastensuojelussa?	12
2.4.2	Suhteet ja osallisuuden vahvistaminen läheistyön perustana	17
3	Osaaminen lastensuojelun läheistyössä	19
3.1	Kohtaaminen lastensuojelun läheistyön lähtökohtana	22
3.2	Vuorovaikutustaidot osaamisen keskiössä	25
3.3	Työmenetelmät ja työvälineet ohjaavat työskentelyä	27
3.4	Organisaation toiminta ja työkäytännöt	32
3.5	Tieto lapsesta, perheestä ja läheisistä lastensuojelun läheistyössä	35
3.6	Ammattitaito ja asenteet työskentelyn perustana	38
4	Tutkimusasetelma	40
5	Opinnäytetyön toteutus	41
5.1	Aineiston kuvaus	43
5.2	Aineiston analysointi	44
6	Tulokset	47
6.1	Asiakasnäkökulma: suhtautumistapa vaikuttaa	48
6.1.1	Lapsen etu ja lapsikeskeisyys	49
6.1.2	Vanhempien suhtautumistapa	50
6.1.3	Läheisten näkemys	52
6.2	Työntekijänäkökulma: osaaminen vaikuttaa	53
6.2.1	Asenteen ja suhtautumistavan merkitys	53
6.2.2	Ammattitaito ja osaaminen	55
6.3	Organisaationäkökulma: resurssit vaikuttavat	57
6.3.1	Työyhteisön tuki ja työkäytännöt	57
6.3.2	Resurssien vähyys	59
6.4	Yhteenveto tuloksista	60

7	Johtopäätökset	62
8	Pohdinta	67
9	Lähteet	74

Liitteet

Liite 1. Kysely lastensuojelun läheistyöstä

”Ne on ne läheiset, jotka rakastaa”

1 Johdanto

Opinnäytetyö sijoittuu lastensuojelun työkenttään ja läheisverkoston kanssa työskentelyyn. Aihetta on lähestytty pääasiassa lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun näkökulmasta. Tavoitteena oli tuoda näkyväksi arjessa tapahtuva lastensuojelutyö läheistyön viitekehyksessä, joten asiakasnäkökulma oli vahvasti esillä opinnäytetyössä. Lastensuojelutyötä ei voi olla ilman, että tehdään työtä asiakkaan eli lapsen tai hänen perheensä kanssa.

Aihe on tärkeä, sillä lapsi elää aina osana omaa lähiyhteisöään ja läheisverkostoaan. Lastensuojelun yksi tarkoitus on turvata lapsen kasvua ja kehitystä, johon läheiset kuuluvat. Lastensuojelu on osa lasten ja perheiden palvelujärjestelmää ja lastensuojelun työntekijät toimivat ennalta sovittujen työvaiheiden mukaisesti. Olisi hyvä jos läheiset olisi ennalta huomioitu kuuluviksi lastensuojelun työvaiheisiin. Keskeisiä käsitteitä opinnäytetyössä ovat lastensuojelu, läheiset, läheisverkosto, läheistyö ja suhteet, osaaminen sekä lapsen etu. Läheistyöllä opinnäytetyössä tarkoitetaan lastensuojelutyötä, jossa läheiset huomioidaan ja otetaan mukaan työskentelyyn. Läheisellä tarkoitetaan lastensuojelun asiakkaan eli lapsen sekä hänen perheensä läheisiä, merkittäviä henkilöitä. Lastensuojelutyössä on tärkeää, että lapselta kysytään ja että hän saa itse vapaasti kertoa, ketkä ovat hänelle läheisiä henkilöitä. Suomessa käytetään läheiskäsitettä, joka sitoo yhteen perheen jäsenille läheiset ihmiset ja merkitykselliset ja on laajempi käsite kuin perhe- tai muu sukulaissuhde.

Lastensuojelun yhteiskunnallinen tavoite on, että palvelujärjestelmän tukea on tarvittaessa saatavilla ja niin, että tukea annetaan lapselle ja perheelle mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Joskus perheen ja lapsen olosuhteet ovat erityisen haasteellisia, ja tällöin lastensuojelu saattaa olla paras toimija puuttumaan perheen ja lapsen elämään. Useimmiten perheen ja lapsen elämään kuuluu läheisiä, jotka auttavat, kun tukea tarvitaan eikä sosiaalityötä tarvita. Aina ei ole mahdollista saada apua lähiyhteisöltä ja tällöin tarvitaan viranomaisen puuttumista sekä tukea perheen tilanteeseen. Lastensuojelun työntekijän on tärkeä tietää aloittaessaan työskentelyn lapsen ja perheen kanssa, miten läheiset voisi ottaa mukaan työskentelyyn.

Läheisten kanssa tehtävän työn tausta-ajatuksena on suhdeperustaisuus, joka on tärkeää etenkin lapsen näkökulmasta, jotta lapselle tärkeät suhteet tulevat huomioiduiksi työskentelyssä. Suhdeperustaisuus tarkoittaa ihmisten välisiä suhteita ja niiden huomiointia ihmistä koskevassa päätöksenteossa. Voimassa oleva lainsäädäntö antaa edellytykset ja kannustimen läheisten kanssa tehtävälle työlle, ja läheistyön yksi tavoite onkin taata pysyvät ihmissuhteet lapsen elämässä. Läheiset tulisi nähdä osana lapsen elämää riippumatta siitä, mihin sosiaalihuollon tai lastensuojelun toimenpiteisiin lapsen ja perheen kohdalla on kulloinkin ryhdytty, myös silloin kun lapsi on sijoitettu sijaisperheeseen tai laitoshuoltoon.

Lastensuojelun läheistyöhön liittyen on viime aikoina tehty enenemässä määrin opinnäytetöitä. Läheistyössä käytettyä läheisneuvonpito-menetelmää on tutkittu paljon ja tästä syystä kyseinen menetelmä on nostettu esille opinnäytetyössä. Läheistyötä ja verkostojen kanssa työskentelyä on tutkittu esimerkiksi Kati Hämäläisen tutkimuksessa (2012) ”Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen”. Lastensuojelun läheistyön esteitä ja edistäviä tekijöitä lastensuojelussa ei ole tutkittu eikä läheisten kanssa työskentelyä tilastoida valtakunnallisiin tilastoihin.

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena, jonka tuottaman tiedon tarkoitus on tehdä näkyväksi läheisten kanssa tehtävää työtä. Aineisto koostuu yhteensä 82 lastensuojelun työntekijän vastauksesta. Se kerättiin kyselytutkimuksena lastensuojelun työntekijöiltä, jotka osallistuivat Pesäpuu ry:n järjestämiin Lähemmäs Lasta – kouluksiin vuoden 2015 aikana. Tavoitteena oli löytää opinnäytetyön avulla seikkoja, jotka työntekijän näkökulmasta edistävät tai estävät läheisten kanssa työskentelyä lastensuojelussa. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Pesäpuu ry:n Lähemmäs-hankkeen kanssa. Toisena yhteistyötahona oli Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Lastensuojelun käsikirjan toimitus. Opinnäytetyön tuloksia on tarkoitus hyödyntää lastensuojelussa tehtävän läheistyön kehittämisessä.

2 Lastensuojelutyö ja lapsen oikeus läheisiin

Lapsella on oikeus jatkuvuuteen sekä pysyvyyteen elämässään, ja perheellä on oikeus tukeen kasvatustehtävässään. Pysyvät ihmissuhteet tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. Kasvattajien sitoutuneisuus lapseen on kaikille lapsille, mutta etenkin sijoitetulle lapselle tärkeää. (Bäck-Kiianmaa – Hakkarainen 2008: 121.) Kiintymyssuhteen merki-

tyksen ymmärtäminen on tärkeää lastensuojelussa tehtävässä läheistyössä kaikissa lastensuojelutyön eri vaiheissa ehkäisevästä lastensuojelusta sijaishuoltoon sekä jälkihuoltoon. Läheisiä ja perheitä ei tulisi sulkea lapsen elämästä edes lastensuojelun tullessa mukaan lapsen ja perheen elämään.

Lastensuojelutyö pohjautuu ensisijaisesti lastensuojelulakiin (417/2007), mutta työtä ohjaavat lisäksi sosiaalihuoltolaki (1301/2014), laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) sekä muu voimassa oleva lainsäädäntö, johon kuuluu muun muassa perhehoitolaki (263/2015) ja hallintolaki (434/2003). Lainsäädäntö on kokonaisuutena otettava huomioon lastensuojelutyötä tehtäessä. Lastensuojelun työntekijän työtä ohjaavat lainsäädännön lisäksi lastensuojelun laatusuositus (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2014:4) ja YK:n yleissopimus Lapsen oikeuksista (60/1991). Työtä ohjaa myös lapsen edun ensisijaisuuden periaate, mutta myös työntekijän osaaminen ja ennalta sovitut työkäytännöt, ammattitaito, johtaminen sekä lastensuojeluorganisaation työkuultuuri, jossa työntekijä kulloinkin työskentelee.

Asiakas on laissa määritelty seuraavalla tavalla: sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan asiakkaalla tarkoitetaan sosiaalihuoltoon hakevaa tai käyttävää taikka tahdostaan riippumatta sen kohteena olevaa henkilöä. Sosiaalihuoltolain mukaan lapsi on alle 18-vuotias henkilö ja nuori on 18—24-vuotias henkilö. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan erityistä tukea tarvitseva on muun muassa sellainen lapsi, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään tai joka on erityisen tuen tarpeessa. Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena 18–20-vuotiasta.

2.1 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Lastensuojelutyö jakautuu lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun sekä ehkäisevään lastensuojeluun (Räty 2012: 3-4). Sosiaalihuoltolain (1301/2014) ja lastensuojelulain muuttamisen (1302/2014) myötä lastensuojelun painopiste on entistä vahvemmin ehkäisevässä lastensuojelussa, jota toteutetaan muun muassa sosiaalihuollon piirissä annettavana palveluna. Lastensuojelutyötä ohjaa vahvasti lapsen edun periaate. Asiakkaan etua, eli lastensuojelusta puhuttaessa lapsen etua, arvioitaessa on myös kiinnitettävä huomiota siihen, miten lapsen kohdalla tehdyt erilaiset ratkaisut turvaavat lähei-

set ja jatkuvat ihmissuhteet (sosiaalihuoltolaki 1301/2014 4§). Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 5§:ssä painotetaan lapsen edun toteutumista kaikissa sosiaalihuollon lapsen kohdistuvissa toimissa sekä korostetaan asiakkaan ja hänen läheistensä hyvinvointia. Kevään 2015 lakiuudistuksen myötä läheisten merkitys vahvistui ja tätä on kuvattu myöhemmin.

Lastensuojelun yksi ydintehtävä on turvata lapselle mahdollisuus turvallisiin ihmissuhteisiin (Uramo 2006: 62). Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelutyön vaiheita toteutetaan lastensuojelun tarpeen selvittämisenä ja asiakassuunnitelmana, avohuollon tukitoimina, kiireellisenä sijoituksena, huostaanotona, sijaishuoltona ja jälkihuoltona. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa, opetuksessa, nuorisotyössä sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Räty 2012: 3.) Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun järjestämisvelvollisuus on kunnilla (Saarnio 2004: 240). Lastensuojelulain (2007/417) mukaan lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Tietyin lastensuojelulaissa määritellyin edellytyksin on lapsi mahdollista sijoittaa kodin ulkopuolelle tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin lapsen hoidon ja huollon järjestämiseksi.

Lastensuojelulain (2007/417) ja sosiaalihuoltolain (2014/1301) tavoitteena on varmistaa lapsen tasapainoinen ja monipuolinen kehitys ja turvallinen kasvuympäristö. Lastensuojelulain (2007/417) tarkoitus on taata lapselle erityinen suojeleminen ja lisäksi laki painottaa lapsen etua ja osallisuutta. Lapsen edun tulee olla toimintaa ohjaava periaate kaikissa julkisen vallan toimissa, ei ainoastaan lastensuojelun piirissä. Lastensuojeluviranomainen tekee päivittäisessä työssään valintoja eri ratkaisuvaihtoehtojen välillä, mutta hänen tulee aina miettiä, mikä vaihtoehto on paras juuri kyseisen lapsen edun kannalta. Lapsen huoltajalla on aina ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja viranomaisten tehtävä on lähtökohtaisesti tukea perheitä antamalla tukea mahdollisimman varhain ja tarvittaessa ohjattava perhe sosiaali- tai lastensuojelupalveluiden piiriin, jotta lisätuen antaminen mahdollistuu. Lapselle on turvattava myönteiset ja läheiset ihmissuhteet ennen kaikkea lapsen ja vanhempien välille. (Räty 2012: 1-2.) Lapselle läheisiä ihmissuhteita ei tulisi sivuuttaa lastensuojelun toimesta.

Lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen, joka tarkoittaa perheen ensisijaisuutta lapsen kehityksen ja terveyden turvaajana. Kun lastensuojelun tukitoimille tulee tarve, voi olla kyse tavallisista elämän kriiseistä, mutta kyse saattaa olla

myös poikkeuksellisista, lasta ja perhettä koettelevista olosuhteista. Lastensuojelun tehtäväkenttä on laaja ja se koskettaa läheisesti perhettä ja sen yksityisyyttä. Lapsen ja vanhempien suhteet ovat usein moninaiset, kuten kaikilla muillakin ihmisillä on kaikenlaisia kokemuksia ja tunteita läheissuhteissaan, on myös lapsen ja vanhemman välillä. Lastensuojelutyön yksi suurimpia haasteita on se, että sen tulisi pystyä takaamaan lapselle läpi elämänkaaren jatkuvat ihmissuhteet. (Bardy 2009: 41–42.) Lastensuojelu toimii perheen yksityisyyden rajoilla, kun se joutuu päättämään, missä ja milloin läheiset voisivat olla avuksi perheen yksityisiksi mielletyissä asioissa. Ja milloin julkisen vallan odotetaan nimenomaan tekevän niin. Läheistyössä yhdistyy usean henkilön, niin perheen jäsenten kuin läheistenkin, yksityisyys. Läheistyössä tulee näkyväksi sukujen historia niin hyvine kuin huonoine asioineen. (Heino 2001: 3.)

Perheet muuttuvat ja lapsen läheiset saattavat myös elämän aikana vaihtua tai muuttaa tärkeysjärjestystään. Perheitä perustetaan ja niitä myös hajoaa, jotkut irrottautuvat niistä kokonaan, mutta niihin liittyy myös uusia suhteita. (Jokinen ym. 2013: 175.) Lapsi myös tietää, kuka hänelle on läheinen ja oleellista on, miten lapsi suhteen kokee tai mitä se hänelle merkitsee (Lapsia lähellä – opas: 2015). Lapsen kuuleminen on osa lastensuojelutyötä ottaen huomioon lapsen iän ja kehitysvaiheen. Lapset osaavat ja haluavat kertoa itselleen tärkeistä asioista, myös heille läheisistä ihmissuhteista. On tärkeää, että lapsella on itsellään mahdollisuus kertoa perheensä ja itselleen läheiset suhteet. Lapset säilyttävät elämässään sidoksen myös etäisiin, erityisesti biologisiin suhteisiin, jotka saattavat olla näkyvissä tai näkymättömissä (Hämäläinen 2012: 153).

Lastensuojelutyössä on tärkeää, mikäli se on lapsen edun mukaista, pitää lapselle tärkeät läheiset mukana lastensuojelutyön eri vaiheissa. Lastensuojelulain (2007/417) mukaan lapsen sukulaisten ja läheisten merkitys lapsen tukemisessa nähdään tärkeänä lainsäädännön tasolla ja läheisverkoston mukaan ottaminen on keskeistä lapsen hyvinvoinnin kannalta. Lapsella on oikeus perhesuhteisiin, ja ne ovat osa hänen historiaansa sekä merkittäviä lapsen kehityksen kannalta. On tärkeää muistaa, että lapsella on myös oikeus rakastaa useita aikuisia samaan aikaan ollessaan esimerkiksi sijaishuollon piirissä. (Bäck-Kiianmaa – Hakkarainen 2008: 128.) Lapselle läheisimmät ihmissuhteet eivät ole välttämättä pelkästään niitä, jotka ovat läsnä hänen jokapäiväisessä elämässään (Hämäläinen 2012: 151).

Lastensuojelulain mukainen (2007/417) lastensuojelutyö alkaa kun lastensuojeluviranomainen on tehnyt päätöksen mahdollisesti lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta

lastensuojelun tarpeen selvityksen pohjalta. Tieto lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta voi tulla esimerkiksi läheisen tekemän lastensuojeluilmoituksen välityksellä.

Lapsi on asiakas, ja asiakkuus tarkoittaa käytännössä lastensuojeluasian vireille tuloa. Lastensuojeluasiakkuus alkaa, kun sosiaalityöntekijä on todennut palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että lapsen kasvuolosuhteet katsotaan sellaisiksi, etteivät ne turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Mikäli lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa oman terveytensä ja kehityksensä, voi lastensuojelun asiakkuus alkaa myös tällöin, tai kun katsotaan, että lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluita tai tukea. Mikäli lastensuojeluasia tulee vireille, ja sen johdosta ryhdytään kiireellisiin toimiin, jotta on mahdollista turvata lapsen kehitys ja terveys, alkaa lastensuojeluasiakkuus. Perheelle voidaan antaa lastensuojeluasiakkuuden myötä myös muutoin palveluita tai tukea ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Lapsella pitää olla nimetty vastuusosiaalityöntekijä, joka huolehtii lapsen edun mukaisien palveluiden toteutumisesta. Työväliseen tähän käytetään asiakassuunnitelmaa, jossa kuvataan mm. mitä on suunniteltu lapsen tilanteen ja elämän parantamiseksi. Mikäli avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä, saatetaan päätyä kiireellisen sijoituksen tekemiseen tai huostaanottoon, joka on lastensuojelun viimesijaisin toimenpide, jolla on tarkoitus taata hoidon ja kasvatuksen järjestäminen kodin ulkopuolella. (Lastensuojelulaki 2007/417; Lapsia lähellä –opas. 2015) Lastensuojelutyön prosessi päättyy jälkihuoltoon, johon tulisi erityisesti panostaa, jotta lastensuojelutyö onnistuisi lapsen ja perheen kannalta parhaimmalla tavalla eivätkä he jäisi yksin ilman tukea tässäkin vaiheessa. Myös jälkihuollossa tulee läheiset pitää mukana. Lastensuojelulain (2007/417) 54§ ja 76§ mukaan jälkihuollon yksi tehtävä on turvata lapselle tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet.

Lapsen toivomukset ja mielipide on otettava huomioon iän ja kehitystason mukaisella tavalla, kun toimitaan lastensuojelussa. Kun lapsen mielipidettä selvitetään, tulee varmistua, että lapsella on mahdollisuus vapaasti kertoa käsityksensä häntä koskevasta asiasta ja lapsen mielipiteelle on annettava painoarvoa. Lapsen tulee saada tietää, miksi ja mihin tarkoitukseen kuulemisessa kerättyjä tietoja käytetään. (Räty 2012: 163.) Lapsen mielipiteen selvittämisessä on oltava hienovarainen, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa, tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille (Lastensuojelulaki 2007/417, 20§).

2.2 Lainsäädäntö läheistyön mahdollistajana

Tarkastelen tässä läheistyön tekemistä lain näkökulmasta ja sitä, miten se osaltaan mahdollistaa läheistyön tekemisen. Lastensuojelulaki (2007/417) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) mahdollistavat läheisten kanssa työskentelyn. Läheiset on nostettu esiin useassa lainkohdassa. Kun lastensuojeluasia tulee vireille ja havaitaan lastensuojelun tarve, myös sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä, voi sosiaalityöntekijä lastensuojelulain (417/2007) 26§:n mukaisesti olla yhteydessä lapselle läheisiin henkilöihin sekä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin kuten myös sosiaalihuoltolain (1301/2014) 41 §:ssä säädetään. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 41§:n edellyttää ottamaan tarpeen mukaan henkilön omaiset ja muut läheiset huomioon.

Lastensuojelulain (2007/417) 34§:n mukaiset avohuollon tukitoimet tulee toteuttaa yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Lastensuojelulain (2007/417) mukaan lapsen sijaishuoltoon on tuettava ja edistettävä lapsen ja hänen vanhempiensa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa. Lapsen sijaishuolto on järjestettävä niin, että sijoituspaikan etäisyys ei ole este yhteydenpidolle lapselle läheisiin henkilöihin.

Lastensuojelulain (2007/417) 4§ mukaan lastensuojelun on edistettävä lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Lisäksi lastensuojelun tulee tukea lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä. Lastensuojelussa on käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, mutta kun katsotaan sijaishuollon olevan lapsen edun kannalta tarpeen, on se järjestettävä viivytyksettä. Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon perimäinen tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Lastensuojelulain (2007/417) yhtenä tavoitteena on huomioida läheisten lapsen elämässä pysyminen lapsen edun mukaisesti. Lakia sovellettaessa tulee ottaa huomioon aina lapsen edun ensisijaisuus.

Läheiset on otettava huomioon lastensuojelulain (417/2007) mukaan lastensuojelun tarpeen arvioinnin yhteydessä sekä, kun asiakassuunnitelmaa laaditetaan ja tarkistetaan. Mikäli lapsen etu estää yhteydenpidon läheisiin, ei niin voida toimia. Myös sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36§:n mukaisesti on palvelutarpeen arviointi tehtävä yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. Lastensuojelulain (417/2007) 36 § mukaan lastensuojelun asiakkuudessa olevalle perheelle on järjestettävä lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuen läheisten

ihmissuhteiden ylläpitämisessä tukevia palveluja ja tukitoimia. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 4 § kiinnittää huomiota siihen, miten eri toimintatavat ja ratkaisut parhaiten turvaavat asiakkaan ja hänen läheistensä hyvinvoinnin ja asiakkaan itsenäisen suoriutumisen sekä omatoimisuuden vahvistumisen ja läheiset sekä jatkuvat ihmissuhteet. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 11 § mukaisia sosiaalipalveluja on järjestettävä tuen tarpeessa olevien henkilöiden omaisten ja läheisten tukemiseksi.

Lastensuojelulaki (417/2007) 32§ velvoittaa kartoittamaan lapsen läheisverkoston ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 43§ antaa puolestaan mahdollisuuden ottaa läheiset mukaan. Lastensuojelussa velvoite läheisverkoston kartoittamiseen koskee tilanteita, joissa harkitaan lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamista. Lastensuojelulain (417/2007) 31§:n mukaan asiakkaan asiassa pidettävässä neuvottelussa tulee läheisillä olla mahdollisuus osallistua neuvotteluihin lastensuojelun työntekijän arvion perusteella. Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle tulee lapsen läheisverkosto kartoittaa. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 43§:n läheisverkoston kartoittamisella tarkoitetaan sitä, miten omaiset tai muut asiakkaalle läheiset henkilöt osallistuvat asiakkaan tukemiseen ja tämä toteutetaan palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä tai muulloin asiakkuuden aikana. Kun läheisverkostonkartoittamista tehdään, selvitetään samalla onko omaisilla ja läheisillä mahdollista tuen tarvetta.

Lastensuojelutyötä ohjaa myös lailla hyväksytty YK:n Lapsen oikeuksien sopimus (60/1991), joka antaa oikeutuksen läheisten kanssa tehtävälle työlle. Sopimuksen mukaan valtion on kunnioitettava vanhempien tai muiden lapsen huoltajien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen kasvatuksessa. Lapsen oikeutena on säilyttää oma henkilöllisyys, kansalaisuus ja nimi sekä sukulaissuhteet. Lapsella on oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa. Sopimuksen mukaisesti tapaaminen voidaan estää, jos se on lapsen edun vastaista. (Lapsen oikeuksien sopimus 60/1991.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen (60/1991) 5 artiklan mukaan

Sopimusvaltiot kunnioittavat vanhempien tai paikallisen tavan mukaisen suurperheen tai yhteisön, laillisten holhoojien ja huoltajien tai muiden lapsesta oikeudellisesti vastuussa olevien henkilöiden vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia tarjota lapselle hänen kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti asianmukaista ohjausta ja neuvoa tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien käyttämiseksi.

Lastensuojelutyötä ohjaa lisäksi Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisema lastensuojelun laatusuositus, jonka keskiössä on lapsityötä ohjaavana periaatteena vuorovaikutus, joka on tärkeä lapsen, perheen ja heidän läheistensä kanssa tapahtuvassa työskentelyssä. Laatusuosituksen mukaan asiakkaiden hyvään kohtaamiseen kuuluu arvostus, inhimillisyys ja empatia. Vuorovaikutus syntyy aina suhteessa, joten asiakas ja työntekijä yhdessä vaikuttavat sen onnistumiseen. (Lastensuojelun laatusuositus 2014: 4.) Toimiva lastensuojelu toteuttamissuunnitelmassa vuosille 2014–2019 on perheiden osallisuus nostettu esille ja kehoitetaan arvostamaan lasten ja vanhempien sekä asiakkaiden asiantuntijuutta. (Toimiva lastensuojelu toteuttamissuunnitelmassa vuosille 2014–2019: 13, n.d.) Yhteiskunnassa on meneillään muutos, jossa on alettu huomioida sukulaisia ja lapsen läheisverkostoja perustuen ajattelutavan muutokseen ja pyrkimykseen huomioida enemmän lapsen perhettä ja läheisverkostoja (Hanhinen – Rintala 2012: 60).

2.3 Lapsen etu on lastensuojelutyötä ohjaava periaate

Lapsen etu on lastensuojelutyön perusta myös lapsen oikeuksien yleissopimuksen (60/1991) mukaan. Yhteiskunnalla on oikeus puuttua lapsen elämään, jos lapsen elinolosuhteet eivät ole lapsen edun mukaisia. Lapsen suojeluun ei ole yhtä oikeaa tapaa ja toimenpiteet ovat aina yksilökohtaisia. (Puonti – Saarnio - Hujala. 2004: 3.) Kun on kyse lapsen edusta ja kasvatuksen onnistumisesta, saatetaan ratkaisuja tehdä ajattelematta kiintymyssuhteiden katkeamista puhumattakaan surusta, jota lapsi kokee menettäessään lähiyhteisönsä. Hoito ja kasvatusta voi olla helppo järjestää, mutta kiintymyssuhdetta ja rakkautta ei voi taata. Lapsi kokee verisiteen merkityksen suureksi ja biologiset vanhemmat ns. oikeiksi vanhemmiksi, vaikka sijaisvanhempiin olisikin muodostunut sosiaalisesti tärkeä sidos (Hämäläinen 2012:134).

Lapsen etu on periaate, joka ohjaa kaikkea lasten ja perheiden kanssa tehtävää työtä sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa ja sitä tulee noudattaa joka tilanteessa (Taskinen 2010: 15). Lapsen etu merkitsee sitä että lapsella on etusija erityiseen suojeluun myös tilanteissa, joissa lasten ja aikuisten edut ovat ristiriidassa keskenään. Kun työntekijä arvioi lapsen etua, tulisi hänen pohtia, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle asiat lastensuojelulain mukaisesti. (Lastensuojelulaki 407/2007, 4§.) Lapsen etu on aina arvioitava tapauskohtaisesti. Lapsen edun huomioiminen on johtavin periaate, mutta se on myös haastavin. Joskus saattaa näyttää siltä, että lapsen

etu on ristiriidassa vanhemman edun kanssa. Esimerkiksi saattaa olla tilanne, että olosuhteiden muuttuessa vanhemman etu on saada lapsi takaisin, mutta onko lapsen etu ottaa hänet pois, jos hän on jo juurtunut uuteen perheeseen. Tarpeiden arvioiminen voi olla erityisen hankalaa, mikäli ei tunneta lapsen kehityksen vaiheita. (Puonti – Saarnio – Hujala 2004:119.) Kun perhetilanteessa tapahtuu muutoksia, saattaa se vaikuttaa siihen, kenet lapsi kokee läheisekseen. Esimerkiksi vanhemman kuoleman myötä sisarusten merkitys saattaa muuttua, myös sellaisten ketkä eivät ole aikaisemmin olleet läsnä lapsen elämässä. Hämmäläisen mukaan lapsen verisiteisiin perustuvat suhteet on mahdollista neuvotella läheisiksi, vaikka niihin ei liittyisi sosiaalista kontaktia. Suhde voi tästä huolimatta olla lapselle tärkeä. (Hämäläinen 2012: 136.) Työntekijän voi olla vaikea havaita lapsen läheiseksi mieltämiä suhteita, mikäli lapselle ei anneta mahdollisuutta avoimesti ja ennakkoluulottomasti kertoa niistä.

Lastensuojelussa tehtävien ratkaisujen tulee perustua lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin edistämiseen yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa. On tärkeää, että kaikki asiaan kuuluvat osapuolet tietävät, mitä lapsen elämässä tulee mahdollisesti tapahtumaan. Kun lapsen kohdalla on valittavana useita eri toteutusvaihtoehtoja, tulee aina arvioida, miten lapsen etu eri vaihtoehdossa toteutuu. Painetta ja joskus jopa ristiriitaa lastensuojelutyöhön tuo se, että ollaan tilanteessa, jossa yhteistä ymmärrystä on vaikea tai jopa mahdoton saavuttaa. (Taskinen 2010: 25.) Lapsi tarvitsee turvallisen arjen ja pysyvät aikuissuhteet, jottei hänen kasvunsa ja kehityksensä vaarannu. Kun lapselta on huoli, on tärkeää arvioida, missä suhteessa aikuiset hänen elämässään ovat ja kenelle ensisijainen vastuu lapsen elämästä kuuluu. Läheistyössä käytetyn läheisneuvonpito-menetelmän avulla on mahdollista löytää sellaiset aikuissuhteet, joiden avulla lapsi saa riittävästi vanhemmuutta arkeen. (Uramo 2008: 64–65.) Lapsen kannalta tärkeää on turvallisuuden kokeminen ja ulkoisia olosuhteita tärkeämpiä ovat suhteet, joissa lapset elävät ja millaisen minän he voivat itselleen niissä rakentaa. Kun lapsen olosuhteita muutetaan sijoittamalla hänet esim. laitokseen, ei se automaattisesti lisää turvallisuuden tunnetta, ellei sosiaaliset suhteet samalla muutu turvallisemmiksi. (Eronen 2009: 194, 210.)

Kun lapsen elämässä kulkee hänen rinnallaan yksikin aikuinen kodin ulkopuolelta, tukee se hänen selviytymistään. On tärkeää, että lapsi voi luottaa ja turvautua myös aikuiseen, joka ei asu samassa kodissa. Läheisneuvonpidossakin lapsi saa valita itselleen avustajan lähiyhteisöstä. Avustajan tehtävä on nimenomaan rohkaista lasta ja pitää huolta, että lapsi tulee kuulluksi. (Heino & Arnkil 2015: 197.) Tämän tulisi osana

kaikkea lastensuojelussa tehtävää työtä, jotta olisi mahdollista varmistua siitä, että lapsi tulee kuulluksi eikä hänen tarvitse myöskään pelätä ilmaista mielipidettään.

Lapsen edun määrittely on haasteellista työtä ja perustuu osittain työntekijän subjektiiviseen näkemykseen sekä vahvaan harkintaan asiasta. Erityisesti siksi avoin keskustelu vanhempien ja muiden asianosaisten kanssa on ensisijaisen tärkeää. Lainsäädännön lisäksi lapsen etua tulkitsevat ja määrittelevät eri asiantuntijat sekä lapsen arjessa olevat kasvattajat. (Puonti – Saarnio - Hujala 2004: 3.) Lapsen oikeudesta läheisiin ihmisiin Valtiontalouden tarkastusviraston tekemän raportin perusteella (Hanhinen – Rintala 2012: 56).

Yhteydenpidon tai perhehoitoon sijoittamisen esteenä ei kuitenkaan tulisi olla biologisten vanhempien tila. Lain hengen mukaista olisi sen sijaan tiivis työskentely vanhempien kanssa ja edellytysten luominen yhteydenpidon onnistumiselle. Yhteydenpidon tärkeyteen on kiinnittänyt huomiota myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies, jonka näkemyksen mukaan sijaishuollossa olevan lapsen oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin on yksi tärkeimmistä kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeuksista.

2.4 Läheisverkosto osana lastensuojelutyötä

Läheisverkoston eli asiakkaan läheisten kanssa työskentely on osa lastensuojelutyötä. Läheistyön periaatteiden keskiössä on pysyvät ihmissuhteet lapsen elämässä. Läheisten kanssa työskentelyn lähtökohtana tulisi olla se, että työntekijällä oleva tieto annetaan perheen verkostolle, muille viranomaisille ja auttajatahoille, tällöin lapsella, perheellä ja läheisillä on hyvä mahdollisuus osallistua myös itseään koskevaan päätöksentekoon sekä päinvastoin muilla oleva tieto tulee työntekijän käyttöön. (Heino 2006: 168.) Lasten, nuorten ja perheiden palvelut ovat erilaisia kunnittain, myös lastensuojelupalvelujen osalta. Tärkeää lastensuojelutyön kehittämisessä on miettiä, miten tehdä näkyväksi lapsen kasvua ja kehitystä tukevat läheiset aikuiset osana lapsen arkea. (Uramo 2008: 70.)

Läheisten kanssa työskennellessä sosiaalityöntekijöiden tulisi tarjota perheille myös sellaisia tukitoimia, joita läheisten ei ole mahdollista tarjota, mutta samalla tukea läheisiä heidän auttaessaan perhettä ja lasta (Nyman & Maahi 2008: 82). Kun läheiset otetaan mukaan lastensuojelutyöhön, tulee työstä kokonaisvaltaisempaa lapsen ja perheen näkökulmasta katsottuna, esimerkiksi läheisneuvonpito tukee perheen osallistu-

mista, vahvistaa toimintakykyä ja aktivoi läheiset perheen tueksi avoimella ja selkeällä päätöksenteolla. (Heino & Arnkil 2015: 195.)

Läheisten kanssa työskentely on ennen kaikkea inhimillistä työskentelyä lapsen kannalta, mutta se on myös kustannusvaikuttavaa työtä. Esimerkiksi läheisverkoston kartoittaminen ja sijoittaminen sukulaisperheisiin on todettu vaikuttavan myös sijaishuollon kustannuksiin alentavasti. (Hanhinen – Rintala 2012: 185.) Ammatillaisen työskentely edellyttää julkisten varojen käyttöä ja siihen liittyvät vaikutukset näkyvät päätöksenteossa ja käytännön toteutuksen laajuudessa ja sisällössä. Kun työskentely on asiakkaan oikeuksien kannalta tehokasta ja taloudellista, on se myös eettisesti kestävä kehitystä. Johtamisella pystyy vaikuttamaan, mitä resursseilla saadaan aikaiseksi ja kuinka oikeudenmukaisuus työssä toteutuu. (Etene 2012: 25–26.) Tietoa läheisten kanssa tehtävän työn kustannuksista ja kustannusvaikuttavuudesta ei ehkä tunneta riittävästi, jotta se ohjaisi resursseja suoraan läheisten kanssa tehtävään työhön. Läheisverkostoja tulisi hyödyntää nykyistä enemmän mm. sijoituksia tehtäessä myös siksi, että sukulais- ja läheissijoitukset ovat tuloksellisempia ja taloudellisempia kuin muu sijaishuolto (Hanhinen – Rintala 2012: 59).

2.4.1 Miten lapsen läheisverkosto voi olla mukana lastensuojelussa?

Lastensuojelutyössä on tärkeää toimia yhdessä lapsen, perheen ja muiden läheisten kanssa. Lapsen ja perheen oikeuksiin kuuluu olla mukana yhdessä läheistensä kanssa omaan elämäänsä liittyvistä asioista ja tulla kuulluksi itseään koskevissa asioissa. (Heino 2008: 44.) On tärkeää selvittää, onko läheisillä halua tai mahdollisuutta tukea lasta ja vanhempia (Vuorio 2008: 21).

Lastensuojelutyö on sosiaalityötä, jota tehdään yksilön ja perheiden tarpeiden perusteella. Työ on muutoksen tukemiseen painottuvaa työtä ja sen on tarkoitus tukea vaikeissa elämäntilanteissa olevia yksilöitä ja perheitä. Yksittäisillä puuttumisilla on harvoin mahdollisuus vaikuttaa lapsen ja perheen elämässä pitkään kestäneisiin ongelmiin, joten työtä tulisi tehdä pitkällä aikavälillä ihmisen omassa elinympäristössään. Ihmisen elinympäristö pitää sisällään läheisverkoston, johon kuuluu useita läheisiä ihmisiä ja tämä tulisi sosiaalityössä ottaa huomioon tukimuotoja mietittäessä. Sosiaalityö voi olla luonteeltaan koordinoivaa ja täten se pystyy saattamaan yhteen eri toimijat mukaan lukien läheiset. (Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas 2015: 31.)

Lastensuojelutyö on kohtaamista ja yhteyksien luomista. Se, miten palvelut vaikuttavat ihmisten elämään, perustuu paljon työn laadullisiin tekijöihin. Työntekijöiden osaaminen vaikuttaa työn kokonaisuuteen ja keskiössä on työn suhdeperusteisuus, sillä työtä tehdään suhteiden monilla tasoilla. Lastensuojelutyössä merkityksellisiä ovat lapsen ja vanhempien välinen suhde, vanhempien ja läheisten keskinäiset suhteet sekä ammatikasvattajien suhde lapseen, vanhempiin ja läheisiin. Lisäksi yksi suhdetaso on hallinnoivien ja järjestämisvastuussa olevien työntekijöiden sisäiset ja keskinäiset suhteet. (Heino 2009: 70–71.) Lapsen elämässä erityisen tärkeitä ovat vertaissuhteet sekä suhteet muihin aikuisiin esimerkiksi opettajiin ja harrastuksen ohjaajiin. Lapsen elämässä voi olla lukuisa määrä muitakin suhteita eikä niitä pitäisi viranomaisen puolesta koskaan sivuuttaa etenkin, kun on kyse lapsen tulevaisuudesta, johon lastensuojelutyössä yritetään vaikuttaa.

Sosiaalisen tuen merkitys on ihmisen hyvinvoinnin toteutumisen kannalta tärkeä. Hyvinvointiin vaikuttavat ihmisen omat valinnat ja muiden ihmisten toiminta. Tukea ihminen saa henkilökohtaisista suhteista esimerkiksi perheenjäseniltä, sukulaisilta ja naapureilta sekä erilaisilta lähiyhteisöiltä. Sukulaisuuteen ja muuhun tuttavuuteen perustuvan lähiyhteisön merkitys sosiaalisen tuen tuottamisessa on huomattavan suuri. (Kinunen 1998: 77.) Ihmisten sosiaaliset suhteet ja verkostot kuuluvat ihmisen elämään, joten on luonnollista, että työskennellessä yksilön kanssa, otetaan huomioon yksilön verkostot eli läheiset. Suomessa käytetään läheis-käsitettä, joka sitoo yhteen perheen jäsenille läheiset, merkitykselliset ihmiset ja on laajempi kuin perhe- tai muu sukulaisuus-suhde (Vuorio 2008:11). Opinnäytetyössä käytetään termejä läheiset ja läheistyö.

Sosiaalihuollon tehtävänä on tukea perheitä, kun heillä itsellään on haasteita selviytyä elämän haasteista. Lastensuojelun erityinen tehtävä on tukea vanhempia mm. kasvatuksessa, jotta parhaimmillaan välttyttäisiin esimerkiksi huostaanotoilta. Apua tarvitsevat lapset ja perheet on tärkeä tunnistaa, jotta tukea olisi mahdollista antaa ajoissa. (Aaltio 2013: 39.)

Läheisten kanssa työskentelyyn sisältyy omat haasteensa. Otettaessa läheiset mukaan työskentelyyn saattaa se esimerkiksi nostaa pintaan erilaisia tunteita, sillä mm. isovanhemman ei ole välttämättä helppo kohdata oman lapsensa vanhemmuutta lastensuojelun näkökulmasta. (Heino 2001: 25.) Sana yhteisö kuvaa termin sisältämää ilmiötä, joka on ihmisten välinen yhteenliittymä ja on suhteessa johonkin merkitykseen. Sanan yhteisö sävy on positiivinen ja se tuntuu sisältävän myös lämpimiä ihmissuhteita, joka

ei ole yhteyksissä paikkaan kuten vastaava englanninkielinen termi. (Eräsaari 2015: 35.) Päivittäisessä elämässään ihmiset saavat tukea omilta lähiyhteisöiltään ja tärkeää on miettiä, miten viranomaiset voivat puuttua tähän sosiaalisen tuen muotoon ja kuinka olisi mahdollista tuoda se osaksi yhteiskunnallista tukijärjestelmää sekä toisaalta sitä, kuinka lähiyhteisöä voidaan yhteiskunnallisin toimin tukea. (Kinnunen 1998: 81.)

Esteenä läheisten kanssa työskentelylle voi olla ajan puute, joka oli haaste työskentelylle jo 2000-luvun alussa. Käsiteltäessä läheistyötä sukulaissijoituksen näkökulmasta todettiin, että luottamuksen syntyminen on pitkällä aikavälillä tapahtuvaa ja siihen tarvitaan aikaresurssia. Haasteeksi koettiin ajan vähyyys, joka johti siihen että läheissijoitusperheet jäivät pääsääntöisesti omilleen. (Heino 2001: 25.) 2010-luvulla ajankohtaista on edelleen kiire ja resurssien vähyyys, joten aikaa on tuskin enempää käytettävissä läheisten kanssa työskentelyyn kuin aikaisemmin.

Lastensuojelujärjestelmään liittyneen tutkimuksen mukaan asiakkaat ja työntekijät kokevat, että lastensuojelutyössä ei tarpeeksi huomioida lasten ja läheisten arkeen liittyviä kokemuksia tai elämäntilanteita. Tutkimuksessa huomattiin, että mikäli jokin näkemys oli esitetty arkisella kielellä, saatetaan se ohittaa asiakkaiden ja ammattilaisten, mutta myös eri ammattiryhmien välillä. Kun esimerkiksi vanhempien oma näkemys ohitetaan lastensuojelun taholta, lisää se epäilyä omista toimintamahdollisuuksista sekä kasvattaa epäuskoa lastensuojelun tarkoituksiperiä kohtaan. (Alhanen 2014: 56-57.) Kun asiakkaan läheiset otetaan mukaan työskentelyyn, tulee heidät ottaa mukaan täysivaltaisesti riippumatta siitä, minkälaista kieltä käytetään. Luottamuksellisen suhteen luominen vie oman aikansa ja tähän tulee varautua läheisten kanssa tehtävässä työssä.

Lapsen ja perheen läheisverkosto toimii hyvänä tiedonlähteenä sosiaalityöntekijälle ja antaa laajemman tietopohjan päätöksenteon pohjaksi. Huomioitavaa on, kuten eräässä tutkimuksessa huomattiin, että tiedon tuottamiseen vaikutti eri tahojen läsnäolo. Kun asiakasedustaja oli läsnä, vaikuttaa se siihen, miten sosiaalityöntekijä ottaa asiat puheeksi ja miten avoimesti hän sen teki. (Heino 2006:176.) Tämä on hyvä muistaa myös toisin päin eli miten perheen vaikeista asioista puhumiseen vaikuttavat läsnäolijoiden eri roolit ja asema. Jokaisella lapsen ja perheen kanssa työskentelevällä taholla voi olla omanlaisensa tieto perheeseen liittyen ja tiedon jakaminen rikastuttaa ja antaa todellisemmän kuvan lapsesta (Eriksson – Arnkil 2005: 24). Tätä ajatusta voi soveltaa läheis-

ten kanssa työskentelyyn ja nähdä läheiset niin, että heidän avullaan on mahdollista saada monipuolisempi kuva lapsesta.

Läheisneuvonpito-menetelmän keskeisiä piirteitä ovat keskinäinen luottamus, kyky ja halu käydä dialogia läheisten kanssa sekä vastaanottavaisuus myös kritiikkiä kohtaan. Läheisneuvonpidossa asiakkaalla ja läheisillä on oikeus määrittää oman osallistumisen taso ja heidän keskinäinen tuntemuksensa muodostaa työn perustan. (Vuorio 2008: 11–12.) Läheisneuvonpitoon liittyvät piirteet kuuluvat yleisestikin läheisten kanssa tehtävään työhön. Mikään toiminta ei automaattisesti tuota osallisuuden kokemusta asiakkaalle, vaikka se olisikin työn tavoitteena (Vuorio 2008: 11–12).

Arkikielessä perheen sisäiset suhteet määritellään lapsen ja vanhemman väliseksi suhteeksi ja huoltajuus on ennen kaikkea lakitermi. Lapsen huoltajat vastaavat lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät päätökset, jotka koskevat lasta. (Puonti ym. 2014: 106–108.) Sosiaalinen verkosto voidaan puolestaan määritellä joukoksi toimijoita ja niiden välisiä suhteita, joiden perustana on lojaalisuus, solidaarisuus ja luottamus (Mustikkamäki. n.d: 6). Lastensuojelulain (417/2007) 32§ määritelmän mukaan lapsen läheisverkosto on ”lapsen vanhempi, jonka luona lapsi ei asu, sukulaiset ja muut lapselle läheiset henkilöt”. Lapsen läheisverkoston jäsenet ja heidän mahdollisuutensa tukea perhettä tulee tarkastella yksilöllisesti ottaen huomioon lapsen ja perheen tarpeet ja toiveet (Lastensuojelun laatusuositus 2014).

Verisiteillä on suuri merkitys lapselle. Verisiteisiin pohjautuva perhe on lapsen mielestä se oikea ja omaksi koettu perhe, jota ikävöidään ja biologisten perheenjäsenten kanssa yhteisestä tulevaisuudesta haaveillaan. (Hämäläinen 2012: 122.) Sukulaissijoitus on yksi tapa tehdä läheistyötä. Vuonna 2001 perhehoidon sijoituksista 15-20% tehtiin sukulaiskohteihin. (Heino 2001: 11.) Vuonna 2013 sijoituksia sukulais- ja läheisperheisiin tehtiin noin 12 % perhehoitoon sijoitetuista lapsista (Kuoppala – Säkkinen 2014: 1).

Lastensuojelulain (417/2007) 32§ 1 mom. mukaan lapsen vanhempien tai muiden läheisten kanssa tulee työskennellä erityisesti ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Tällöin on selvitettävä lapsen läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai osallistua muulla tavoin lapsen tukemiseen. Mikäli lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, olisi lapsen läheisverkoston kanssa hyvä työskennellä myös lapsen sijoituksen aikana. Vanhempien kanssa työskentely tarkoittaa lapsen edun vahvistamista, kun sijoituksen aikana työskennellään myös lapsen läheisten kanssa ja tue-

taan vanhempia. Vanhemmuuden tukeminen on tärkeää, mutta vanhempia tulisi auttaa myös muissakin kuin vanhemmuuteen liittyvissä elämän haasteissa lastensuojelutyön eri prosessien vaiheissa. (Pitkänen 2011: 7.) Lapsen läheisverkoston kanssa tulisi työskennellä kaikissa lastensuojelutyön vaiheissa, jotta lapsen etu suhteessa läheisiin ja jatkuviin ihmissuhteisiin mahdollistuu.

Lapselle on tärkeää, että hänen hyvinvoinnistaan pidetään huolta ja hänen perustarpeensa tyydyttyvät. Lapsi kiintyy ihmisiin, jotka hänestä huolehtivat ja antavat hänelle mahdollisuuden liittyä osaksi ihmisyyhteisöä. Lapsella tulee olla mahdollisuus olla omansa itsenään jatkuvassa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa ja nimenomaan kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus on tärkeää. Kokemus siitä, että on toisille ihmiselle arvokas ja kuuluu omaan joukkoon, joka voi muuttua elämän eri vaiheiden myötä, on ensisijaista jokaiselle ihmiselle. (Mäkelä – Sajaniemi 2013: 39-41, 45.) Asiakasperheen kiintymyssuhteiden arviointi on haasteellista työtä ja vaatii hyvin paljon osaamista. Samassa perheessä saattaa olla useita eri kiintymyssuhdetyppejä: turvallisia, vältteleviä, ristiriitaisia ja kaoottisia. (Vilén ym. 2010: 32, 102.)

Lapsen suojaaviin tekijöihin kuuluu vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde. Myönteiset kokemukset mahdollistavat sen, että lapsi kykenee tuntemaan myönteisiä tunteita ja hänellä on mahdollisuus tuntea kiintymyksen tunnetta. Perheen vuorovaikutus ja sen sisäiset tekijät ovat lapsen kannalta tärkeimmät, joten niihin liittyvät riskitekijät ja suojaavat tekijät vaikuttavat lapsen kehitykseen. Vanhempien väliset vakavat ristiriidat, varhaiset eroamiset ja menetykset vaikuttavat lapsen kehitykseen kielteisesti. (Puonti – Saarnio – Hujala 2004: 119–120.) Kun lapselta puuttuu turvallisuus, keskittyy lapsen mieli koetun uhkan vähentämiseen ja pyrkii luomaan turvallisuutta muilla keinoin esimerkiksi taistelemalla, pakenemalla ja jähmettymällä. Kun taas lapsi, jonka turvallisuus on taattu, kykenee tutkimaan ympäröivää maailmaa, joka vaikuttaa myös aivojen kehitykseen myönteisesti. Lapsi ja vanhempi jakavat kokemuksia yhteisistä tunnetiloista liittyen esimerkiksi kummallekin tärkeään asiaan tai ihmiseen. (Hughes 2006: 26-27.)

Perheellä on omat epäviralliset ja viralliset verkostonsa, jotka voivat tukea vanhempien elämää ja lapsen kehitystä. Kun sosiaalityöntekijä kohtaa perheen, on syytä kysyä onko äidin mahdollista turvautua omiin vanhempiinsa, sisaruksiin, ystäviin tai naapuriin, kun sellaiselle tulee tarvetta esimerkiksi väsymyksen vuoksi. On hyvä myös huomioida, onko perheen lähellä ja turvana päiväkotit tai muita palveluita. Tiedetään, että turvallisen kiintymyssuhteen suojassa kasvanut lapsi selviytyy paremmin vaikeissa oloissa.

Kiintymyssuhteesta muodostuu lapselle suoja, johon vaikuttaa myös se, miten lapsen vuorovaikutuksellisista tarpeista huolehditaan perheessä. (Puonti – Saarnio – Hujala 2004: 120.)

Jokaisella perheellä on tärkeää olla kodin ulkopuolisia verkostoja ja erityisen tärkeää tämä on silloin, kun voimavarat vähenevät tai elämään tulee kriisitilanne. Monilla voi olla laaja ja moniulotteinen sosiaalinen verkosto, mutta joillakin verkostot perustuvat viranomaisten tarjoamiin tukimuotoihin. (Vilén ym. 2010: 221–222.) Lapsen kannalta on tärkeää ottaa läheiset huomioon ja mukaan lastensuojelutyöhön. Kiintyminen ja tärkeät vuorovaikutussuhteet kulkevat mukana läpi koko lapsen elämän. Lapselle läheisten henkilöiden merkitystä ei tulisi ohittaa missään lastensuojelutyön vaiheessa. Ilman turvallisia ja pysyviä aikuissuhteita voi lapsen kasvu ja kehitys vaarantua, sillä lapsi kiinnittyy aina suhteisiin eikä palveluihin. Palveluissa tulisi lähtökohtaisesti ottaa enemmän huomioon kiintymisperusteisuus. (Sinkkonen – Kalland 2001: 10–11.) Lapsen ja perheen sekä heidän läheistensä tulee voida osallistua itseään ja heidän läheisiään koskevaan lastensuojelutyöhön ja päätöksentekoon. Lastensuojelutyöntekijän tietoisuutta suhteiden merkityksestä tulisi lisätä lapsen kiintymyssuhteiden näkökulmasta, jotta niitä ei ohitettaisi.

2.4.2 Suhteet ja osallisuuden vahvistaminen läheistyön perustana

Lapsi ja lapsen aivot kehittyvät suhteessa muihin ihmisiin. Vauvasta asti lapsi hakee kontaktia ympäristöönsä ja oppii tätä kautta vuorovaikutusta lähellään olevien ihmisten kautta. Kun lapsi saa myönteisiä tunnetiloja, on tämä omiaan kehittämään mm. oppimis- ja selviytymiskykyä. Suhdeperustainen työ ja osallisuuden tukeminen lastensuojelussa on tärkeää, sillä lastensuojelu tulee perheen ja lapsen elämään hyvin erilaisissa elämäntilanteissa, mutta lapsi on aina jossain kehityksen vaiheessa omassa kasvussa. Lapsi kasvaa ja kehittyy olemassa olevissa lähisuhteissaan. Lapsi on osa niitä suhteita, joissa kasvu tapahtuu. Läheiset ihmiset ovat tästä syystä erittäin merkittävässä roolissa lapsen kehityksen kannalta. (Reivinen – Vähäkylä 2013: 12.) On tärkeää pyrkiä säilyttämään lapsen elämään kuuluvat läheiset suhteet ja myös lastensuojelutyö voisi osaltaan pohjautua lapselle läheisten suhteiden kautta saatuun tukeen. Lastensuojelun läheistyön yksi tarkoitus on löytää lapsen elämästä ne henkilöt, joilla on antaa omia voimavaroja lapsen ja perheen käyttöön. Lapsi kuuluu perheeseen ja läheiset muodostuvat ihmissuhteista, joita lapsen ja perheen elämässä on. Kiintymyssuhteet

rian mukaan tärkeät vuorovaikutussuhteet kulkevat mukana läpi lapsen elämän (Sinkkonen – Kalland 2001: 10–11).

Rakkaus ja kiintymyssuhde ovat eri asioita, sillä ihminen voi rakastaa lastaan, mutta olla samalla kykenemätön antamaan turvallisen kasvatuksen lapselleen. Lapsi puolestaan kiinnittyy ihmiseen, vaikka kokisi laiminlyöntiä tai pahoinpitelyä. (Sinkkonen – Kalland 2001: 10–11.) Lapsella voi olla elämänsä aikana useita erilaisia kiintymyssuhteita, lapselle läheisiä ihmisiä, jotka voivat olla esimerkiksi isovanhempia, opettajia tai harrastusten ohjaajia (Sinkkonen 2001: 148). Lapsen suhdetta hoivaajaan tulisi vahvistaa ja sen tulisi olla perustavoite etenkin, kun puututaan lapsen ja perheen elämään lastensuojelullisin toimin. Ihmissuhteet ovat tärkeitä lapsen psyyken kehittymisen kannalta. Osa lapsen kokemista vaikeuksista ja elämään kohdistuvista uhkista kuuluu normaaliin kehitykseen, kun taas traumakokemukset eivät ole osa peruslapsuutta. (Punamäki 2001: 184; Emde – Robinson 2001: 267.) Perheen tilanne ja vaikeuksien laatu tai mitkään muut ominaisuudet ovat harvoin esteenä lapsen ja vanhempien osallistumiselle yhdessä toteutettavaan lastensuojelun asiakkuuteen (Muukkonen 2009: 133).

Asiakkaiden osallisuus lastensuojelussa tarkoittaa lapsi- ja aikuisasiakkaiden mukaan ottamista asiakkuuteen, joka toteutetaan yhdessä (Muukkonen 2009: 133). Asiakkaan osallistumisen vahvistaminen on keskeinen periaate lastensuojelupalvelujen toteuttamisessa. Jotta asiakas voi kokea olevansa osallinen itseään koskevaan asiakkuuteen liittyen, tulee jokaisen kyseisessä lastensuojeluasiassa olevan osapuolen voida luottaa siihen, että kukin tulee kuulluksi ja saavat myös tuoda näkemyksensä asiaan. Lastensuojelun työntekijän tulee omata perusvalmiudet työskentelyyn lapsen ikätason mukaisesti ja omata kykyä vuorovaikutussuhteessa olemiseen. (Lastensuojelun laatusuositus 2014: 4, 18–19.) Perusvalmiudet voivat sisältää muun muassa työntekijän osaamisen, ammattitaidon ja vuorovaikutuskyvyn sekä taidon käyttää valitsemaansa työmenetelmää.

Lapsen ja vanhempien osallisuus tuo esiin voimavarat, joita esimerkiksi läheisverkostolla on (Muukkonen 2009: 141). Läheisten kanssa työskentely mahdollistaa myös läheisten osallisuuden. Läheistyö perustuu olemassa oleviin suhteisiin ja siksi suhdeperusteisuus tulisi olla lastensuojelussa työn ytimessä. On tärkeää huomioida nimenomaan lapselle tärkeiden suhteiden merkitys, kun mietitään hänen omaa tulevaisuuttaan. Lasta ei tulisi irrottaa läheisistä tai lähiyhteisöstä, johon hän kuuluu, sillä se on

hänen luontainen kasvuympäristönsä. Hyvän suhteen edellytyksiin esimerkiksi palvelun käyttäjän sekä työntekijän välillä kuuluu luottamus ja pitkäjänteisyys. (Aaltio 2013: 13.)

Vuorovaikutus palveluissa lisää asiakkaan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, jotka yhdessä lisäävät ihmisen hyvinvointia. Jos ihminen joutuu yhteisön ulkopuolelle, voi se rikkoa ihmisten välistä luottamusta. (Aaltio 2013: 20.) Lastensuojelussa tämä on tärkeää tiedostaa, jos yksi yhteisön jäsen eli lapsi sijoitetaan pois yhteisön ulkopuolelle. Lapsen kehityksen kannalta läheisten ihmissuhteiden rooli on ratkaiseva, mutta se edellyttää luotettavia ja turvallisia aikuissuhteita, jotka auttavat lasta muun muassa stressin säätelyssä. (Mäkelä – Sajaniemi 2013: 37.) Jos palveluiden toteuttamiseen on varattu liian niukat resurssit, saattaa se estää antamasta tukea ja apua ihmiselle silloin kun hän sitä eniten tarvitsee. Ihmisen luottamus omaan pärjäämiseen vähenee etenkin jos ratkaisut, joita yksilön kohdalla tehdään, eivät ole ihmisen omasta mielestä hänelle parhaiten sopivimmat. Elämänhallintaa tulisi tukea silloin, kun pärjääminen on eniten koetuksella, sillä myöhemmin voidaan joutua turvautumaan korjaaviin toimenpiteisiin jos apua ei ole annettu riittävän varhain. Erityisesti lasten kohdalla yksi monista hyvinvointipalveluiden tehtävistä on kasvatusta ja socialisaatio. (Aaltio 2013: 20.)

Läheistyö mahdollistaa lapsen ja perheen osallisuuden itseään koskevaan päätöksentekoon. ”Ihminen ei kuitenkaan voi tulla onnelliseksi yksin, vaan hän on lähtökohtaisesti yhteisöllinen” (Aaltio. 2013: 51). Ihmisen yksinäisyyteenkään ei voida vaikuttaa millä tahansa ihmissuhteilla, vaan ihmiselle itselleen merkityksellisillä suhteilla. Aikuisen kohdalla tämä saattaa olla itsestään selvää, mutta tämä tulisi huomioida myös lasten kohdalla. Ihmisen perustarpeisiin kuuluu turvallinen lapsuus ja merkittävät kiintymyssuhteet. (Aaltio 2013: 64.) Läheisten kanssa työskentely on ennen kaikkea lapsilähtöistä työskentelyä, johon hyvä työmenetelmä on muun muassa läheisneuvonpito, jossa kootaan lapsen ympärille läheiset ja tärkeät ihmiset sekä yksityiseltä että julkiselta puolelta. Vuorovaikutus on työskentelyn peruslähtökohtana. (Reinikainen 2007: 16.)

3 Osaaminen lastensuojelun läheistyössä

Osaaminen muodostuu pätevyydestä, kyvystä, tiedosta, käyttäytymisestä, asenteista ja arvoista. Erilaiset piirteet kuten luovuus, innovatiivisuus, joustavuus, kestävyys ja tarkkuus ovat yhteydessä osaamiseen. Taito on myös osaamisen ulottuvuus ja se tarkoittaa kykyä tehdä jokin asia hyvin. Tieto ja ymmärrys edellyttävät käytäntöön soveltami-

sen taitoa, jotta siitä tulisi osaamista. Osaamiseen vaikuttaa myös perinnöllisyys, it-sesäätely ja toimintaympäristö sekä uudet oppimismahdollisuudet ja niiden laatu. Taito on osaamista, joka pitää sisällään toimintatavat ja kyvyn hyödyntää sitä erilaisissa tilanteissa. Vuorovaikutus on taitoa ympäristön ja siinä olevien ihmisten kanssa, mutta mi-näarvostus ja itseluottamus ovat myös tärkeitä piirteitä. Osaaminen ei ole yksiselitteinen asia, sillä kriittinen ajattelu, toimintastrategia kussakin tilanteessa ja kyky ratkaista ongelmia ovat myös osaamista. Asiantuntijuus sisältää osaamisen motiivit, luonteenpiirteet, minäkäsityksen, asenteet, arvot ja käytännölliset taidot sekä ihmissuhdetaidot. Hiljainen tieto, lahjakkuus ja tunneäly liitetään usein älykkyyteen. Työntekijän toimiessa eri tilanteissa saattaa niissä olla tilannetekijöitä, jotka joko edistävät tai rajoittavat hänen toimintaansa. (Ruohotie 2003: 4-6.) Lastensuojelutyön läheistyön osaaminen edellyttää samoja asioita osaamiselta kuin ylipäätään jonkin työn osaaminen. Sosiaalityön asiantuntijuus koostuu tiedoista, taidoista ja etiikasta (Sipilä 2011: 109). Lastensuojelutyössä korostuu etiikan merkitys ehkä enemmän kuin jossain ei niin ihmisläheisessä työssä.

Lastensuojelun työntekijänä toimii monen eri tutkintotason ammattilaisia. Lastensuojelussa voi työskennellä yliopiston ja ammattikorkeakoulun sekä ammatillisen oppilaitoksen suorittaneita ammattilaisia. Lasten asioista päättävällä työntekijällä tulee olla sosiaalityöntekijän pätevyys. (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005). Lastensuojelutyön osaaminen muodostuu pääsääntöisesti samoista tekijöistä riippumatta siitä, missä roolissa lastensuojelussa työskentelee.

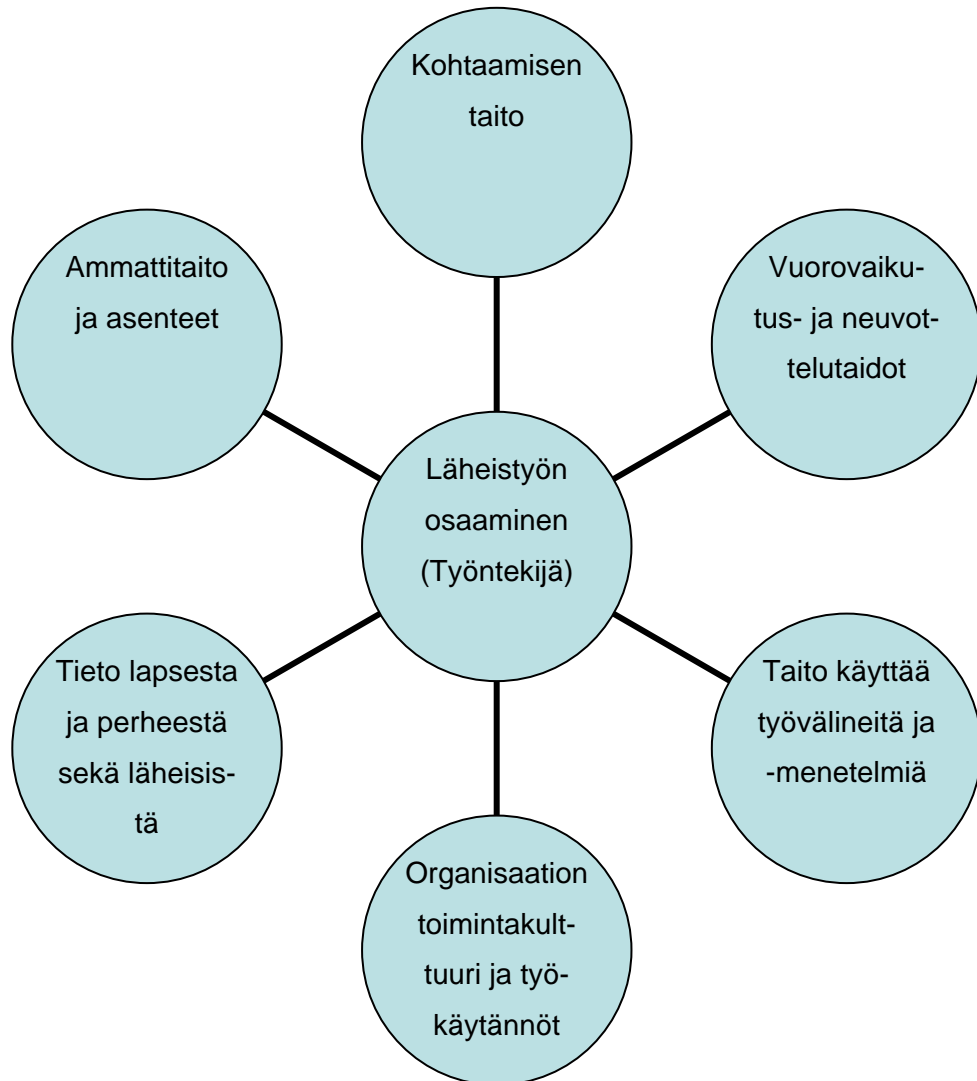
Osaaminen on tietoa ja kykyä soveltaa tutkittua tietoa päivittäisissä lastensuojelun asiakastilanteissa. Osaamista pitää arvioida ja päivittää jatkuvasti niin teoreettisista lähtökohdista kuin omien menetelmien ja toimintatapojen kautta. Jotta ammattilainen voi toimia avoimesti ja omaa työtään arvioiden, on hänen tunnettava ammattikäytännöt, periaatteet ja ammatilliset lähtökohdat sekä ajantasainen. Työympäristö muuttuu, joten ammattilaisen on myös muutettava omaa tekemisen tapaansa. Työnantajan on huolehdittava, että ammattilaisella on käytössään oikeanlaiset ja hyvät työvälineet, jotta asiakastyön toteuttaminen laadukkaasti on mahdollista. Ammattilainen vastaa itse siitä, että hänen toimintansa asiakasta kohtaan on tasokasta (Ammattieettinen lautakunta 2013: 11, 28–29.)

Lastensuojelutyö vaatii erityistä osaamista työntekijältään mm. siksi että se on vuorovaikutukseen ja ihmisten kohtaamiseen perustuvaa työtä. Asiakastyössä asiakkaan

rooli on keskeinen ja asiakkaan osallisuuteen tulee kiinnittää huomiota. Osallisuuden toteutuminen vaatii aikaresurssia. Lastensuojelun työntekijäresurssit suhteessa asiakasmääriin ovat liian vähäiset, joka saattaa osaltaan estää työn tekemisen halutulla tavalla. Johdon tulisikin tukea työntekijöiden kykyä lapsikeskeiseen ja ihmissuhdeperusteiseen työhön tarpeellisella resursoinnilla sekä huolehtimalla työn painotuksista ja osaamisesta. Lastensuojelun laatusuosituksen mukaan myös läheisverkoston jäsenet ja heidän mahdollisuutensa antaa sosiaalista tukea tulee määritellä yksilöllisesti lapsen ja perheen tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. (Lastensuojelun laatusuositus 2014: 18–22, 28.) Työntekijällä on oltava aikaa asiakkaan kohtaamiseen eikä ole hyvä jos työntekijä vaihtuu jatkuvasti. Ammattitaitoa on työskennellä lapsen ikätason mukaisesti vuorovaikutussuhteessa lapsen ja perheen kanssa. Lastensuojelun johdolla tulisi olla lapsikeskeistä työtä tukevat johtamisen rakenteet ja käytännöt. Lastensuojelutyössä tulee toimia niin, että on mahdollisuus jatkuvaan ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen. (Lastensuojelun laatusuositus 2014: 18–22.)

Työmenetelmien ja työvälineiden käyttö on osa ammattitaitoa ja ne ohjaavat työskentelyä. Läheisten kanssa työskentelyyn erityisesti suunniteltua läheisneuvonpito – menetelmää on käytetty tässä opinnäytetyössä esimerkkinä, sillä sen periaatteet ovat sovellettavissa yleisestikin läheisten kanssa tehtävään työhön. Useimmilla menetelmillä on samansuuntaiset tavoitteet kuin läheisneuvonpidolla (Heino 2006: 168). Opinnäytetyössä nostetaan esille myös sitä, mikä merkitys organisaation työkäytännöillä ja työyhteisön työskentelytavalla on lastensuojelun läheistyössä. Lapsi, perhe ja läheiset tulisi ottaa mukaan aktiivisiksi toimijoiksi tuottamaan tietoa, kun tehdään päätöksiä heidän elämäänsä liittyen. Riippumatta siitä, minkä menetelmän tai työvälineen valitsee, tärkeintä on lapsen ja perheen elämäntilanteen paraneminen vuorovaikutuksessa heidän kanssaan, ja niin että he itse ovat osallisia työskentelyssä.

Läheistyön osaaminen koostuu edellä kuvatuista asioista ja opinnäytetyön 3. luvun aliluvuissa kuvatuista tekijöistä. Osaamisen pääpiirteet on koottu kuvioon 1.

Kuvio 1. Lastensuojelun läheistyössä tarvittava osaaminen

Osaamisen osatekijät on kuvattu tarkemmin seuraavissa aliluvuissa.

3.1 Kohtaaminen lastensuojelun läheistyön lähtökohtana

Asiakkaan kohtaaminen alkaa aina jostain tilanteesta. Ensimmäisellä kohtaamisella on merkitystä siihen, minkälaiseksi asiakas lastensuojelun kokee. Kohtaaminen asiakkaan ja työntekijän välillä voi olla miellyttävä ja rohkaiseva. Se voi myös aiheuttaa sen, että asiakas on varuillaan tai rohkea, ikävä tai ystävällinen. Kohtaaminen on kuulluksi tule-

mista ja se on kanssakäymisen tärkeä askel. Kuulluksi tuleminen mahdollistaa vastaanottamisen ja luo pohjaa asiakkaan elämäntilanteen muutokselle. Asiakasta ei pidä koskaan aliarvioida tai niin sanotusti murskata henkisesti. Työntekijän huolimattomuus ja epäselvyys voivat tehdä asiakkaasta epätoivoisemman. Työntekijän tulee kertoa selvästi, mistä kulloinkin on kyse ja mitkä ovat lastensuojelussa tehtävien ratkaisujen perusteet. Työntekijän tulee lisätä ymmärrystä, joka kasvattaa asiakkaan oman elämänhallinnan tunnetta sekä sitä, että asiakas voi kokea luottamusta etenkin siihen, että hän todella saa apua. Työntekijän tulisi huolehtia siitä, että asiakas kokee olonsa turvalliseksi tullessaan sosiaalitoimistoon. Tästä voi varmistua esimerkiksi seuraavilla tavoilla, joissa toisessa on huomioitu läheisverkostot. (Keskinen – Kääriäinen - Oravisto – Pitkänen – Tukiala 2012: 4-9, 22.)

Järjestä sisääntulo miellyttäväksi ja valoisaksi. Sellaiseksi, että se rohkaisee astumaan peremmälle. Valele vahtimestarit hyvällä asenteella – älä säilytä lasivitriinissä. Kohtaa epäonnistunutkin ihminen ihmisenä. Miksei ensimmäinen kohtaaminen voisi olla myönteinen?

Tällä kertaa kun tulin sosiaalivirastoon, keskustelu ei alkanutkaan rahasta, vaan yleistilanteestani. Minua jututtivat kaksi mahtavaa sosiaalityöntekijää. He antoivat täysin uudenlaista apua, sellaista, jota silloin tarvitsin. He käyttivät aikaa kuunnellakseen koko elämäntilanteeni, ei lähdetty vain rahasta. He kävivät kotonani muistaakseni parin viikon välein ja käyttivät omaa työaikaansa löytääkseni minulle erilaisia tukiverkostoja myös sosiaaliviraston ulkopuolelta.”

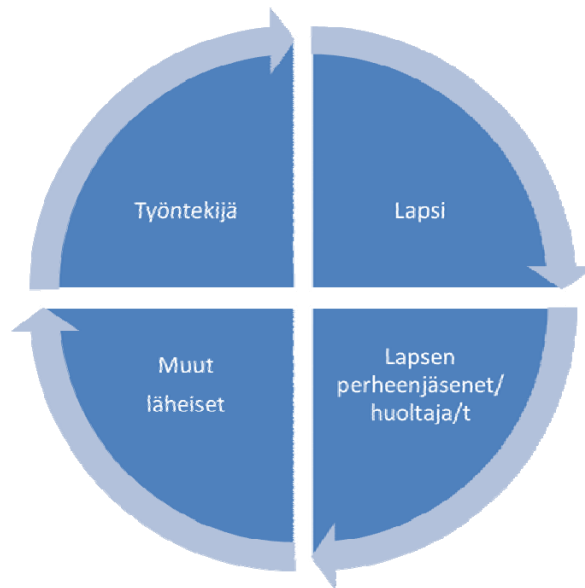
Lastensuojelutyössä tarvitaan erilaisia taitoja, joista vuorovaikutustaidot ja asiakkaan kohtaaminen ovat hyvin tärkeitä. Kohtaaminen on osa vuorovaikutusta ja vuorovaikutusta ei ole ilman kohtaamista. Luottamus on hyvän asiakassuhteen luomisen perusedellytys. Luottamuksellisen suhteen rakentaminen asiakkaan ja läheisten kanssa vaatii aikaa, mutta jokainen asia mikä lisää luottamusta parantaa myös keskusteluyhteyttä. (Heino 2006: 185.) Sosiaalityöntekijä ja asiakas saattavat kokea työskentelyn eri tavoin eikä tämä tule ilmi koko työskentelyn aikana. Asiakkaalle on tärkeää ymmärtää työntekijän työn tavoitteet sekä avun saamisen nopeus, työntekijän kyky vastata tunteisiin, jotka eivät välttämättä näy päällepäin. Työntekijän antama huolenpito merkitsee asiakkaalle paljon huolimatta siitä, onko toivottu muutos mahdollinen. Työntekijän kyky osoittaa huolenpitoa vaikka kyseessä on kontrolloiminen, vaikuttaa siihen, miten asiakasta työskentelyn kokee. (Ruch – Turney - Ward 2010: 199.) Kun työskennellään lähellä ihmistä ja yksityisyyteen liittyvien asioiden parissa, on tärkeää kohdata asiakkaat arvostavalla tavalla vuorovaikutuksessa heidän kanssaan.

Kohtaaminen on asiakkaan ihmisyyden tunnistamista, johon kuuluu aito kuunteleminen ja kuuleminen, luottamuksen luominen, asiakkaan ihmisarvoinen kohtelu ja yksilöllisyyden kunnioittaminen. Työntekijän tulee kohdata asiakas kiireettömästi ja inhimillisesti. Sipilän mukaan rohkeus sosiaaliseen puolesta puhumiseen on tärkeä osa ammattitaitoa. Hänen toimintaa ohjaavat lakien lisäksi työyhteisön arvot ja eettiset periaatteet. (Sipilä 2011: 103–105.) Vuorovaikutusta ei voi tapahtua ilman kohtaamista, sillä se pohjautuu vuoropuheluun, jonka perustana on se, että ihmiset ajattelevat yhdessä. (Eriksson – Arnkil 2005: 37.) Dialogi toteutuu osapuolten välillä, mutta lisäksi osallistujien itsensä sisäisenä vuoropuheluna. Kun ihminen kuulee, miltä asia jonkun toisen mielestä näyttää, saa se hänet usein näkemään asiaa myös toisesta näkökulmasta. Kohtaaminen on kokonaisvaltaista kommunikointia eleineen, ilmeineen ja tunteineen mukaan lukien puhe. Kun esimerkiksi lastensuojelussa kutsutaan läheiset mukaan työskentelyyn, avaa se yhdessä ajattelemisen prosessin, jonka lopputulosta ei voi ennustaa, vaikka ennakoita voikin. Työntekijän arviointia perheen tilanteesta auttaa se, että pyrkii samaistumaan heidän tilanteeseensa, mikä lisää työntekijän ymmärrystä eri tilanteissa. (Eriksson – Arnkil 2005: 35, 37.)

Aina työskentelyn ei ole mahdollista alkaa myönteisesti, sillä erityisesti lastensuojelutyössä saatetaan kohdata kielteisiä tunteita, esimerkiksi häpeän tunteita. Kun asiakasta hallitsee voimakas häpeän tunne, voi asiakkaan kohtaaminen olla vaikeaa. Häpeä on tunne, jonka avulla ihminen säätelee sosiaalisissa suhteissa mm. etäisyyttä ja läheisyyttä. Omaelämäkertoihin perustuvan tutkimuksen mukaan sosiaalityön asiakkuuteen liitetään myös leimatuksi tulemisen pelkoa ja vihaa. (Eronen 2009: 194, 210.) Häpeä voi vaikuttaa myös etäisyyden ottamiseen omiin lähisuhteisiin ja voi vaikeuttaa sitä kautta läheisten kanssa työskentelyä. Asiakas saattaa kokea epäonnistumista elämässään, joka on voimakas kokemus, sillä se on häpeää, joka liittyy omaan pärjäämiseen. Ammattilainen voi auttaa asiakasta näkemään elämässään ne asiat, joihin tulisi ensisijaisesti löytää ratkaisu. On tärkeää auttaa asiakasta ymmärtämään, ettei kaikkea voi eikä pidäkään hoitaa kerralla kuntoon. Työntekijän tehtävänä on auttaa asiakasta rakentamaan ja kasvattamaan hyviä asioita. Reseptejä kohtaamiseen –opas kuvaa häpeän tunnetta asiakkaan näkökulmasta seuraavalla tavalla. (Keskinen ym. 2012: 6-7.)

”Häpeän häikäisemänä en huomaa enää mitä ja kuka olen... tulen tuomitavaksi, tulen väsyneenä, tulen pyytämään apua, koska itselläni ei ole enää voimavaroja, saati resursseja auttaa itseäni. Tulen toivottomana viimeisen toivon luokse, etsin valoa tilanteeseen, joka tuntuu musertavalta.”

Kuviossa 2 on lastensuojelun läheistyön osapuolet, joiden toiminta vaikuttaa toinen toisiinsa kulloisessakin lastensuojeluasiakkuudessa.

Kuvio 2. Lastensuojelun läheistyön osapuolet lastensuojelulain (2007/417) mukaisesti.

Kun työntekijä tekee lastensuojelun läheistyötä, vaikuttaa jokaisen osapuolen panos omalta osaltaan työn onnistumiseen. Onnistumisen keskiössä on kohtaaminen ja vuorovaikutus niin lapsen ja hänen perheensä sekä muiden läheisten kanssa.

3.2 Vuorovaikutustaidot osaamisen keskiössä

Vuorovaikutuksen tavoitteena on saavuttaa ymmärrys, jonka avulla on mahdollista jatkaa ajattelua ja toimintaa yhdessä. Dialogisuudessa rakentuu yhteinen kieli, joka on yhteisesti koettu ja jaettu. Asiakkaalla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten asiaa viedään eteenpäin. Turvallinen ilmapiiri antaa asiakkaalle hyvän mahdollisuuden tuoda ajatuksiaan esille. Eri vuorovaikutustilanteissa on mukana kaikkien läsnäolijoiden äänet. Vuorovaikutustilanne muodostuu sosiaalisen ja fyysisen puolen ominaisuuksista sekä osallistujien omista sisäisistä kokemuksista. Dialogisuus on yhdessä ajattelun taitoa, jossa huomio kiinnittyy ihmisten väliseen kohtaamiseen. Usein perheenjäsenten ja läheisten välinen tapa olla vuorovaikutuksessa voi kulkeutua myös ammattilaisen toimintaan samaistumisprosessin kautta. Vuorovaikutuksen voi päätellä toteutuneen

hyvin, kun asiakas on aloitteellinen keskustelun sisällön ja sen muodon suhteen. (Seikkula – Arnkil 2005: 38, 83–88, 95, 131–132)

Kun läheisverkostojen kanssa työskennellään, on tärkeää pyrkiä hyvään ja toimivaan vuorovaikutukselliseen suhteeseen, jotta työskentely tapahtuisi yhteistyössä. Ilman luottamusta ja avoimuutta ei yhteistyöstä voi tulla toimivaa. Työskentelyn lähtökohtina ovat yhteistyö ja vuorovaikutus asiakkaan ja työntekijän kesken sekä suhde muihin toimijoihin. (Kaikko ym. 2009: 77.) Onnistuneen vuorovaikutustilanteen edellytyksiä ovat turvallinen ympäristö ja tila, jossa on mahdollista puhua. Esimerkiksi hyvien käytäntöjen dialogi -menetelmänkin yhtenä periaatteena on toimiminen yhteistyössä läheisverkoston kanssa. (Koskimies – Pyhäjoki – Arnkil 2012: 10, 17.)

Vuorovaikutuksessa työntekijöiden tulisi kiinnittää enemmän huomiota omaan toimintaansa asiakastilanteessa asiakkaan käyttäytymisen arvioinnin sijaan. Tavoitteena on keskinäisen ymmärryksen saaminen tilanteessa, jossa on paikalla asiakkaan läheisverkostoa. Vuorovaikutus on ihmisten välistä kommunikointia, joka kuuluu ihmisten väliseen toimintaan, eikä tärkeintä ole se, miten sen teknisesti osaa vaan se, miten suhtautuu ja asennoituu tai minkälainen on oma ajattelutapa. Menetelmät vaikuttavat omalta osaltaan siihen, miten vuorovaikutus toteutuu eikä yksi osapuoli voi eikä hänen pidäkään hallita vuorovaikutustilannetta. Vuorovaikutuksen ydin on sanassa dialogi, joka tarkoittaa keskustelua tai vuoropuhelua. (Seikkula – Arnkil 2005: 15, 24, 83.)

Vanhemmat arvostavat sosiaalityöntekijän pyrkimystä luoda hyvä suhde vanhempiin heitä osallistavalla tavalla. Avoin ja kuunteleva keskustelu ovat vanhempien mielestä tärkeitä asioita. Mikäli lastensuojelun työntekijän työtapa on kielteisesti latautunut, vaikuttaa se kielteisesti vanhempien kokemukseen. Työntekijöiden voimavarakeskeinen työskentelytapa on vanhempien kokemuksesta hyvä työskentelyn tapa. (Hietamäki 2015: 164.) Puutteelliset yhteistyötaidot vaikuttavat työskentelyyn kielteisesti ja jos työntekijän on vaikea ymmärtää omasta käsityksestään poikkeavia näkemyksiä vaikeuttaa tämä yhteistyötä. Tärkeä taito on olla vuorovaikutuksessa poikkeavien näkemysten välillä. (Alhanen 2014: 55–56.)

Työntekijän on tärkeää tarkastella itseään nimenomaan vuorovaikutuksen ammattilaisena. Työntekijä viestii itseään sanallisesti ja sanattomasti, ilmeillä, eleillä sekä kehon kielellä. Mikäli työntekijän sanallinen ja kehollinen tapa ilmaista ovat ristiriidassa, jää sanallinen tapa häviölle. Asiakasneuvottelutilanteeseen vaikuttaa ihmisten itsensä li-

säksi ympäristö, neuvottelun tapa sekä se, miten siihen on valmistauduttu. (Hokkanen – Skyttä – Strömberg 1996: 262–263.) Vuorovaikutustaidot sekä neuvottelutaidot ovat tärkeitä lastensuojelun osaamisessa eivätkä ne ole ulkoa opeteltavia vaan sisäistettyjä ja tärkeä osa hyvää ammattitaitoa (Vilén ym. 2010: 32, 62–77). Niin asiakkaan kuin ammattilaisen asenteilla on merkitystä lopputuloksen kannalta. On tärkeää tiedostaa, miten työntekijänä suhtautuu toiseen ihmiseen. (Hokkanen – Skyttä – Strömberg 1996: 267)

Reinikaisen (2007) mukaan perhe tulisi nähdä kumppanina työskentelyssä ja tämä on yksi läheisneuvonpito-menetelmän keskeisiä periaatteita. Dialogisuus on keino löytää yhteinen ymmärrys (Nyman - Maahi. 2008: 80). Läheisneuvonpidossa dialogisuus toteutuu konkreettisesti tekemällä yhteinen suunnitelma työskentelyn lopuksi. Tämä tekee samalla verkoston työn näkyväksi sekä systematisoi asiakasprosessia. Asiakas sitoutuu enemmän suunnitelmaan, joka on tehty yhdessä läheisneuvonpidon yhteydessä kuin esimerkiksi pelkkään asiakassuunnitelmaan. (Nyman & Maahi. 2008:81). Tärkeää on valita oikea tapa lapsen kuulemista varten, eikä haastattelu ole välttämättä paras. Esimerkiksi työvälineistä aikajana ja verkostokartta toimivat lasten kohdalla hyvin kun pyritään vuorovaikutukseen heidän kanssaan niin että he itse ovat osallisia omassa asiassaan. Tärkeää on ymmärtää, että juuri läheiset antavat lapselle emotionaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin. Tärkein lapselle esitettävä kysymys on se, mikä on lapsen mielestä perhe, johon tulee saada vastaus lapselta itseltään. (Jokinen ym. 2013: 175–176, 195–196.)

3.3 Työmenetelmät ja työvälineet ohjaavat työskentelyä

Lainsäädännöstä voi löytyä perustelut oikean työtavan tai työmenetelmän valinnalle. Kyseessä voi olla myös organisaation valitsema menettelytapa, joka sisältyy työntekijöiden ohjeistukseen kussakin lastensuojeluorganisaatiossa. Työtavan valintaan voi vaikuttaa sekin, että jokin toimintatapa on nimetty valtakunnallisesti hyväksi käytännöksi, ja tämä antaa sosiaalityöntekijälle päätösvallan työtavan valintaan. Asiakkaalla itsellään ei välttämättä ole mahdollisuutta vaikuttaa työskentelytavan tai -menetelmän valintaan. (Vuorio 2008: 24–25.) Riippumatta siitä, mitä menetelmää työntekijä läheisten kanssa työskentelyssä käyttää, tärkeintä on joka tapauksessa selvittää, keitä läheiset ovat ja kutsua heidät mukaan työskentelyyn (Vuorio 2008:21). Työmenetelmät ja välineet ohjaavat työskentelyä, mutta tärkeintä ei ole kuitenkaan se, että valitsee ja osaa

käyttää tiettyä työmenetelmää tai -välinettä vaan se, miten työskentelee asiakkaan kanssa ja minkälaisen roolin ammattilaisena ottaa.

Työntekijällä ei ole aina mahdollisuutta itse valita käyttämäänsä menetelmää. Työntekijöiden työskentelyä ja tapaa olla vuorovaikutuksessa ohjaavat menetelmät ja niiden taustalla vaikuttavat teoriat, joten ei ole samantekevää millä keinoin työskentelee. Minkälaisia ovat käytössä olevat palvelut ja menetelmät, joita työntekijän on mahdollisuus käyttää asiakastyössä, ovat merkityksellisiä asiakastyön ja ennen kaikkea asiakkaan kannalta. (Kaikko – Friis 2009: 76.) Lastensuojelun työprosessit pohjautuvat lastensuojelulakiin (417/2007) ja ne myös ohjaavat työskentelyä, mutta laki ei erikseen määrittele, mitä työtapaa tai työmenetelmää työntekijän tulisi käyttää. Menettelytavan päättää usein lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä organisaation toimintatavat huomioon ottaen. (Räty 2007: 191.) Työntekijä tarvitsee myös taitoa, jotta kykenee ottamaan haltuun uusia työtapoja. Haastetta työlle antaa erilaiset näkemykset ja kilpailevat teoriat, lähestymistavat ja joskus ristiriitaisetkin tiedot sekä käsitykset eri toimintatavoista (Heino 2006: 191).

Perheen ja läheisten kanssa työskentely on kohtaamista julkisen vallan ja yhteisöjen rajapinnalla. Kun läheisten kanssa työskentely otetaan puheeksi, voi se jo itsessään käynnistää perheen ja läheisten välillä prosessin, jonka avulla tilanne alkaa selvitä yhdessä läheisten kanssa. Lähiyhteisöissä voi tapahtua myönteisiä muutoksia jo siinä vaiheessa kun työskentelyä läheisten kanssa on ehdotettu. (Heino - Arnkil 2015: 196–197.) Sosiaalityöntekijän tulee miettiä, mikä on lapselle ja perheelle hyvää tukea ja mikä voisi olla läheisten rooli avun antamisen suhteen (Nyman - Maahi. 2008: 82). Menetelmien ja toimintatapojen käytettävyyteen vaikuttaa myös menetelmän ja prosessin yksinkertaisuus. Menetelmien on hyvä olla myös muunneltavissa, käytännönläheisiä ja oikeasti työntekijän työskentelyä helpottavia. (Koskimies – Pyhäjoki – Arnkil 2012: 39.) Menetelmä ei toimi yksinään, vaan vuorovaikutus on edellytyksenä onnistuneelle käyttökokemukselle. Toisen ihmisen ja oman itsen aito kohtaaminen vaativat osaltaan myös nöyryyttä, joiden pohjalta toteutuu hyvä vuorovaikutus. (Koskimies – Pyhäjoki – Arnkil 2012: 39.)

Asiakassuunnitelma on esimerkiksi hyvä työväline ja se on tehtävä jokaiselle lapselle, mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja huoltajan, tai muun kasvatuksesta vastaavan tai lapselle läheisen henkilön sekä lapsen huoltoon keskeisesti osallistuvan tahon kanssa. Asiakassuunnitelman avulla läheiset saa luontevasti mukaan työskente-

lyyn heti alusta alkaen. Hyväksi työväliseksi koettu, läheisverkoston kanssa työskentelyn aloittamiseen lapsen ja perheen kanssa, on verkostokartta. Sen avulla voi selvittää asiakkaan verkostot ja se on hyvin asiakaskeskeinen väline. Verkostokartan avulla asiakkaalla on mahdollisuus kertoa omasta elämäntilanteestaan elämäänsä kuuluvien ihmisten avulla. Verkostokarttoja on erilaisia ja niitä voi hyödyntää eri tavoin. Verkostojen avulla voi kuvata ihmisen sosiaalisia suhteita. Asiakkaan verkostot voivat olla keskenään erilaisia, joista osa antaa tukea ja osa lisää voimavaroja, osaa taas kasvattaa vastaavasti huolia tai vie voimavaroja. (Vilén ym. 2010: 221–222.) Verkostokartan voi toteuttaa monella eri tavalla ja sen voi tehdä esimerkiksi puun muotoon, joka voi olla lapselle mielekäs tapa kertoa omista läheisistään (Hämäläinen 2012:62).

Joskus uuden työtavan vieraaksi kokeminen ja asiaan perehtyminen saattavat olla esteenä hyväksi todettujen työmenetelmien käyttöönottamisessa organisaatiossa. Esimerkiksi läheisneuvonpito tarjoaa hyvän keskustelufoorumin perheen ja läheisten sekä työntekijöiden välille. (Nyman & Maahi 2008: 81.) Esteitä läheisten kanssa työskentelylle läheisneuvonpito-menetelmän kohdalla ovat olleet muun muassa valmisteluvaiheessa keskeytyminen huoltajan aloitteesta vanhempien erimielisyyksistä johtuen. Muutama prosessi on keskeytynyt jo valmisteluvaiheessa, kun perhe läheisineen on löytänyt ratkaisun ja tilanne on selkiytynyt. (Vuorio 2008: 23, 33–35.) Vaikka asiakasta lähestytään yksilönä, ei ammattilaisen työn tulisi kohdistua pelkästään yksilöön. Asiakastilanteissa tarvitaan yhteistyötä eri sektoreiden työntekijöiden kesken ja asiakkaiden läheisten kanssa. (Arnkil, 2009, 11.)

Läheisten kanssa työskentelyn tarkoituksen, kuten läheisneuvonpidonkin, avulla on selvittää, millainen rooli lapsen läheisillä voisi olla lapsen ja perheen elämässä. Odotukset läheisiä kohtaan saattavat olla samat kuin ammattilaista kohtaan, josta syystä työntekijä saattaa tuntea epävarmuutta läheisten mukaan ottoon. Sosiaalityöntekijät saattavat kokea epävarmuutta myös siksi, että huoli nähdään erilaisena läheisten ja viranomaisten näkökulmista. (Nyman & Maahi. 2008:77, 79.) Läheisten kanssa työskentelyssä tärkeää on avoimuus, työn läpinäkyväksi tekeminen ja keskustelutilan antaminen kaikille osapuolille. Näkökulmia ja tukea antavia tahoja tulee asiakkaan elämään lisää, kun läheiset otetaan työskentelyyn mukaan. (Korhonen 2008: 60.) Selkeys, prosessimaisuus ja lapsiystävällisyys ovat läheisneuvonpidon vahvuuksia. Perustana on vapaaehtoisuus ja asiakaslähtöisyys keskittymällä viranomaisen näkemyksen sijaan läheisten näkemykseen. (Heino. 2006: 16).

Läheisneuvonpito etenee niin, että ulkopuolisen koollekutsujan toimesta järjestetään tapaaminen ja tilanne pyritään ratkaisemaan läheisten avulla. (Heino 2000: 11, 13–14.) Läheisneuvonpidon koollekutsuja mahdollistaa sellaisen läheisverkoston näkyväksi tekemisen, jota sosiaalityöntekijä ei ehkä asemansa vuoksi pysty saamaan esille (Heino 2006: 16). Neuvonpidossa lapsi, perhe ja läheiset pitävät keskenään varsinaisen neuvonpidon, joka esitellään työntekijöille ja hyväksytään. Läheisneuvonpitoon kuuluu suunnitelman myös seuranta, jotta varmistutaan että asiat toteutuvat sovitulla tavalla. (Heino 2000: 11, 13–14.) Läheisneuvonpidon periaatteita voi soveltaa yleisestikin läheisten kanssa työskentelyyn, eikä sen tulisikaan olla erillinen työssä käytetty menetelmä vaan osa arkista perustyötä. Menetelmä voi tuntua työläältä ja haasteellisena muun muassa virka-ajan ulkopuolelle sijoittuvan työajan vuoksi. (Vuorio 2008: 5, 23, 33–35.) Läheisneuvonpito on myös lähestymistapa ja keskeisintä ei ole työmenetelmän tarkka noudattaminen vaan vuorovaikutuksellisen suhteen luominen lapseen, vanhempaan ja läheisiin. (Vuorio-Saurama-Hänninen 2008: 7-8.)

Läheisneuvonpidon etu on siinä, että päävastuu tukiverkoston luomisessa ja tuen tarjoamisessa on läheisillä itsellään (Nyman - Maahi. 2008: 83). Menetelmän erityispiirteeksi on Suomessa muodostunut lapsikeskeisyys ja sen vahvuus on erityisesti että se tuo näkyviin läheiset ja muut lapselle tärkeät ihmissuhteet. Läheisneuvonpidon tavoitteena on löytää lapsen kannalta paras ratkaisu uskomalla siihen, että nimenomaan läheisissä on paljon voimavaroja. (Vuorio – Saurama - Hänninen 2008: 7.) Läheistyön tavoitteena, kuten läheisneuvonpidossa, on vahvistaa asiakkaan osallisuutta, antaa heille tilaa sekä laajentaa työtä läheisten ja verkostojen kanssa. Läheisneuvonpito pyrkii aina ratkaisuun, suunnitelman tekemiseen ja päätöksentekoon. (Heino 2006: 168.)

Läheisten kanssa työskentely haastaa työntekijän toiminnan, ja antaa mahdollisuuden nähdä perhe kokonaisuutena, läheiset mukaan luettuna, ja niin että he kaikki ovat aktiivisia toimijoita. Läheisten kanssa työskentely vaatii rohkeutta ja nöyryyttä myöntää se, että työntekijällä ei yksin ole kaikkea tarvittavaa tietoa, jonka voisi koota ainoastaan asiakirjoista ja asiantuntijalausunnoista. Myöskään työntekijä ei voi tietää eikä voi ennakoida etukäteen vastauksia kysymyksiin. Läheisten kanssa työskentely voi tuoda mukanaan yllätyksiä, mutta ennen kaikkea se tekee näkyväksi, mikä perheen ja läheisten arjessa on mahdollista ja mikä ei. (Heino. 2006: 171.) Läheisten kanssa työskentely antaa korvaamattoman tietolähteen työntekijän päätöksenteon ja työskentelyn tueksi.

Vaikka laki ei velvoita käyttämään mitään tiettyä menetelmää, ei myöskään läheisneuvonpitoa, löytyy laista periaatteelliset perustelut sen käytölle, sillä se sisältää läheisverkoston kartoittamisen sekä lapsen ja vanhemman sekä läheisten osallistumisen. Asiakkaalla ei ole mahdollisuutta vaatia itselleen tiettyä työmenetelmää vaikka näin haluaisi. Työntekijän näkökulmasta haasteena voi puolestaan olla se, ettei kunnassa ole selkeitä ohjeita esimerkiksi siitä, miten ilta- tai viikonlopputyöt korvataan työntekijöille, mikä on edellytys sille, että läheisneuvonpitoa on mahdollista tehdä läheisille sopivana ajankohtana. (Vuorio 2008: 26–27.) Läheisten kanssa keskeistä on toimia lasten, perheen ja läheisten aikataulun ehdoilla ja siksi viikonloppuisin tapahtuva työskentely on sille tavanomaista.

Lastensuojelun läheistyössä käytettävien menetelmien avulla voi kasvattaa ymmärrystä toisten toimijoiden, kuten lapsen, perheen ja läheisverkoston, ajattelusta ja toiminnasta. Tavoitteena on myös selkiyttää tilannetta tekemällä suunnitelma, johon kaikki osapuolet sitoutuvat. (Reinikainen. 2007: 13.) Verkostokokoukset, ennakoitdialogit ja verkostokartta ovat myös hyviä verkostotyön muotoja. Verkostokokouksille ja läheisneuvonpidolle yhtenäinen piirre on niiden prosessiin kuuluvat vaiheittainen työskentely. Vaiheisiin kuuluu, että toiminnan alussa ihmiset ryhmäytyvät tullessaan paikalle ja tapaavat ehkä pitkänkin ajan jälkeen. Sen jälkeen on polarisaatiovaihe, kun läsnäolijat tuovat omat, ehkä eriävätkin, näkemykset esille. Tämä johtaa mobilisaatiovaiheeseen, jossa etsitään varsinaisia ratkaisuja perheen ja lapsen tilanteeseen. Depressiovaihe saattaa seurata toivottomuuden tunteesta ennen kun tehdään läpimurto osanottajien keksimällä ratkaisulla ongelmaan. (Korhonen 2008: 56–57.)

Edellä kuvatut vaiheet voivat sisältyä yleisesti läheisten kanssa tehtävään työskentelyyn. Lapsi saattaa toimia läheiset yhdistävänä tekijänä. Läheisneuvonpidon vahvuutena on läheisten valmistaminen kokousta varten ja kokousten selkeä rakenne (Korhonen 2008:57). On huomaavaista ottaa asiakkaan valmistaminen huomioon kun työskennellään missä tahansa asiakastyössä. Työntekijälle kyse voi olla rutiineista, mutta asiakkaalle kyse on kaikesta muusta kuin päivittäisestä rutiinista. Ennakointidialogit – menetelmän avulla tuetaan erityisesti vuorovaikutusta vaikeissa tilanteissa. Yksi ennakoitdialogien muoto on tulevaisuudenmuistelu, jonka avulla katsotaan yhdessä asiakkaan kanssa tulevaisuuteen ja etsitään ratkaisuja sitä kautta. Tärkeintä on kuuntelun ja puhumisen erottaminen toisistaan ja toimia ikään kuin vuoropuhelussa ja vuorokuuntelemissa toisen kanssa. Kullakin on oma vuoro kertoa omat toimintamahdollisuudet, tuki-toiveet ja huolet. (Pyhäjoki - Koskimies 2009: 191–192)

Asiantuntijakeskeisessä palvelukulttuurissa saatetaan usein sivuuttaa perheet ja läheisverkostot ja niissä olevat voimavarat. Tavoitteena on yhdessä läheisten kanssa ratkaista ja hahmottaa arkea asiakkaan näkökulmasta. Samalla hyödynnetään asiakkaiden ja heidän läheistensä voimavaroja. Tärkeää on kokonaisvaltainen toimintatapa, joka perustuu kommunikaatioon ja suhteeseen. Ammattilaisen on tärkeää tiedostaa, mitä osallisuuden vahvistaminen merkitsee, ja miten sen voisi toteuttaa omassa työssään. Toiminta saattaa vaatia rajojen ylittämistä, mikä edellyttää rohkeutta ja valmiutta kuunnella ihmistä. (Pyhäjoki – Koskimies 2009: 195.) Työntekijän tulee kiinnittää huomiota oman osaamisen kehittämiseen, jotta on mahdollista huomata tai tunnistaa, milloin työmenetelmä tai työväline ohjaa liikaa toimintaa ja työskentelyn ydin eli lapsi jää liian vähälle huomiolle.

3.4 Organisaation toiminta ja työkäytännöt

Työntekijä toimii osana organisaatiota ja siinä vallitsevaa toimintakulttuuria, joka pitää sisällään erilaisia työkäytäntöjä. Työympäristö säätelee työntekijän toimintaa hallinnollisten puitteiden, fyysisten ja sosiaalisten tekijöiden kautta. Organisaation toimintaan kuuluu sen johtaminen, joka tapahtuu aina organisaatiossa. Organisaatio on tulosta johtamisesta, mutta samalla se on johtamisen väline. Organisaation tehtävä on vastata sille asetettuihin tavoitteisiin. Organisaatioissa toimii erilaisia ihmisiä, joilla on erilaisia näkemyksiä niin itsestään kuin toisistaan. Esimiesten ihmiskäsitykset ja asenteet vaikuttavat työympäristöön. (Hokkanen – Skyttä – Strömberg: 1996: 35, 49, 76.) Organisaatio muodostuu erilaisista vuorovaikutusjärjestelmistä, jossa ihmiset toimivat ja oppivat (Virtanen – Wennberg 2007: 36). Organisaation ja sen rakenteiden perustana on toiminta-ajatus, tulevaisuuden visio ja strategiset päämäärät (Kenni – Asikainen: 2011: 12).

Organisaation rakenteet vaikuttavat asiakkaiden kanssa työskentelyyn. Organisaation rakenteet ovat yhtä kuin henkilöresursseja ja puitteita, joissa työskennellään. Rakenteet ovat myös tilanteita, jotka syntyvät vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. Osa työntekijöistä saattaa kokea samat säännöt tai ohjeet rajoittavina, kun taas toiset toimivat niiden puitteissa joustavammin. Työntekijän persoonatekijöillä on aina oma merkityksensä. Kun työskennellään pitkään asiakkaana olleen kanssa, on asiakas jo tottunut organisaation tapoihin ja normeihin. (Rommakkaniemi - Kilpeläinen 2013: 259–261, 267.) Organisaation vastuulla on taata riittävät resurssit työskentelyyn. Valtiontalouden

tarkastusviraston mukaan perheitä ei kuitenkaan tueta riittävästi lastensuojelussa ja lastensuojelun työntekijöiden ajan puute on esteenä perheen kokonaisvaltaiselle tukemiselle (Hanhinen – Rintala 2012: 2).

Englannissa on käytössä malli, jota olisi mahdollista käyttää myös Suomalaisessa lastensuojelussa. Malli perustuu asioihin, jotka organisaation tulisi ottaa huomioon. Mallin tavoitteena on pitää perheet yhdessä tarjoamalla tiivistä tukea riittävän aikaisin lapsille ja perheille. Sen perusteella tulee tehdä strategia kun työskennellään suoraan perheen kanssa. Tulee olla rakenteet, joiden avulla työ on organisoitu moniammatillisemmin. Lastensuojelutyö perustuu lastensuojelutyön osaavaan henkilöstöön, taitoihin, jotka kehittyvät ohjatussa työskentelyssä. Tärkeää on työn organisointi, jonka tavoitteena on rohkaista työntekijää miettimään omaa toimintatapaansa sekä työtapaan, joka on avointa vuorovaikutusta niin perheiden kuin muiden ammattilaisten kanssa. (Souvenirs from London 2014: 9-11.)

Organisaatioissa on hiljaista tietoa, joka välittyy uusille työntekijöille yhteisen tekemisen kautta. Tyypillistä on, että uutta tietoa omaksutaan ei-tietoisesti uuteen työhön ja toimintakäytäntöihin perehtymällä. (Heino. 2006: 177.) Kun työntekijä aloittaa työpaikassa, jossa läheisten kanssa tekemiseen ei ole sovittuja työkäytänteitä on mahdollista, että läheistyön tekeminen on työntekijän oman harkinnan varassa. Mikäli työkäytänteitä ei ole sovittu, voi läheistyö jäädä kiireen vuoksi tekemättä. Ihminen tottuu uusiin toimintatapoihin, mutta myös rutinoituu vanhoihin käytäntöihin, joten on tärkeää perehdyttää koko työyhteisö, mikäli otetaan käyttöön uusi työtapa tai työmenetelmä. Jokainen organisaatio ja siinä toimiva työntekijä kantaa mukanaan hiljaista tietoa, joka auttaa toimintaympäristön tuntemisessa ja antaa tuntumaa päätöksenteon pohjaksi. Hiljainen tieto karttuu kokemuksen myötä ja se on korvaamaton osaamispääoma. Usein ihmisen erilaiset taidot ovat hiljaista tietoa esimerkiksi siitä, miten saa hyvän vuorovaikutussuhteen vanhemman kanssa. (Koskimies– Pyhäjoki – Arnkil 2012: 3, 9.)

Yksilöllä ja yhteisöllä on paljon osaamista eikä tietoa tarvitse välttämättä tuoda työyhteisöön esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden avulla. On haaste jakaa hiljainen tieto tekstinä tai puheena, joka on haaste etenkin, kun tulee uusia työntekijöitä. Olisi hyvä, jos pitkään alalla olleiden tai asiakkaiden sekä perheiden väliseen ajatuksen vaihtoon olisi käytettävissä aikaa. Pahimmillaan käy niin, että paljon tietoa ja taitoa jää jakamatta. Hiljaisen tiedon jakaminen vaatii kasvokkain kohtaamisen ja aikaa sekä rohkeutta yksilöiltä. (Koskimies– Pyhäjoki – Arnkil 2012: 3, 9.) Keino johtaa ja kehittää sekä saa-

da esiin hiljainen tieto on tehdä se esimerkiksi hyvien käytäntöjen dialogi – menetelmällä, joka on samalla oppimisen tila koko työyhteisölle. Oppimisen tila on pohja inhimilliselle toiminnalle ja vuorovaikutukselle. (Pyhäjoki - Koskimies 2015: 157.)

Työntekijät saattavat itse määritellä ehtoja työaikoihin tai vedota asiantuntijuuteensa, jolla voi olla kielteinen vaikutus tietyn työtavan omaksumiseen, joka johtaa siihen, että systeemi ohjaa toimintaa eikä päinvastoin. Työntekijällä on valtaa käyttäessään jotain tiettyä menetelmää asiakastyössä. Vastuun luovuttaminen perheelle voi tuntua vaikealta. Työntekijät saattavat itsekin olla vallankäytön kohteena, sillä heillä ei ole yksin mahdollisuutta päättää asiakkaan lastensuojeluasiasta tai päättää, miten työskentelee asiakkaiden kanssa. Linjaukset ja budjetit päätetään usein muualla eikä välttämättä ole mahdollisuutta vaikuttaa esimerkiksi käyttämiinsä työvälineisiin. (Heino 2008: 47.)

Palveluiden ja koko lastensuojelujärjestelmän pirstaleisuus haastaa lastensuojelutyön tekemisen. Organisaatioille haasteena on työntekijöiden vähyyys ja vaihtuvuus, joka saattaa tehdä työskentelystä mahdotonta asiakkaiden ja heidän läheistensä kanssa. Tämä saattaa johtaa siihen, että akuutin avun saanti viivästyy ja tilanne perheen tai lapsen kohdalla pahenee. Työntekijöiden aika kuluu dokumentointiin ja asiakkaiden tapaamisiin, joita voi olla yhtä työntekijää kohden liian paljon. Lastensuojelutyön yhtenä ongelmana on johtaminen, jota tapahtuu monella eri tasolla ja moniportaisesti. Syynä tähän voi olla se, että organisaatiot muuttuvat jatkuvasti, joka johtaa siihen, että johtaminenkin muuttuu. Johtamisjärjestelmät eivät pääse koskaan vakiintumaan. Johdettavia asioita on myös liikaa ja taitoa liian vähän. Haasteena on myös yhteistyöhön liittyvät ongelmat, joka korostuu lastensuojelutyössä, jossa lapset ja läheiset tarvitsevat monenlaista apua monilta eri toimijoilta. (Alhanen 2014: 34–53.) Ei ole mahdollista luoda luottamuksellista suhdetta lapseen ja perheeseen jos siihen ei ole käytössä aikaa. Suhdetta ei luoda järjestelmään vaan ihmiseen, eikä ihmisten välillä suhdetta ole mahdollista automatisoida jonkun ulkopuolisen toiminnon avulla.

Työntekijöitä tulee kouluttaa ja perehdyttää säännöllisesti. Työmenetelmien ja työtapojen käyttöönotossa ja niiden juurruttamisessa asiakastyöhön on olennaista, että niitä käytetään usein. Työntekijät tarvitsevat koulutusta ja vertaistukea, kuten läheisneuvontoon liittyvän tutkimuksen kohdalla huomattiin. Samalla, kun työntekijän kokemus karttuu, on tärkeää kehittää käytössä olevia työmenetelmiä. Lastensuojelutyö edellyttää johtamista, perehdyttämistä ja tukea sekä esimiestyötä. Siirtymävaiheissa, kun siirrytään palvelusta tai eri vaiheista toiseen, on tärkeää työskennellä koko lapsen perheen

ja siihen kuuluvien läheisten kanssa. Läheisneuvonpito on kehittämisen työväline, joka pakottaa arvioimaan työntekijän suhdetta työhönsä lapsen ja läheisten osallisuuden toteutumisen kautta. (Uramo. 2008:75.)

Jotta lastensuojelun työntekijä voi toteuttaa työnsä tavoitteita, tulee ottaa huomioon mikä on organisaation ensisijainen tehtävä, työnjakoon liittyvät kysymykset, aika-resurssit ja toimintakäytännöt sekä ihmisten näkeminen ilman että heitä kategorisoidaan. Asiakkuuden myötä syntyneeseen suhteeseen vaikuttaa organisaation, työntekijän ja asiakkaan toiminta, joita viime kädessä ohjaa kohtaamiseen kulminoituvat sosi-aaliryöy periaatteet. (Romakkaniemi – Kilpeläinen 2013: 269) Haasteen julkishallinnon organisaatioiden rakenteille tuovat jatkuvat ja nopeat muutokset, vaikka samalla organisaatorakenteiden muutos saattaa olla hyvin hidasta (Virtanen – Wennberg 2007: 80). Lastensuojelun työntekijät työskentelevät ympäristöissä joissa on paljon muutosta ja samalla heidän päämääränään on minimoida muutos ja sen vaikutukset, jotka kohdistuvat suoraan lapsen elämään. Työyhteisön tulee tarkastella oman työskentelynsä eettisyyttä ja asiakaslähtöisyyttä säännöllisesti muutoksenkin keskellä (Ammattieettinen lautakunta: 2013: 12).

Ammattilaisen työskennellessä verkostojen kanssa, ohjaa työskentelyä pääsääntöisesti asiakkaan tahto, sillä jos asiakas kieltää läheisten mukaan otton työskentelyyn, tahtoa kunnioitetaan huolimatta siitä, että työntekijä olisi kokenut sen tarpeelliseksi. Asiakas voi olla helposti vain työn kohde, vaikka samalla on pyritty tukemaan asiakkaan aktiivista osallisuutta. Työntekijät toistavat ja vahvistavat helposti organisaation rutiineja ja rakenteita, mikä vaikuttaa suoraan siihen, miten asiakkaan on mahdollista toimia. Työntekijä kohtaa asiakkaan usein organisaation eikä asiakkaan ehdoilla. (Romakkaniemi – Kilpeläinen 2013: 267, 269) On tarpeellista pohtia, miten kukin ammattilainen voisi toimia niin että kunnioittaisi samalla niin organisaatiota, oma ammattitaitoon ja asiakastaan sekä heidän läheisiään.

3.5 Tieto lapsesta, perheestä ja läheisistä lastensuojelun läheistyössä

Työntekijän tieto pohjautuu Sipilän (2011) mukaan mm. psykososiaaliseen tietoon ja teoreettiseen tietoon. Psykososiaalinen tieto pitää sisällään tietoa esim. perheen keskinäisiin suhteisiin vaikuttavista tekijöistä ja tietoa eri sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta. Teoreettinen tieto pitää sisällään myös tiedon uusista hyvistä käytännöistä. (Sipilä 2011: 93.) Lastensuojelun asiakas on lapsi ja perhe, joiden elämään myös lä-

heiset ihmiset kuuluvat. Lastensuojelussa tuotetaan tietoa monella eri tavalla. Työntekijän ja asiakkaan tiedon sekä läheisverkoston tuottama tiedon tulisi olla yhtä arvokkaita (Nyman - Maahi 2008: 79). Tärkein tiedon lähde on kuitenkin lapsi itse.

Lapsella on paljon tietoa omasta elämästään, joka ei tule lastensuojelun tietoon, jos sitä ei kysyä lapselta suoraan tai jos sitä ei osata kysyä oikein lapselta. Lapsen tulee voida osallistua tiedontuotantoon, jotta voisi olla osallinen itseään koskevassa asiassa. Tieto lapsesta voi muodostua katseen, puheen ja vuorovaikutuksen avulla. Lapsen osallisuus voi tapahtua yksittäisissä kohtaamisissa ja osana asiakasprosessin kokonaisuutta. Yksi tapa rakentaa kokonaisuutta lapsilähtöisesti on toteuttaa se niin, että lapsi on kohtaamisen keskiössä tiedon tuottajana. (Muukkonen 2009: 135–137.) Kaikenikäisiltä lapsilta tulee kysyä suoraan ja heille tulee perustella tekemänsä päätökset. Aikuisen ei tule ohittaa omalla toiminnallaan lasta. Työntekijän on tärkeä tiedostaa, mihin oma tieto lapsesta perustuu ja mistä sen on saanut tai miten suhtautuu ammattilaisena.

Lapsen kuuleminen, eli tiedon saaminen lapselta, on mahdollista tehdä esimerkiksi aikajanan tai verkostokartan avulla. Verkostokartan avulla saa kattavan ja visuaaliseen muotoon tehdyn käsityksen lapselle läheisistä ihmisistä. Kartassa on kolme sektoria, joiden keskiössä on lapsi itse ja muissa sektoreissa ovat perhe, sukulaiset ja muut läheiset. Kun lapsi merkitsee läheisen tiettyyn kohtaan kehässä, kertoo lapsi samalla, kuinka läheinen kyseinen henkilö on. Perheenjäsenten, sukulaisten ja muiden tärkeiden ihmisten välinen raja ei ole niin ehdoton, sillä lapset ovat joustavampia perhekäsityksen suhteen kuin aikuiset. Aikajanan avulla on mahdollista lisäksi tarkastella elämänvaiheita lapsen silmin, jotta ymmärrys ja tieto lapsen elämästä muodostuvat kokonaisuudeksi. Läheinen ihminen voi olla myös sellainen ihminen, joka ei fyysisesti ole lasta lähellä. Fyysisen läheisyyden lisäksi merkityksellisiä ovat rakkaus, kiintymys ja vastavuoroinen kunnioitus. (Jokinen ym. 2013: 183–184, 186–189.) Työntekijä voi käyttää aikajanaa esimerkiksi jäsentämään tietoa perheestä ja lapsesta (Heino 1997: 101).

Koska lastensuojelutyössä tulee kuulla lapsi ja kohdata hänet nimenomaan niin, että lapsi tietää jotakin mitä kukaan muu ei tiedä. Lapsella on tieto omasta elämästään. Lapsi antaa työntekijälle tietoa omista odotuksistaan, kokemuksistaan ja elämäntilanteestaan. Työntekijä saattaa kokea, että tieto perheestä on ristiriitainen ja hänen voi olla helpompi samaistua perheen aikuisen tuottamaan tietoon kuin lapsen. Tämä johtuu siitä, että aikuisten oletetaan hahmottavan paremmin ammattilaisten heitä kohtaan tuntemat odotukset. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja olla näin osallinen itseään koske-

vassa asiassa. Lapselta saatava tieto on tärkeää etenkin lain, muodollisuuden ja arvioinnin sekä osallisuuden näkökulmasta. Koska lapsi on muiden toiminnasta riippuvainen, voi työntekijän haasteeksi muodostua eettiset ristiriidat, jotka voivat syntyä lapsen osallistumisen myötä työntekijän ja lapsen välille. Kun lapsi kertoo ammattilaiselle elämästään, saattaa se aiheuttaa lapselle epävarmuutta ja myös ongelmia. (Hurtig 2006: 167–169, 179–185.) Huolimatta siitä, että lapsi on kaiken työn keskiössä, ei hän ole erillinen, itsenäinen toimija ilman perhettä.

Alhasen (2014) tutkimuksen mukaan lastensuojelutyössä ei oteta tarpeeksi huomioon lasten ja heidän läheistensä arkisia kokemuksia, jotka ovat keskeisiä heidän elämäntilanteidensa ja tarpeidensa kannalta. Arkitietoa aliarvioidaan, etenkin mikäli niistä on kerrottu arkisella kielellä. Se ei vakuuta ammattitermistöön tottuneita asiantuntijoita. Mikäli asiakasta väheksytään, voi asiakkaalle tulla tunne, että päätös on tehty huomioidatta heidän omia näkemyksiä. Mikäli asiakas ei tule kuulluksi omassa asiassaan syntyy epäily lastensuojelutyön tarkoituksista ja asiakkaan omista toimintamahdollisuuksista. Arkitiedon ohittamista tapahtuu myös eri ammattiryhmien välillä. (Alhanen 2014: 56–58.)

Eri maiden välillä on eroa esimerkiksi siinä, miten esimerkiksi läheisneuvonpitotyöskentelyyn suhtaudutaan. Joissakin maissa työskentelyä ohjaa perhekeskeinen asenne niin, että sukulaiset mielletään itsestään selvinä tuen tarjoajina. Suomessa ajatellaan enemmän, että perhe on keskeisin ja suku tärkeä, mutta on tärkeää muistaa, että yhtä tärkeitä voivat olla naapurit, ystävät, urheiluvalmentajat jne. Lapselta tulee kysyä itseltään, ketkä ovat hänelle läheiset ihmiset. Joskus läheistyön avulla muodostuu sellainen lähiyhteisö, joka ei muulla tavoin toimi keskenään juuri kyseisellä kokoonpanolla. (Heino & Arnkil 2015: 197.)

Läheistyötä saattaa estää se, että vanhemmat kieltävät yhteydenpidon läheisiin. Lähtökohtana työskentelyssä on aina se, että yhteydenotto ulkopuolisiin tapahtuu huoltajan, edunvalvojan sijaisen tai lapsen (iästä ja kehitystasosta riippuen) suostumuksella. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) 17 § 4 momentin mukaan tilanteissa, joissa suostumusta ei pyynnöstä huolimatta saada tai suostumusta ei voida saada esimerkiksi, jos lapsi on niin pieni tai huoltaja niin pahoin sairas kuten seuraavassa lainkohdassa kuvataan.

Sosiaalihuollon viranomaisen saa 1 momentin 1–3 kohdassa säädetyillä edellytyksillä antaa tietoja asiakkaan lailliselle edustajalle taikka muulle henkilölle tai yhteisölle, jolle tiedon antaminen on välttämätöntä asiakkaan tahdon tai sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi taikka sosiaalihuollon toimenpiteen toteuttamiseksi.

Lastensuojelulain (2007/417) mukaan edellytykset edellä mainitulle lainkohdalle ovat, että tiedot ja niiden antaminen ovat välttämättömiä lapsen hoidon tai huollon järjestämiseksi tai toteuttamiseksi. Edellytyksenä on, että tieto on tarpeen lapsen edun vuoksi. Läheistyön lähtökohtana on toimia huoltajan suostumuksen mukaisesti.

3.6 Ammattitaito ja asenteet työskentelyn perustana

Ammattitaito on taitoa tunnistaa asiakkaalle parhaiten sopivat vaihtoehdot ja ottaa asiakas huomioon ja ohjata hänet tarvittaessa hakemaan muuta tukea tai apua. Taitoa on olla asiantuntijana, joka toimii neutraalisti ongelmatilanteita selvittämällä yhteistyössä kaikkien asiaa koskevien toimijoiden kanssa ja moniammattillisesti. Taitoa on tehdä asiakkaan elämään oikea-aikainen interventio ja tunnistaa sosiaaliset ongelmat sekä toimia asiakkaan elämäntilanteen parantavana henkilönä. Ammattitaitoon kuuluu taito toimia inhimillisenä rinnallakulkijana sekä kyvykyys kumppanuuteen ja myötäelämiseen. Ammattitaitoa on käyttää tukea ja kontrollia sopivassa suhteessa ja varmistaa asiakkaan osallisuus häntä itseään koskevassa asiassa ja arvioida hänen tarpeensa. Taitoa on asiakkaan elämänhistorian tai taustan selvittämisen tapa ja kyky vuorovaikutukselliseen asiakassuhteeseen. Ammattitaitoa on kykyä auttaa asiakasta olemassa olevien menetelmien avulla. (Sipilä 2011: 97–101.)

Ammattilaisen on mahdollista luoda luottamuksellinen suhde asiakkaan kanssa etenkin, jos hänellä on taito toimia herkkätuntoisesti hyväksymällä erilaisuutta ja olla ymmärtäväinen ristiriitatilanteissa (Etene 201: 23). Asenteet vaikuttavat ammattilaisen toimintaan. Asenteet muodostuvat oppimisen tuloksena, mutta asenteiden muodostumiseen vaikuttaa monet eri tekijät, jotka pohjautuvat tietoon, uskomuksiin ja tunteisiin. Asenne, joka ei pohjaudu tietoon on ennakkoluulo. Elämänasenteet vaikuttavat vuorovaikutukseen ja siinä kulminoituu tapa suhtautua itseän sekä muihin ihmisiin. Asenteet voivat syntyä nopeasti mutta niiden muuttamiseen tarvitaan enemmän aikaa. (Hokkanen – Skyttä – Strömberg 1996: 21–23.) Asenteet ja ammatillisuus kietoutuvat yhteen ja ammattilaisen onkin tärkeää tiedostaa omat asenteensa, jotta hänen on mahdollista toimia ammatillisesti lastensuojelun eri tilanteissa. Työskentelyyn vaikuttavat työnteki-

jöiden ihmiskäsitys sekä mitä ajattelee vuorovaikutuksen merkityksestä että vanhempien ja lasten välisistä suhteista (Kaikko – Friis 2009: 76). Ammatilaisen tulisi tarjota tietoa asiakkaalle selkeästi, jotta epätietoisuuden olisi mahdollista vähentyä. Ammatillisella on vastuu siitä, miten kukin asiakas lastensuojelutyön kokee. (Keskinen ym. 2012: 19.)

Ammatillisuuteen kuuluu oman itsensä tunteminen suhteessa omaan kehityshistoriaansa, sillä yksi ehkä tärkein työväline on työntekijän oma minä, johon ammatillisuus kuuluu tärkeänä osana. Jokaisella työntekijällä on omat vahvuutensa, joita voi olla mahdollisuus hyödyntää omassa työssään. (Vilén – ym. 2010: 32, 62–77.) Etenkin ammatilaisen, mutta myös asiakkaan vastuulla on löytää yhteinen viestinnän tapa ja taso, jolla keskustelua on mahdollista käydä. Jokainen vuorovaikutustilanne on oma erityinen tilanteensa, johon vaikuttaa monet tekijät. Dialogisuus ei ole toisen ihmisen määrittelemistä omasta mielipiteestään käsin, ja vääränlaista dialogia on jos työntekijät ovat jo keskenään sopineet, mitkä ratkaisut ovat, eivätkä ota huomioon asiakkaan mielipidettä. (Vilén ym. 2010: 32, 62–77.) Jokainen osapuoli on vastuussa työskentelyn sujumisesta, lasta lukuun ottamatta. Työntekijän vastuu on huolehtia lapsen edun toteutumisesta. Työntekijän vastuulla on tarvittaessa tehdä yhteistyötä muiden toimijoiden ja ammattilaisten kanssa. Pitää kuitenkin muistaa, että myös vanhemmat kokevat usein ajattelevansa lapsensa parasta.

Lastensuojelutyössä lapsen ja perheen auttaminen on toimintaa, joka näkyy asiantuntijan ja asiakkaan välisenä kumppanuutena. Sosiaalityöntekijä seisoo ammatillisuutensa puolesta asiakkaiden vierellä ja vahvistaa heidän resurssejaan. Työn tekemiseen liittyvä kontrolli edellyttää lakien noudattamista. Kun asiakas kohdataan kokonaisuutena ihmisenä, ovat tunteet ja tunteiden siirrot asiakkaan ja työntekijän välillä osa työskentelyä. (Rostila - Vinnurva 2013: 204–206.). Ihmiskäsitys näkyy ammatilaisen vuorovaikutuksessa. Ammatilaisen tulee tiedostaa, mihin itse ammatillisena uskoo ja mihin sekä miten omaa työskentelyä suuntaa. Jotta olisi mahdollista työskennellä arvostavalla tavalla, edellyttää se omien arvojen tunnistamista ja yhteistä keskustelua jokaisen hyvästä elämästä. (Keskinen ym. 2012: 17.) Mikä on kenellekin hyvä elämä ei ole määriteltävissä lainsäädännön keinoin.

Työntekijän ammattitaito on tietoa, taitoa ja eettisten toimintaperiaatteiden mukaan toimimisen taitoa (Sipilä 2011: 110–118). Työntekijän tulee olla tietoinen siitä, miten tieto ja käsitys kulloisestakin tilanteesta on hänelle rakentunut. Työntekijän asiantuntijuus ei

saisi olla esteenä asettumasta dialogiin tietojen kanssa, jotka poikkeavat omasta asiantuntijan roolissa saadusta tiedosta. Työntekijän tulee olla reflektiivinen ja nöyrä omaa asiantuntemuksella hankittua tietoa kohtaan. Kunkin osapuolen tuottama tieto ovat yhtä tärkeitä. (Nyman & Maahi 2008: 79.) Osallisuuden näkyminen asiakastyössä ja sen kunnioittaminen on yksi työskentelyä ohjaava periaate (Muukkonen 2009: 134). Lastensuojelutyössä työntekijä ei voi välttää erilaisia tunteita ja niiden käsittelyyn tarvitaan välineitä. Työntekijän on hyvä muistaa, että kun työskennellään asiakaslähtöisesti, annetaan samalla oma asiantuntemus asiakkaan käyttöön tuen ja kontrollin muodossa. Ammatti-identiteetti kasvaa kokemuksen myötä. Usko ihmiseen antaa voimaa työssä, mutta sen kadottaminen tekee välinpitämättömäksi. (Bardy 2009: 44–45) Ihmiskäsitys on olennainen osa ammattitaitoa lastensuojelun läheistyön tekemisessä.

4 Tutkimusasetelma

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena, johon kuuluu vaiheina havaintojen pelkistäminen ja tutkimuskysymysten ratkaiseminen. Vaiheisiin kuuluu havaintojen tuottaminen ja niiden selittäminen. (Alasuutari. 2011: 50–51.) Tutkimustehtävänä oli löytää tekijöitä, jotka edistävät tai estävät läheisten kanssa työskentelyä. Tiedon tavoitteena oli tarkoitus tuoda näkyväksi lastensuojelun työkentällä läheisten kanssa tehtävää työtä ja nostaa esille asioita, miten läheistyötä ja läheisten kanssa tehtävää työtä on mahdollista edelleen kehittää. Aihetta on tarkasteltu työntekijän näkökulmasta, mutta ennako-oletuksena oli, että tieto jäsentyy myös perheen ja läheisen näkökulmasta.

Aihetta on lähestytty yhden päätutkimuskysymyksen valossa. Tavoitteena oli löytää tekijöitä, jotka edistävät tai estävät läheisten kanssa työskentelyä lastensuojelussa. Päätutkimuskysymys oli: Mikä edistää tai estää työskentelyä läheisten kanssa lastensuojelussa työntekijän näkökulmasta? Lisäksi oli tarkentavia alakysymyksiä, joiden avulla oli tarkoitus saada lisää tietoa tutkimusaiheeseen liittyen. Tarkentavat alakysymykset:

1. Millaista tietoa ja taitoa läheisten kanssa työskennellessä tarvitaan?
2. Miten voidaan tukea tai mikä tukee työskentelyä läheisten kanssa?
3. Mitkä ovat suurimmat esteet läheisten kanssa työskentelyssä?

Taulukossa 1 on kuvattuna edellisten lukujen pohjalta tekijöitä, jotka edistävät tai estävät läheisten kanssa työskentelyä.

	Edistää	Estää
Lainsäädäntö/normit	Mahdollistaa läheistyöskentelyn ja kannustaa ottamaan läheiset huomioon.	-
Lapsen etu	Voi olla edistävänä tekijänä	Voi olla estävänä tekijänä
Organisaatio ja lastensuojelun työkäytännöt	Käytännöt voi toimia mahdollistavana	Resurssit tai työkäytännöt voivat hankaloittaa työskentelyä
	Perehdyttäminen	Läheistyöskentelyn poisulkevat rutiinit.
Työntekijä	Osaaminen edellytyksenä työskentelylle	Tiedon tai taidon puute voivat hankaloittaa työskentelyä
Asiakas (lapsi, huoltajat ja perhe, läheiset)	Kuuleminen ja kohtaaminen	Luottamuksen puute

Taulukko 1. Yhteenveto lastensuojelun läheistyötä edistävästä ja estäviä tekijöitä.

5 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä valtakunnallisen lastensuojelujärjestön Pesäpuun ry:n Lähemmäs-hankkeen kanssa. Pesäpuu ry:n yhtenä tavoitteena on kehittää laadukasta lastensuojelutyötä ja työn keskiössä on lastensuojelun asiakkaina olevien lasten sekä erityisesti sijoitettujen lasten kanssa tehtävän työn tärkeys. Pesäpuu ry haluaa tekemällään työllä varmistaa, että lapsen ääni tulee kuuluviin lastensuojelutyössä. (Pesäpuu ry:n toiminta-ajatus ja arvot n.d.) Lähemmäs-hanke haluaa vahvistaa läheisten osallisuuden ja kuulluksi tuleamista lastensuojelussa ja lisätä läheissuhteiden arvostusta lastensuojelutyössä. (Lähemmäs. n.d.) Opinnäytetyön tarkoitus on osaltaan toteuttaa Lähemmäs-hankkeen tavoitteita.

Toisena yhteistyötahona oli Lastensuojelun käsikirjan toimitus (THL), jossa tämän opinnäytetyön tekijä työskentelee. Lastensuojelun käsikirja on verkkopalvelu ja valtakunnallisen lastensuojelutyön väline, joka toimii lainsäädännön tulkinnan tukena ja lastensuojelutyön ohjauksen välineenä. Lastensuojelun käsikirjaan tuotetaan vuoden 2016 aikana sisältökokonaisuus liittyen lastensuojelun läheistyyöhön. Sisällöntuottaminen tapahtuu samanaikaisesti opinnäytetyöprosessin kanssa, mutta ne ovat toisistaan erillisiä prosesseja vaikka tukevatkin toisiaan. Opinnäytetyön tuloksia on tarkoitus hyödyntää tiedon tuottamisessa, jota myös Pesäpuu ry kokoaa läheistyyden tueksi työntekijöitä varten. Tietoa tullaan lisäksi hyödyntämään, erillisenä prosessina, Lastensuojelun käsikirjaan tuotettavan sisällön toteuttamisen tukena, jota tehdään myös yhteistyössä Pesäpuu ry:n kanssa.

Opinnäytetyö on tehty laadullisena tutkimuksena ja Metsämuurosen (2006: 81) mukaan tärkeintä ei ole se, saadaanko totuus paremmin laadullisella vai määrällisellä tutkimuksella vaan se, millä tavalla päästään lähimmäksi vastausta tutkimusongelmaan. Luontevaa on ollut valita tutkimukselliseksi lähestymistavaksi laadullinen tutkimus sillä aineisto on kerätty avoimella kyselylomakkeella valikoidulta kohderyhmältä. Tutkimuksen avulla oli tarkoitus etsiä yksittäisten työntekijöiden vastauksista tekijöitä, jotka heidän mielestään joko edistävät tai estävät läheisten kanssa työskentelyä lastensuojelussa. Aineisto on kerätty rajatulta joukolta Lähemmäs Lasta -koulutuksen yhteydessä. Sen pohjalta saa kuvauksen työntekijöiden kokemuksesta suhteessa tutkimuskysymykseen. Koska aineistonkeruu on toteutettu avoimena kyselynä koulutuksen yhteydessä, ei ole ollut mahdollista kontrolloida kaikkia kyselyn vastaamiseen vaikuttavia tekijöitä kuten vastaajien omaa aikataulua tai kiirettä. Aikaa vastaamiselle oli kuitenkin käytettävissä niin kauan kuin oli tarvetta. Kussakin koulutuksessa osallistujat käyttivät vastaamiseen aikaa 5-15 minuuttia.

Tavoitteena oli laadullisen tutkimuksen avulla löytää todellisuutta parhaiten kuvaavia tekijöitä sille, mitkä asiat edistävät tai estävät läheisten kanssa tehtävää työtä. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus on kuvata todellista ja moninaista elämää, johon vaikuttavat tapahtumat toinen toisiinsa. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2009: 139–140.) Pyrkimyksenä oli mennä tehtyjen havaintojen taakse ja pitää mielessä, ettei ottaisi asioita sellaisenaan, vaan havainnoisi aineistosta sen, mikä on tutkimuskysymyksen kannalta olennaisinta. Opinnäytetyön eri vaiheet muodostivat erilaisten havaintojen sarjan, jotka lopulta johtivat tehtyihin johtopäätöksiin. Aineiston analysointimietelmänä oli sisällön

analyysi, jotta löytyisi parhaiten vastaus tutkimuskysymykseen eli metodi oli yhtä kuin toimenpiteet sekä muokkaamisen ja tulkitsemisen säännöt, joiden avulla oli mahdollista tehdä havaintoja. Aineistoa on alusta alkaen pilkottu pienempiin osiin ja etsitty aineistosta yhdistäviä teemoja. Kustakin kyselylomakkeesta nostettiin kunkin teeman alle sopivat asiat. Teemat jaettiin kahteen pääluokkaan eli asioihin, jotka edistävät tai estävät työskentelyä. (Alasuutari 2011: 81–82.)

5.1 Aineiston kuvaus

Aineisto koostuu Pesäpuun Lähemmäs Lasta -koulutuskierroksen yhteydessä kerätystä kyselytutkimusaineistosta. Koulutukseen osallistujat olivat sosiaalihuollon tai lasten ja perheiden palveluiden, yleisimmin lastensuojelun asiakkaina olevien lasten ja heidän läheistensä kanssa työskenteleviä ammattilaisia. Yhteensä kyselyyn vastasi 87 henkilöä, kevään koulutuksissa 50 ja syksyn koulutuksissa 37 henkilöä. Syksyn koulutuksiin osallistui viisi sijaisvanhempaa, jotka jätin aineistosta pois, eli aineisto muodostui 82 täytetystä lomakkeesta. Koulutuksia pidettiin yhteensä viisi. Kussakin koulutuksessa oli 15–20 osallistujaa, mutta kaikki osallistujat eivät olleet vastaamishetkellä paikalla. Koska kyselyssä ei kysytty taustatietoja, ei ollut mahdollisuutta kuvata kyselyyn vastanneita tarkemmin. Osallistujalistan perusteella voi kuitenkin sanoa, että koulutukseen osallistui muun muassa sosiaalityöntekijöitä, edunvalvoja ja sosiaaliohjaajia. Koulutukseen osallistuneet olivat Lähemmäs-hankkeen pilottialueilta, joilla on tehty töitä läheisten kanssa, siten vastaajat valikoituivat niin, että jokaisella oli kokemusta läheistyöstä lastensuojelussa. Koulutusajankohdat ja -alueet: 21.– 22.1.2015 (Rovaniemi), 4. – 5.2.2015 (Pori, Satakunnan alue), 19. – 20.3.2015 (Varsinais-Suomi), 9. – 10.9.2015 (Pohjois-Savo) ja 29. – 30.10.2015 (Tampere).

Lähemmäs Lasta -koulutus käsitteli läheisten kanssa tehtävää työtä lastensuojelussa. Aineiston keruu toteutettiin paperimuotoisena kyselynä (Liite1) kaksipäiväiseen Lähemmäs Lasta -koulutukseen osallistuvilla lastensuojelun työntekijöille ensimmäisen koulutuspäivän loppuvaiheessa. Kuhunkin koulutukseen oli ilmoittautunut 24 osallistujaa ja tavoite oli saada myös näin monta vastausta kustakin koulutuksesta. Vastausmäärä jäi tavoitetta pienemmäksi, sillä osa koulutukseen osallistuvista lähti kesken koulutuspäivän ja osa ilmoittautuneista jäi pois muun muassa sairastumisen vuoksi. Vastausmäärä oli joka tapauksessa hyvä. Vastaajamäärään vaikutti todennäköisesti se, että kyselyä varten oli varattu aika koulutuksen yhteydessä ja lomake pyydettiin palauttamaan heti vastaamisen jälkeen. Luultavaa on, että vastauksia ei olisi tullut näin

paljon, jos kysely olisi toteutettu sähköisenä kyselynä koulutuspäivien jälkeen. Kyselyyn vastasi lisäksi viisi vanhempaa tai sukulaissijaisvanhempaa, joiden vastaukset on jätetty aineistosta pois, koska tarkoituksena oli selvittää työntekijöiden näkemyksiä läheistyöstä.

Aineisto on auttanut täsmentämään teoriaa siitä, mitkä asiat vaikuttavat läheisten kanssa tehtävään työhön (ks. luku 4.), mutta painopiste on ollut löytää aineiston avulla vastaus tutkimuskysymykseen, joka on määrittynyt teorian perusteella. Aineistonkeruumenetelmänä oli kyselytutkimus, jonka avulla oli mahdollista kuulla työntekijän näkemys lastensuojelun läheistyöstä. Mahdollisuus olisi ollut tehdä tämä päinvastoin niin, että olisi aineiston pohjalta määritellyt teoreettinen viitekehyksen. (Alasuutari 2011: 82–83.) Avoimien kysymysten avulla oli mahdollista saada työntekijän oma näkemys mahdollisimman ennalta rajaamattomalla tavalla.

Avoimen kyselylomakkeen kysymykset oli muodostettu niin, että niillä saisi parhaiten vastauksen tutkimuskysymyksiin. Kysely sisälsi seuraavat kysymykset:

- Oletko tavannut 2014 aikana työssäsi lasten ja perheen läheisiä? Jos olet, keitä läheisiä ja miten olet heidän kanssaan työskennellyt?
- Millainen tieto tai toimintatapa auttaa sinua läheisten kanssa työskentelyssä ja mistä haet tai saat tähän apua?
- Mitkä ovat mielestäsi suurimmat läheistyön esteet työssäsi?
- Mitä muuta haluat sanoa läheistyöstä?

5.2 Aineiston analysointi

Aineiston analysoinnissa on käytetty laadullista sisällönanalyysimenetelmää, jonka avulla aineisto järjestettiin sellaiseen muotoon, että sen perustella oli mahdollista löytää vastaus tutkimuskysymykseen (Berg – Lune 2014: 336). Opinnäytetyöni aineisto muodostui avokysymyksien vastauksista ja tästä syystä laadullinen sisällönanalyysi oli sopivin tapa analysoida aineisto. Analyysitapa sopii hyvin tekstimuotoisen aineiston analysointiin ja mahdollistaa päätelmien tekemisen. Sisällönanalyysi on mahdollista tehdä usealla eri tavalla: laadullisesti, määrällisesti tai molemmilla samanaikaisesti. Eri tutkijat ovat eri aikoina olleet asiasta eri mieltä, tulisiko analysointi tehdä vain määrällisesti tai laadullisesti, mutta viime aikoina on tunnuttu suosivan sitä että voidaan käyttää kum-

paakin tapaa rinnakkain. (Berg – Lune 2014: 340.) Aineisto on analysoitu ainoastaan laadullisesti, sillä se ei olisi antanut lisäarvoa tämän opinnäytetyön kannalta, jos vastaukset olisi muutettu määrälliseen muotoon. Laadullisella analyysillä oli mahdollista saada vastaus tutkimuskysymyksiin.

Aineiston analysointi tapahtui useammassa vaiheessa ja täydentyi sitä mukaa kun kunkin koulutuksen kyselylomakkeet oli saatu. Analysoinnin tarkoituksena oli saada aineisto sellaiseen muotoon, että olisi mahdollista tehdä johtopäätökset yksittäisistä vastauksista ja nostaa ne yleisemmälle tasolle (Metsämuuronen 2006: 122). Analysointi tapahtui teemoittamalla ja luokittelemalla aineisto ylä- ja alaluokkiin, jotta oli mahdollista koota havainnot vastaukseksi tutkimuskysymykseen. Ensin tapahtui huolellinen tutustuminen aineistoon peilaten sitä samalla opinnäytetyön teoriaosuuteen. (Metsämuuronen 2006: 124.) Analysointi alkoi heti, kun ensimmäiset kyselylomakkeet oli saatu ja sitten analysointi tapahtui vaiheittain, joka on tavanomaista laadullisessa tutkimuksessa (Metsämuuronen 2006: 122). Analysointi tapahtui useammassa eri osassa ja muodosti aineistosta lopulta yhden kokonaisuuden. Syksyn kyselyaineistoa analysoitaessa tuli ottaa huomioon, että uusi sosiaalihuoltolaki oli ollut voimassa noin puoli vuotta.

Laadullisen tutkimuksen analysointi on havaintojen pelkistämistä ja tutkimuskysymyksen ratkaisemista ja nämä kaksi vaihetta nivoutuvat toisiinsa (Alasuutari 2014: 39–40). Aineiston laajuuden vuoksi tämä pääperiaate helpotti analysoinnin tekoa ja auttoi tutkimuskysymyksen ratkaisemisessa. Ensin koko aineisto käytiin läpi lukemalla kukin kyselylomake tekemällä samalla merkintöjä teemoittelua varten poimimalla esiin nousseita asioita, jotka joko estävät tai edistävät läheisten kanssa työskentelyä. Tavoite oli sisäistää aineisto ja varmistaa, että se olisi myös yhteneväinen teorian kanssa (Metsämuuronen 2006: 124). Tässä vaiheessa oli mahdollista huomata puutteita teoriaosuudessa, jonka pohjalta tuli tehdä lisää kirjallisuushakuja ja jatkaa teorian syventämistä. Teoria muodosti kokonaisuuden, joka on kuvattu 4. luvussa.

Kaikki vastaukset, yhteensä 87 lomaketta, kirjoitettiin ensin puhtaaksi, jotta aineistoa oli mahdollista analysoida perusteellisemmin (Metsämuuronen 2006: 122). Kukin lomake sisälsi neljä kohtaa, jotka tuli käydä erikseen läpi ja käsitellä niitä taulukossa omina ajatuskokonaisuuksinaan. Kyselylomakkeen kussakin kohdassa saattoi olla useampi vastaus, joten analyysiyksikkönä oli ajatuskokonaisuus, jotta oli mahdollista käydä koko aineisto systemaattisesti läpi (Alasuutari 2011: 82). Aineistoa ei analysoitu alueittain

vaan yhtenä kokonaisuutena. Aineisto oli yhtenäisempi, kun käsinkirjoitetut vastaukset oli kirjoitettu taulukkomuotoon ja näin myös kategorioiden löytäminen oli systemaattisempaa. Aineisto oli näin myös selkeämpi kokonaisuus ja helpommin käsiteltävissä. Kukin vastaus oli numeroitu juoksevilla numeroinnilla alkuperäiseen paperiversioon ja taulukkoon, jotta oli mahdollista palata yksittäiseen vastaukseen tarvittaessa. Sähköisessä muodossa olevasta aineistosta oli myös helpompi löytää myös hakusanalla halettu vastaus esim. tarkistamista varten. Tämä oli tärkeää aineiston laajuuden vuoksi. Tämän vaiheen jälkeen tapahtui varsinainen teemoittelu ja kunkin vastauksen läpikäyminen läpi suhteessa niihin. Analyysin edetessä oli tärkeää seurata oliko teemoittelu tarpeeksi kattava. Käsitteiden täsmennystä tapahtui analysoinnin edetessä (Metsämuuronen 2006: 124). Teemoittelun jälkeen oli tärkeää käydä kaikki vastaukset vielä uudestaan läpi ja välineenä tässä oli tutkimuskysymykset, joiden alle lajittelin kyselyistä nousseet teemat. Samalla oli mahdollista tarkistaa olivatko löydettyt teemat oikeanlaiset vai tuliko niitä kyseenalaistaa (Metsämuuronen 2006: 124). Analysointivälineenä oli Excel-taulukko, joka mahdollisti aineiston käsittelyn edellä kuvatuilla tavoilla.

Koska aineisto oli laaja, oli erityisen tärkeää tarkastella sitä tietyistä ja erikseen määritellyistä näkökulmista teemojen avulla (Alasuutari 2011: 51). Aineiston ja teorian pohjalta analysoinnin alkuvaiheessa määritellyt teemat toimivat analysointia ohjaavina. Seuraavassa vaiheessa aineistoa peilattiin tutkimuskysymyksiin. Jotta aineiston analysointi oli systemaattista, toimivat aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheet rakenteena analysoinnin tekemiselle. Vaiheet on kuvattu kootusti taulukossa 2. Aineiston analysointiyksikkönä käytettiin kustakin vastauksesta nousseita yksittäisiä ajatuskokonaisuuksia, jotka ovat seuraavassa taulukossa 2 olevia alaluokkia.

Aineiston analysoinnin vaiheet

Vastausten puhtaaksikirjoittaminen ja numerointi.

Aineistoon perehtyminen.
Yhtäläisyyksien löytäminen ja niiden merkitseminen erikseen.
Vastausten pelkistäminen ja niiden listaaminen teemoittain erilliseen taulukkoon.
Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen suhteessa tutkimuskysymyksiin, mikä edistää tai estää läheisten kanssa työskentelyä. Niiden nostaminen omaan taulukkoon.
Pelkistettyjen ilmausten yhdistäminen ja alaluokkien muodostaminen. Suluissa yläluokat, jotka muodostettu seuraavaksi: <ul style="list-style-type: none"> • Osaaminen (työntekijä) • Asenne (työntekijä) • Suhtautumistapa (työntekijä) • Työyhteisö (organisaatio) • Resurssit (organisaatio) • Kieltäminen (asiakas) • Ihmissuhteet (asiakas) • Lapsikeskeisyys (asiakas) Yläluokkien pohjalta oli mahdollista ryhmitellä alaluokat ja koota tulokset niiden pohjalta. Alaluokkien termit ovat osittain yhteneväiset tulosten kanssa.
Alaluokkien perusteella muodostettiin edellä mainitut yläluokat, joista asiakastaso sisältää lapsen, perheen, läheiset.

Taulukko 2. Aineistolähtöisen sisällönanalyysiin vaiheet (Tuomi – Sarajärvi 2013: 109) ja aineiston perusteella muodostuneet luokat.

Analysoinnin jälkeen oli mahdollista koota luokkien pohjalta opinnäytetyön tulokset, jotka on kuvattu seuraavassa luvussa.

6 Tulokset

Opinnäytetyön tuloksena muodostui yhteenveto läheisten kanssa työskentelyä edistävästä ja estävästä tekijöistä lastensuojelun työntekijän näkökulmasta. Tulokset muodostivat kolme ylätasoa: asiakas-, työntekijä- ja organisaatiotason, joista ensimmäinen sisältää lapsen, perheen ja läheiset. Aineisto jaoteltiin yläluokkien alle alaluokkiin, jotka nimettiin osaamiseksi, asenteeksi, suhtautumistavaksi, työyhteisöksi, resurssiksi, kiel-

tämiseksi ja ihmissuhteeksi sekä lapsikeskeisyydeksi. Alaluokkien alle koottiin tulokset, jotka kiteytyivät suhtautumistapaan, lapsikeskeisyyteen, näkemykseen, asenteeseen, ammattitaitoon, resursseihin, työyhteisön tukeen ja työkäytäntöihin. Moni asiosta sisältyy työntekijän osaamiseen, mutta on käsitelty tuloksissa omina kohtinaan. Tulosten yhteyteen on nostettu aineiston pohjalta suoria lainauksia kuhunkin teemaan liittyen. Suorien lainausten tarkoitus on elävöittää ja antaa konkreettisia esimerkkejä asiaan liittyen. Kaikki läheistyötä koskevaan kyselyyn vastanneet olivat tavanneet lapsen ja perheen läheisiä viimeisen tai kuluneen vuoden aikana.

Kyselyyn vastanneet nimesivät asiakkaan läheisiksi: lapsen vanhemmat, äidit, isit (käytettiin myös termiä mahdollinen isä tai biologiset vanhemmat), etävanhemmat, isä- ja äitipuolet, isovanhemmat (mummot, papat, biologiset isovanhemmat), veljet, sisarukset, aikuiset isosisarukset/perheen aikuiset lapset tai muualla asuvat sisarukset, tädit, sedät/enot sekä heidän puoliset ja perheet, kummit/kummitädit, serkku, isotädit (isän täti), muut sukulaiset ja läheiset, ystävät, kaverit, lapsen ystävän äiti, naapurit, opettajat, urheiluvalmentaja, fysioterapeutti, isän vaimo, uusperheen puoliset, ex-puoliso, tukiperhe, tukihenkilö, sukulaissijaisvanhemmat ja sijaisvanhemmat.

Aineistossa kuvattiin työskentelemisen tapoja ja käytettyjä menetelmiä, joista on kerrottu myöhemmin. Vastauksista kävi myös ilmi, missä vaiheessa lastensuojelutyötä oli työskennellyt läheisten kanssa. Vastaajat kertoivat tekevänsä läheisten kanssa työtä asiakastapaamisten yhteydessä ja yhteistyöpalavereissa, keskustelemalla, ottamalla mukaan asiakassuunnitelman tekemiseen, tukemalla, kuuntelemalla, antamalla neuvoja ja vastaamalla kysymyksiin. Läheistyötä tehtiin lastensuojelutarpeen selvityksen yhteydessä ja perhetyön yhteydessä. Aineiston viimeisessä, syksyllä kerätyssä osassa näkyi lakimuutos ja työskentelyvaiheeksi kerrottiin palvelutarpeenarviointi. Vastaajat kertoivat, että läheisten kanssa on yhdessä mietitty, miten he voisivat olla enemmän tukena lapselle ja perheelle tai mitä tukitoimia olisi tarpeen järjestää. Läheisiä on kutsuttu mukaan tapahtumiin ja otettu osaksi vertaisryhmätoimintaa. Läheisten kanssa on käyty läpi lapsen ja perheen historiaa. Vastaajat kannustivat aloittamaan läheistyön tekemisen heti työskentelyn alettua, eikä vasta sitten kun perhe on kriisivaiheessa.

6.1 Asiakasnäkökulma: suhtautumistapa vaikuttaa

Alla olevaan taulukkoon 3 on koottu tekijöitä, jotka asiakkaan osalta edistävät tai estävät läheisten kanssa työskentelyä työntekijän näkökulmasta.

Asiakastaso	Edistää	Estää
Lapsinäkökulma	Lapsikeskeisyys motivoi	-
Vanhempien näkökulma	Vanhempien myönteinen suhtautuminen	Kieltäminen
	Oma-aloitteisuus	Häpeä omasta tilanteesta
		Lastensuojelun huono maine
Läheisnäkökulma	Tärkeä tiedonlähde	Huonot välit perheen tai läheisten kesken
	Halu auttaa	Suhtautuminen viranomaiseen
		Luottamuksen puute

Taulukko 3. Asiakasnäkökulma ja läheistyö

Seuraavissa kappaleissa on kuvattu suoraan asiakkaaseen liittyviä asioita, jotka edistävät tai estävät työntekijän tekemää läheistyötä.

6.1.1 Lapsen etu ja lapsikeskeisyys

Tulosten mukaan lapsikeskeisyys ja lapsen etu ovat keskeisiä periaatteita lastensuojelun läheistyössä. Lapsi motivoi tekemään työtä ja läheistyö koetaan arvokkaaksi nimenomaan lapsen edun näkökulmasta. Aineistossa korostui lapsen näkökulma ja se riitti myös perusteluksi läheistyön tekemiselle. Yksilöllinen suhtautuminen lapsen ja perheen tukemisessa on myös tärkeää. Lapsen kuuleminen on osa läheistyötä. Läheistyön tekeminen on lapsen kannalta tärkeää työtä, jota ei voi jättää tekemättä, kuten seuraavassa lainauksessa kuvataan asiaa lapsen näkökulmasta.

Olen saattanut kannustaa ylläpitämään suhdetta lapseen ja sanoittanut suhteen merkitystä.

Tulosten perusteella lapsi on keskiössä ja avoimuus on keskeistä työskentelyn sujumisen kannalta. Työntekijät suosittelivat kysymään perheeltä itseltään ratkaisua, miten

toimitaan, sillä tämä aktivoi perhettä löytämään ratkaisua omaan tilanteeseen. Läheistyö on lapsen kannalta inhimillinen työtapa ja lapsen turvallisuudentunnetta lisäävä työskentelymuoto. Työntekijöiden mielestä lastensuojelun ei tulisi irrottaa lasta läheisistään missään lastensuojelun työvaiheessa. Lapsen etu ohjaa työskentelyä ja tuleekin huomioida kaikessa työskentelyssä kuten seuraavissa lainauksissa todetaan.

Parhaiten auttaa, että kykenee johdonmukaisesti pitämään omassa mielessä ja toisten mielessä sitä, mikä on lapsen etu.

Rakentavaa työtä kun se toimii. Toimiva läheistyö kertoo esim. lapselle turvallisesta ympäristöstä, jossa on ihmisiä jotka välittää. Avoimuus!

Lapsen kannalta inhimillinen työtapa. Mahdollistaa inhimillisen ja myös kunnille taloudellisen työn.

6.1.2 Vanhempien suhtautumistapa

Vanhemmat käsitetään aineiston mukaan pitävän sisällään lapsen huoltajan/huoltajat sekä perheen. Vanhempien avoimuus ja myönteinen suhtautuminen läheisten työskentelyyn mukaan ottoon on läheistyön edellytys. Työntekijän avoimuus vanhemman suuntaan edistää tai ainakin helpottaa läheistyön tekemistä. Yhteistyö on tärkeää ja se edistää läheistyön tekemistä, kun luodaan vanhempien kanssa yhdessä pelisäännöt työskentelylle. Vanhempien kannustaminen ja rohkaisu saattavat olla avaimia läheistyön tekemiselle tai sen aloittamiselle. Vanhempien myönteinen suhtautuminen läheistyötä kohtaan ja yhteistyöhalukkuus edistävät läheisten kanssa työskentelyn aloittamista ja tekemistä.

Kun tehdään asiakkuuden alusta alkaen yhteistyötä vanhempien kanssa, edistää se myös läheistyön tekemistä. Kun vanhemmat ovat oma-aloitteisia ja kertovat, kuka on mahdollinen tukea antava läheinen, edistää tämä läheistyön tekemistä ja toimii läheistyön aloittamisen kannalta myös luontevana tapana. Vanhempien oma-aloitteisuus käynnistää läheisten kanssa työskentelyn lähes automaattisesti. Aineistossa perusteluna läheistyölle käytettiin sitä, että läheinen on ollut oma-aloitteinen ja aktiivinen. Jos muuten ei ole aikaa tehdä läheistyötä, niin läheisen ollessa yhteydenottaja riittää tämä perusteluksi tehdä läheistyötä. Kun vanhemmat antavat luvan läheistyön tekemiselle, edistää se läheistyön tekemistä. Vanhempien ja työntekijän yhdessä sovitut pelisäännöt lisäävät luottamusta edistäen työskentelyä, kuten seuraavissa lainauksissa on kuvattu.

Kysyn yleensä huoltajalta voisiko kutsua tietyn/tiettyjä henkilöitä. Jos huoltaja on läsnä ja antaa luvan puhua kaikista asioista (lähes aina antaa luvan) työskentely sujuu luontevasti.

Tieto siitä, että vanhemmat/vanhempi on antanut suostumuksensa siihen, että läheisille voidaan kertoa perheen tilanteesta.

Esteenä läheistyölle on, jos vanhemmat eivät anna lupaa tai kieltävät, ettei läheisiin saa olla yhteydessä. Vaitiolovelvollisuus koetaan estävänä tekijänä, eli mikäli vanhemmat kieltävät työskentelyn ei läheistyötä voi tehdä. Häpeä omasta ja perheen tilanteesta estää läheisten kanssa työskentelyn, kun aina ei haluta läheisten tietävän perheen ikävästä tilanteesta. Mikäli vanhemmat, tai vain toinen vanhempi, kieltää työskentelyn läheisten kanssa, on läheistyö tällöin mahdotonta. Joskus käy myös niin, että toinen huoltaja kieltää yhteydenpidon lapsen toiseen vanhempaan, joka ei ole päähuoltaja. Tämä on työntekijöille haasteellinen tilanne.

Lastensuojelun huono maine vaikuttaa vanhempien suhtautumiseen läheisten mukaan ottoon ja koetaan siksi uhkana. Joskus aikuisilla saattaa olla lapsen suhteen väärät tavoitteet ja tunteet, jotka ovat työntekijöiden mielestä esteenä läheistyön tekemiselle. Työntekijät kokevat kiellon taustalla olevan yhteistyöhaluttomuus tai huonot välit läheisten kanssa, mutta myös tietämättömyys, lastensuojelun huono maine tai ennakkoluulot ovat estäviä tekijöitä. Vanhempien kokemaa häpeän tunnetta on kuvattu seuraavassa lainauksessa.

Häpeä joka leimaa lastensuojelun asiakkuutta, vanhemmat eivät usein halua että sukulaiset saavat tietää.

Läheistyön esteenä saattaa olla se, että suhteet ovat niin tulehtuneet tai riitaiset, ettei läheisiä voi ottaa mukaan työskentelyyn. Kaikista vastauksista ei välttämättä selvinnyt olivatko huonot välit nimenomaan perheen sisällä vai perheen ja läheisverkoston välillä. Vaitiolovelvollisuus saattaa olla este läheistyön tekemisille tapauksissa, joissa vanhempi on kieltänyt yhteydenpidon. On tärkeää tehdä työtä yhteistyössä ja avoimesti huoltajan mielipidettä kunnioittaen. Aineiston mukaan ns. etävanhemmat saattavat olla esteenä läheisten kanssa työskentelylle tai se, että vanhemmat haluavat salata asioita, eivätkä ole halukkaita tekemään yhteistyötä läheisten kanssa kuten seuraavista lainauksista käy ilmi.

Arvaamattomat ristiriidat, joita asiakkailla on... niiden työstäminen jotta ovet avautuvat läheistyöhön.

Usein jos toinen vanhempi ei ole huoltaja, ja toinen vanhempi kieltää ottamasta ei-huoltajaa mukaan työskentelyyn, vaikka tämä tapaa lasta.

6.1.3 Läheisten näkemys

Läheiset ovat ensisijainen tiedonlähde työntekijöille ja tämän ymmärtämistä pidetään tärkeänä. Läheiset ovat voimavara, joita ei saa sulkea pois etenkään, jos on mahdollisuus, että he pystyvät tukemaan lasta. Lasta ei voi tuntea ilman, että tutustuu hänelle läheisiin ihmisiin. Lapsen tunteminen on tärkeää päätöksenteon kannalta. Avoimet välit perheen ja läheisten kesken edistää läheistyön tekemistä. Yhteydenpitoa helpottaa, jos vanhemmat auttavat esimerkiksi läheisten yhteystietojen saamisessa. Jo yhteystietojen saaminen on tärkeä tieto läheistyössä. Läheisverkostoa voi kartoittaa myös läheiseltä itseltään, kuten eräs työntekijä kertoi tehneensä kartoituksen lapsen isovanhemmalle. Läheisiltä saa näkemystä perheen tilanteesta ja historiasta.

Luottamus lastensuojelua kohtaan vaikuttaa läheisten mukaan tuloon. Läheiset saattavat kokea pelkoa kuitenkin siitä, voiko heidän antama tieto vaikuttaa kielteisesti lapseen. Läheisten kielteinen suhtautuminen viranomaiseen hankaloittaa läheisten kanssa työskentelyä. Läheistyötä estää, jos suhteet ovat riitaiset perheen ja läheisten välillä. Esteenä on läheisten ristiriitainen suhtautuminen viranomaiseen tai huoli siitä, että vaikeuttaa lapsen ja vanhemman välejä, jos kertoo tietoja perheestä. Joskus asiakkaalla ei ole lainkaan läheisiä ja tällöin työskentelyä ei voi edes olla. Työntekijöiden mukaan tulisi toimia niin, että mikäli läheisiä ei ole, tulee kartoittaa läheisverkostoa laajemmin. Eräs vastaaja totesi, että jos läheisiä ei ole, saattaa se myös olla perheen ongelmien varsinainen ydin. Joskus läheiset asuvat kaukana ja tämä hankaloittaa läheistyön tekemistä. Seuraavassa lainauksessa kannustetaan etsimään lapsen läheiset.

Kaikki lapset tarvitsevat turvallisia aikuisia, niitä on hyvä lähteä etsimään jos niitä ei ole.

Läheinen tuntee lapsen parhaiten ja on tämä siksi ensisijaisen tärkeää saada mukaan työskentelyyn. Joskus lapselle saattaa löytyä esimerkiksi tukiperhe omien läheisten joukosta. Läheistyötä edistää työntekijän ymmärrys siitä, että läheiset ovat tärkeitä tiedonlähteitä lastensuojeluun liittyvän päätöksenteon tueksi. kuten seuraavassa lainauksessa on todettu.

Lapsen ja nuoren oppii tuntemaan paljon paremmin, kun tutustuu myös läheisiin.

Läheiset ovat pääsääntöisesti aktiivisia ja motivoituneita olemaan mukana, mikäli heidän oma elämäntilanteensa ja kykynsä mahdollistavat tuen antamisen perheelle. Joskus läheiset saattavat olla suoraan yhteydessä työntekijään, ja tämä helpottaa työskentelyn aloittamista. Joskus haasteita saattaa olla myös läheisten aktivoinnin suhteen. On tärkeää, että läheiset sitoutuvat lapsen ja sen eteen kannattamalla työskenellä. Seuraavissa lainauksissa on kiteytetty läheisten näkökulma.

Läheiset ovat pääsääntöisesti aktiivisia ja innolla mukana.

Läheisten kanssa työskentely on samanlaista kuin kenen tahansa ihmisen kanssa, haaste liittyy läheisten aktivointiin.

6.2 Työntekijänäkökulma: osaaminen vaikuttaa

Alla olevaan taulukkoon 4 on koottu tekijät, jotka työntekijän omaan toimintaan liittyen edistävät tai estävät läheisten kanssa tehtävää työtä.

Työntekijätaso	Edistää	Estää
	Yhteistyö ja avoimuus	Työkäytännöt
	Kunnioittava kohtaaminen	Asenteet tai suhtautumistapa (oma ja muiden)
	Taito ja tieto	Taidon tai tiedon puute
	Elämäkokemus ja työkokemus	
	Suhtautumistapa	

Taulukko 4. Työntekijänäkökulma ja läheistyö

Seuraavissa kappaleissa on kuvattu suoraan työntekijän omaan toimintaan liittyvät asiat, jotka edistävät tai estävät läheistyön tekemistä.

6.2.1 Asenteen ja suhtautumistavan merkitys

Työntekijät pitävät läheistyön tekemistä tärkeänä eikä sitä heidän mukaan tulisi erottaa muusta työskentelystä, vaan sen tulisi olla osa lastensuojelun perustyötä. Työntekijöiden mukaan läheistyön tulisi kuulua lastensuojelutyön eri vaiheisiin ennalta sovitusti. Työntekijän oman asenteen ja perhettä kohtaan suhtautumisen merkitys on keskeinen läheistyön kannalta. Asenteella ja suhtautumistavalla on merkitystä läheistyössä. Työtä edistää positiivinen suhtautuminen läheistyöhön. Kielteinen asenne voi estää työskentelyn, mutta asenteita on mahdollista työstää, jos ne ovat haitaksi työskentelylle. Nöyryys omasta roolistaan ammattilaisena ja ymmärrys siitä, että viranomainen ei ole ainoa avun ja tuen lähde, edistää läheistyön tekemistä. Voimavarakeskeinen lähestymistapa on toimiva ja hyvä työtapa.

Työntekijät korostavat avoimuutta ja rehellisyyttä omaa toimintaa ja asiakasta kohtaan. Asiakas tulee kohdata arvostavasti ja kunnioittavasti. Työntekijät korostavat oman toimintansa inhimillisyyttä asiakasta kohtaan sekä sitä, että työtä voi edistää esim. samaistumalla asiakkaan tilanteeseen. Epävirallinen työskentelytapa on hyvä tapa ja toimii työntekijöiden mukaan lähes aina.

Läheistyön tekeminen lastensuojelussa on tärkeää ja aineiston perusteella voi sanoa, että työntekijän oma suhtautumistapa edistää läheistyön tekemistä. Työntekijän positiivinen suhtautuminen sekä sen ymmärrys, että työ on ennaltaehkäisevää ja säästää resursseja pitkällä aikavälillä edistää läheistyön tekemistä. Läheistyön näkeminen tärkeänä ja läheisten näkeminen resurssina ovat läheisten kanssa työskentelyä edistäviä ajatustapoja, vaikka aineiston perusteella, läheistyötä pidetään tärkeänä, saattaa se saattaa jäädä tekemättä, kun pitää priorisoida tehtäviä rajatussa ajassa. Vastauksissa välitettiin ajatusta läheistyön tärkeydestä, joka ilmeni tavasta kuvata asiaa esimerkiksi seuraavilla tavoilla.

Jokainen tarvitsee läheisiä, jokaisella on oikeus läheiseen. Erittäin tärkeää auttaa löytämään läheinen jos sellaisia ei ole!

Tieto siitä, kuinka merkittäviä läheissuhteet ovat lapsille. Omien asenteiden muutos auttaa läheisten kanssa työskennellessä. Vertaistuesta (toisilta työntekijöiltä saan apua).

Positiivista suhtautumista pidettiin edesauttavana tekijänä lastensuojelun läheistyön tekemisessä. Myös avoimuus ja yhteistyön tekeminen muiden toimijoiden kanssa on tärkeää. Jos asenteet läheistyötä kohtaan ovat vääränlaiset tai ne sisältävät ennakkoluuloja, voi se estää läheisten kanssa työskentelyn. Sillä on merkitystä, miten esimer-

kiksi työpari asennoituu läheistyöhön. Avoimuus asiakasta kohtaan ja oma työhistoria ovat tärkeitä. Avoimuutta kuvattiin seuraavalla tavalla.

Olen avoin läheisten kohtaamiselle, tähän on vaikuttaneet oma elämäshistoria, jossa läheisillä on ollut aina hyvin merkittävä rooli.

Seuraava lainaus on vastaus avokysymykseen ”mitä muuta haluaisit sanoa läheistyöstä?”.

Hyvin tärkeää, ihmiset siis me kaikki tarvitsemme toisia ja meidän tulee oppia tarvitsemaan myös muita ja uskomaan, että ei tarvitse olla yksin. Antaa voimia niin itselle kuin läheisellekin ja tuo terveyttä ja iloa elämään ja rahaa ei kulu niin paljon.

6.2.2 Ammattitaito ja osaaminen

Työntekijöiden mukaan oma ammattitaito ja osaaminen vaikuttavat läheistyön tekemiseen ja siinä onnistumiseen. Tärkeä taito on lapsen ja huoltajien kuunteleminen. Työntekijän osaamista on työmenetelmän tai työvälineen käyttämiseen liittyvä taito. Aineistossa kuvattiin läheisten kanssa tehtävää työtä menetelmälähtöisesti. Aineistossa osaaminen ja asenne nivoutuivat toisiinsa. Tunneäly ja tilannetaju ovat tärkeitä taitoja. Ammatillisuus on aineiston mukaan läheistyössä tärkeää ja se näkyy oman roolin tiedostamisena mutta niin, että oma persoona on myös työväline. Seuraavissa lainauksissa on kuvattu sitä, miten työntekijä määrittelee osittain omaa osaamistaan.

Itselläni on ratkaisukeskeisen terapeutin koulutus ja tästä filosofiasta käsin ongelmia on hyvä lähestyä eli ongelma ei ole ongelma vaan se miten suhtaudutaan asiaan.

Avoimuus, rehellisyys, rohkeus ottaa asiat esille. Huomioiminen ja lämmin tapa. Oman persoonan likoon laittaminen.

Yhteistyön tekeminen asiakkaan kanssa on sekä taito että tietoinen toimintatapa. Kohtaamisen taito, tilannetaju ja arvostava kohtaaminen ovat aineiston perusteella tärkeäksi osaamisen alueita läheistyössä. Asiakas tulee kohdata ennen kaikkea ihmisenä, joka tuo inhimillisyyttä työskentelytapaan. Yksi työntekijä määrittelee kohtaamisen kuuntelemisena, neuvomisena ja tukemisena. Asiakkaan toiveiden kuunteleminen on tärkeää etenkin työskentelyn alkuvaiheessa, mutta yhteistyötä ei pidä unohtaa muissaakaan vaiheissa. Työntekijän oma arvomaailma ja toisen ihmisen kunnioittaminen vaikuttaa siihen, miten läheistyötä tehdään. Tietoisen yhteistyön tekeminen on tärkeää.

Seuraavassa lainauksessa on lueteltu esimerkiksi, mistä työntekijän osaaminen voi koostua.

Omat henkilökohtainen arvomaailma, toisen ihmisen kunnioittaminen. Työssä auttavat tiede, taito, työkaverit.

Menetelmäosaaminen ja työvälineen valinta sekä koulutus ovat työtä ohjaavia osaamisen alueita. Aineiston mukaan läheisten kanssa työskentelyssä käytetään verkostokouksia, verkostokarttaa, verkostodialogia ja työskentelyä verkostokonsulttien kanssa, asiakassuunnitelma ja -neuvotteluita, keskusteluja ja menneen muistelemista läheisten kanssa, läheisverkoston kartoittamista joskus jokaiselle perheen jäsenelle erikseen, läheisneuvonpitoa, yhteistyöpalavereita ja kotikäyntejä, puheluita. Lisäksi käytetään paikallisia menetelmiä, kuten Meidän perheen lähimetsä – työskentelyä, Läheiset puheeksi -toimintatapaa ja Majakkaryhmää sekä Lähemmäs-päivää. Vastauksissa korostui ammattilaisena toimiminen arkisella tavalla ja matalalla kynnyksellä yhdessä asiakkaan kanssa. Seuraavassa on kerrottu yksi toimintatapa.

Verkostokartta, Meidän perheen -Lähimetsä auttaa perhettä itseään ja työntekijää hahmottamaan perheen verkostoa.

Aineiston perusteella läheisten kanssa työskentely on perusarjessa tehtävää työtä, jossa tuetaan perheen selviytymistä. Tieto läheistyöstä karttuu työkokemuksen myötä. Läheistyön tekeminen vaatii myös rohkeutta, kekseliäisyyttä ja kärsivällisyyttä. Läheistyöhön sisältyy paljon hiljaista tietoa, joka on tärkeää työn tekemisen kannalta. Läheistyön tekeminen vaatii tietopääomaa, jota saa kirjoista, koulutuksista ja kollegoilta. Läheistyön puheeksi ottamista kannustetaan seuraavassa esimerkissä.

Se menee luultavasti aika paljon hiljaisen tiedon kategoriaan. Periaatteessa kaikki tietävät aiheen tärkeyden, mutta sitä pysähdytään harvoin pohtimaan erikseen ja ääneen.

Läheistyötä edistää moniammatillinen työskentely ja yhteistyön tekeminen muiden toimijoiden kanssa. Toisen toimijan vastustus ja salassapitosäädökset saattavat estää läheistyön tekemisen. Moniammatillinen yhteistyö on myös hyvä tiedonlähde. Kun tapaa lapsen elämässä olevia esim. päivähoidon henkilökuntaa, saa lapsesta tietoa lapsen arjessa mukana olevilta aikuisilta.

Esteenä läheistyölle on tiedon ja ohjeiden puute, joita toivotaan lisää. Tietoa läheistyön tekemiseen haetaan muun muassa koulutuksista tai hakukoneilla internetistä. Työntelijät kaipaavat ohjeistusta ja valmiita lomakkeita läheistyön tekemiseen. Tulosten mukaan läheistyön tulee kuulua ennalta sovittuihin prosesseihin, jotta sitä ei ole mahdollisuutta sivuuttaa missään tilanteessa. Työntekijät miettivät luovutetaanko liian helposti, jos huoltaja esim. kieltää yhteydenpidon. Kokemuksen puute ja ammatillinen epävarmuus hankaloittavat työskentelyä.

6.3 Organisaationäkökulma: resurssit vaikuttavat

Taulukkoon 5 on koottu tekijöitä, jotka organisaatiotasolla edistävät tai hankaloittavat läheisten kanssa työskentelyä.

Organisaatiotaso	Edistää	Estää
	Työyhteisön antama tuki	Resurssien puute
	Esimiehen tuki	Toimimattomat työkäytännöt
	Toimivat työkäytännöt	Suunnitelmallisuuden puute
	Tiedon jakaminen	Tiedon ja ohjeistuksen puute
	Suunnitelmallisuus	Tiukat aikarajat

Taulukko 5. Organisaationäkökulma ja läheistyö

Seuraavissa kappaleissa on kuvattu tarkemmin organisaatiosta johtuvia tekijöitä, jotka edistävät tai hankaloittavat läheisten kanssa työskentelyä.

6.3.1 Työyhteisön tuki ja työkäytännöt

Työtä voi tehdä irrallaan muusta työyhteisöstä. Tukea ja tietoa läheistyön tekemiseen saa omalta työyhteisöltä. Työparin ja työyhteisön antama tuki on tärkeää läheistyön tekemisen kannalta. Haasteena on, jos työparilla on eriävä näkemys läheistyön tekemisen tarpeellisuudesta tai jos työpari vaihtuu ja samalla saattaa vaihtua myös näkemys. Lastensuojelun olemassa olevat työkäytännöt hankaloittavat työskentelyä ja toivotaan, että läheistyön tulisi sisältyä lastensuojelutyön ennalta sovittuihin työkäytäntöihin

ja ohjeistuksiin. Suunnitelmallisuuden puute ja joustamattomat työajat hankaloittavat läheistyön tekemistä. Kokemuksen ja jakamisen merkitys korostuu seuraavissa esimerkeissä.

Kokemuksesta on ollut hyötyä ja tukea olen tarvittaessa saanut työparilta, tiimiltä, esimieheltä, yhteistyökumppanilta ja koulutuksistakin.

Yhteistyötä tehden kollegojen kanssa keskustelemalla perheen asioista.

Keskustelut ja vertaistuen saaminen työkaverilta edistävät läheistyön tekemistä. Toivotaan, että läheistyötä tulee kehittää työyhteisön toiminnan kehittämisen yhteydessä. Tiedon jakaminen työyhteisön kesken edistää läheistyön tekemistä. Työparin ja työyhteisön kanssa reflektointi, keskustelu ja yhteisistä toimintamalleista sopiminen on tärkeää. Työntekijät hakevat apua läheistyön tekemiseen työkavereilta sekä esimieheltä tai samalla alalla työskenteleviltä ystäviltä. On tärkeää reflektoida läheisten kanssa työskentelyä ja tämän edistää läheisten kanssa työskentelyä. Tiedonvaihto työyhteisön ja esimiehen kanssa edistää läheisten kanssa työskentelyä.

Työntekijät toivovat, että läheistyö olisi vakiintunut työkäytäntö lastensuojelussa. Ehdotettiin, että läheistyö olisi tavanomainen työtapana lastensuojelussa vaikka tarvetta ei heti olisikaan nähtävissä. Toivottiin, että olisi olemassa yhteiset toimintatavat, jotta yksittäisen työntekijän olisi helpompi toimia. Kynnystä madaltavat toimintatavat edistävät läheisten kanssa työskentelyä. Läheistyötä pitäisi lisätä järjestelmällisesti osana jokaista työskentelyvaihetta. Ja jos aikaa läheistyön tekemiselle ei ole ei ole välttämättä aikaa työn perusteelliselle suunnittelullekaan ja tätä ristiriitaa on kuvattu seuraavissa lainauksissa.

Vanhempien vastustus: suunnitelmallisuuden puute > läheisten tapaaminen pitäisi ottaa osaksi työskentelytapaa.

Sosiaalihuolto- ja lastensuojelulaki antaa luvan ja myös velvoittaa kartoittaa läheisverkoston. Tämä tieto riittää ja lisäksi keskustelu ja luvan saaminen vanhemmilta yhteistyöhön.

Mikäli läheistyötä ei ole ennalta määritelty osaksi työskentely prosesseja, saattaa se jäädä tekemättä. Joskus este saattaa tulla oman organisaation ulkopuolelta. Vaikka moniammatillinen työskentely on tärkeää, saattaa kielteinen suhtautuminen läheistyöhön tulla sieltä. Yhteistyön tekeminen organisaation sisällä on tärkeää. Lastensuojelun työkalut ja työkäytännöt eivät välttämättä edistä läheistyön tekemistä. Lastensuoje-

lun työskentelyaikataulut voivat estää läheistyön tekemisen jos esimerkiksi puhelinaika on ainoastaan tunnin päivässä, ei se ole asiakkaita kohtaan joustavaa. Yksi asiakas saattaa tarkoittaa kymmenien henkilöiden työskentelyä yhden asiakkaan eteen, ja tämä sitoo resursseja paljon. Työskentelyn esteenä voi olla työn suunnitelmallisuuden puute, jota on avattu seuraavien esimerkkien avulla.

Suunnitelmallisuuden puute, läheisten tapaaminen pitäisi ottaa osaksi työskentelytapaa.

Työparin kanssa suunnitellaan etukäteen koko palvelutarpeen arviointi prosessin tapaamiset ja siihen sisällytetään läheisten tapaamiset tai yhteydenotot heihin.

6.3.2 Resurssien vähyys

Läheistyön esteenä on aikapula ja työntekijöiden vähyys suhteessa asiakasmäärään. Ajanpuute, aikataulupaineet, ylikuormitus ja kiire sekä yleisnimityksenä resurssit estävät läheisten kanssa työskentelyn. Vaikka työntekijällä olisi halua läheistyön tekemiseen, ei siihen välttämättä ole aikaa. Työtä edistää ymmärrys siitä, että työ on ennaltaehkäisevää ja säästää resursseja pitkällä aikavälillä. Läheiset ovat työn yksi tärkeä resurssinlähde. Ajanpuutetta on kuvattu seuraavissa lainauksissa.

Välillä kiire työssä on esteenä ettei ehdi olla paljon läheisiin yhteydessä.

Niin valitettavaa kuin se onkin, suurin syy on aikapula. Ei ole mahdollista tehdä niin paljon läheistyötä kuin haluaisi.

...aikapula, ei ehditä eikä anneta esim. isovanhemmille ym. sukulaisille tilaa osallistua lapsen elämään myös jatkossa jos ovat aikaisemmin olleet aktiivisesti perheen, lapsen elämässä.

Ongelmana on ollut aikapula. Mielelläni tekisin kaikkien sijoitettujen vanhempien kanssa asiakassuunnitelman, mutta en aikapulan vuoksi kutsu asiakkaita toimistoon, jos he eivät ole aktiivisia.

Huolimatta siitä, että resurssien vähyys saattaa estää työskentelyn, koetaan että läheisten kanssa työskentely on taloudellista ja inhimillistä työtä, jota tulisi tehdä ja josta hyötyy lapsen lisäksi koko yhteiskunta. Mikäli asiakas on itse ollut oma-aloitteinen läheisten työskentelyyn mukaan ottamiseksi, löytyy helpommin myös aikaa läheistyön tekemiseen. Työntekijöiden mukaan työajan suunnittelussa ja mitoituksessa tulisi huomioida ja ennakoita läheistyön tekeminen. Työntekijöiden mukaan läheisten kanssa

työskentely on ennaltaehkäisevää ja myös kustannusvaikuttavaa työtä, kuten seuraavassa lainauksessa ilmenee.

Läheistyö on ennaltaehkäisevän perhetyön yksi tärkeä työmuoto. Eihän se ole sen erikoisempaa läheisten kanssa toimiminen kuin muidenkaan asiakkaiden.

Resurssien vähyys aiheuttaa paineita työntekijälle ja hankaloittaa työskentelyä. Tiukat aikarajat aiheuttavat painetta. Aineiston perusteella koetaan, että koska palvelutarpeenselvityksen tekeminen tulee tapahtua niin lyhyessä ajassa, on vaikea saada yhteisiä aikoja sopimaan asiakkaan ja läheisten kanssa. Vastauksista saattoi havaita työpaineen ja sen vaikutuksen työhyvinvointiin tiukkojen aikataulujen ja suurien asiakasmäärien vuoksi.

6.4 Yhteenveto tuloksista

Läheistyötä estävät ja edistävät tekijät on ryhmitelty pääluokkiin: asiakas-, työntekijä- ja organisaatiotaso. Kunkin pääluokan alle on koottu tekijät, jotka edistävät tai estävät läheisten kanssa työskentelyä, työntekijän oman kokemuksen mukaan.

Taulukkoon 6 on koottu yhteenveto läheistyön tekemistä edistävästä ja estävästä tekijöistä lastensuojelun työntekijän näkökulmasta.

Asiakastaso	Edistää	Estää
Lapsinäkökulma	Lapsikeskeisyys motivoi	-
Vanhempien näkökulma	Vanhempien myönteinen suhtautuminen	Kieltäminen
	Oma-aloitteisuus	Häpeä omasta tilanteesta Lastensuojelun huono maine
Läheisnäkökulma	Tärkeä tiedonlähde	Huonot välit perheen tai läheisten kesken
	Läheisten halu auttaa	Suhtautuminen viranomaiseen Luottamuksen puute
Työntekijätaso	Edistää	Estää
	Yhteistyö ja avoimuus	Työkäytännöt
	Kunnioittava kohtaaminen	Asenteet tai suhtautumistapa (oma ja muiden)
	Osaaminen ja tieto	Taidon tai tiedon puute
	Elämäkokemus ja työkokemus	
	Suhtautumistapa	
Organisaatiotaso	Edistää	Estää
	Työyhteisön antama tuki	Resurssien puute
	Esimiehen tuki	Toimimattomat työkäytännöt
	Toimivat työkäytännöt	Suunnitelmallisuuden puute
	Tiedon jakaminen	Tiedon ja ohjeistuksen puute
	Suunnitelmallisuus	Tiukat aikarajat

Taulukko 6. Yhteenveto tuloksista

Läheisten kanssa työskentelyn keskiössä on lapsen etu ja lapsikeskeisyys, jotka motivoivat työskentelemään läheisten kanssa. Vanhempien suhtautumistavalla on vaikutusta siihen alkaako työntekijä työskentelemään läheisten kanssa. Mikäli vanhemmat tai

huoltaja kieltää yhteydenpidon läheisiin, on se esteenä työskentelylle. Vanhempien tai läheisten oma-aloitteisuus saattaa käynnistää läheisten kanssa työskentelyn. Häpeä omasta ja perheen tilanteesta saattaa puolestaan olla esteenä sille, ettei läheisiä haluta mukaan työskentelyyn. Lastensuojelun huono maine ja luottamuksen puute viranomaisia kohtaan saattoi, vanhempien näkökulmasta, työntekijöiden mukaan vaikuttaa siihen otetaanko läheisiä mukaan työskentelyyn vai ei. Se, minkälaiset välit vanhemmilla ja läheisillä keskenään on vaikuttaa siihen halutaanko läheisiä mukaan. Läheisten näkemyksellä on merkitystä ja heidän halunsa edistää läheisten kanssa työskentelyä.

Työntekijän mukaan avoimuus kaikkia toimijoita kohtaan vaikuttaa työskentelyyn läheisten kanssa. Avoimuus on tärkeää niin vanhempien, läheisten, lasten kuin muiden ammattilaisten kesken. Kunnioittava kohtaaminen asiakkaan kanssa on ratkaisevaa läheistyön onnistumisen kannalta. Työntekijän osaaminen ja kokemus tai niiden puute vaikuttavat läheistyön tekemiseen. Toimimattomat työkäytännöt ja suhtautumistapa tai asennoituminen läheistyössä saattoivat hankaloittavat läheisten kanssa tehtävää työtä.

Työyhteisön ja omien työkavereiden antama tiedollinen ja muu tuki auttavat työn tekemistä. Esimiehen tuki ja toimivat työkäytännöt edesauttoivat läheistyön tekemistä. Suurimpana esteenä organisaation toimintaan liittyen on resurssien puute eli liian vähän aikaa ja liian paljon asiakkaita. Suunnitelmallisuuden puute hankaloittaa tai saattaa estää työskentelyn kokonaan. Tietoa ja ohjeistuksia kaivataan läheistyön tekemisen tueksi.

7 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tavoitteena oli löytää osatekijöitä, jotka edistävät tai estävät läheisten kanssa työskentelyä lastensuojelussa työntekijöiden oman kokemuksen perusteella. Lastensuojelun työntekijöiden kokemukset kerättiin Lähemmäs Lasta -koulutuksen yhteydessä tehdyllä kyselyllä, johon vastasi työntekijät, jotka olivat työskennelleet läheisten kanssa lähimmän vuoden aikana. Kysely oli muodostettu niin, että sen avulla olisi mahdollista saada vastaus tutkimuskysymyksiin. Aineisto oli laaja ja sen pohjalta muodostui käsitys siitä, mitkä tekijät työntekijöiden mukaan vaikuttavat läheistyön tekemiseen. Aineiston perusteella oli mahdollista koota yhteenveto läheistyötä edistävästä ja estävästä tekijöistä.

Läheistyön tekeminen on monista eri tekijöistä kiinni ja siihen voidaan vaikuttaa kolmella eri tasolla, niin asiakkaiden ja heidän läheistensä kuin työntekijän oman toiminnan ja organisaation tuomien mahdollisuuksien kautta. Asiakkaan näkökulmasta keskeisintä on se, miten he suhtautuvat läheistyöhön ja minkälaiset välit heillä läheisten kanssa on. Lapsikeskeisyys ohjaa työskentelyä ja vanhempien myönteinen suhtautumistapa on työskentelyn edellytys. Läheisten näkemys vaikuttaa siihen, miten läheistyö käynnistyy ja sujuu tai luotetaan lastensuojeluun toimijana ylipäätään. Työntekijän näkökulmasta keskeisintä on osaaminen, johon kuuluu mm. asenne ja ammattitaito. Organisaation näkökulmasta keskiössä on resurssien antaminen työntekijän käyttöön, työyhteisön tuki, selkeät työkäytännöt ja suunnitelmallisuus.

Asiakkaiden ja heidän läheistensä myönteinen suhtautuminen edistää läheistyön tekemistä, mutta sitä vastaavasti estää heidän kielteinen suhtautumisensa, kieltäminen tai passiivinen toiminta. Asiakkaan oma-aloitteisuus voi toimia avaimena läheistyön aloittamiselle. Asiakkaan kokemus häpeästä voi puolestaan olla este työskentelylle ja luottamuksen syntymiselle lastensuojelua kohtaan. Hyvän asiakastyön perustana on luottamussuhde, joten jos luottamus puuttuu voi työskentely olla vaikeaa. Luottamuksen rakentaminen vaatii aina aikaa, jota työntekijöiden kokemuksen mukaan ei ole tarpeeksi. Lapsen kanssa työskentelyä pidetään tärkeänä. Työntekijät kokevat, että kyse on nimenomaan lapsen elämästä ja hänen tulevaisuuteen vaikuttamisesta eikä läheisiä siksi voi sulkea työskentelyn ulkopuolelle. Lapsen etu ohjaa vahvasti lastensuojelutyötä, joten myös läheisten kanssa tehtävän työn taustalla on lapsen etu (Taskinen 2010:15). Työntekijät ovat sisäistäneet tämän periaatteen ja perustelevat läheistyön tekemistä lapsen näkökulmasta käsin. Lapsikeskeisyys antaa riittävän motivaation läheistyön tekemiseen.

Lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä tehdyn tutkimuksen mukaan työntekijöiden vähyyden suhteessa liian suuriin asiakasmääriin tekee lastensuojelutyöstä haastavaa. Tämä näkyy myös tämän opinnäytetyön tuloksissa, joiden mukaan resurssien puute on esteenä läheisten kanssa tehtävälle työlle. Asiakasmäärät eivät mahdollista sitä, että voisi työskennellä tarpeeksi yhden asiakkaan ja hänen läheisverkoston kanssa. (Alhainen 2014: 41, 44.) Asiakkaan ja läheisverkoston kanssa työskentely on lähes aina fyysisessä kontaktissa tapahtuvaa työtä, jota ei ole mahdollista automatisoida. Työ tapahtuu kohtaamisissa kasvokkain tai puhelimitse, eikä sitä voi useinkaan tehdä spontaanisti, vaan suunnitellusti ja kunkin osapuolen aikataulut huomioon ottaen. Opinnäytetyön tuloksien mukaan aikaa on liian vähän suhteessa asiakasmääriin ja tämä aiheut-

taa jatkuvaa kiirettä. Alhasen tutkimuksen mukaan (2014: 42) suuret asiakasmäärät vaikuttavat työn suunnitelmallisuuteen, yhteistyöhön ja kohtaamiseen asiakkaiden kanssa. Lastensuojelutyöntekijöiden ei ole mahdollista paneutua yksittäisten asiakkaiden tilanteisiin tai suunnittelemaan, miten heidän kanssaan toimitaan. (Alhanen 2014: 42)

Ajanpuute, kiire ja liian suuret asiakasmäärät eivät mahdollista läheistyön tekemistä. Mikäli työntekijöiden määrää ei nosteta suhteessa asiakasmäärien kasvuun, joutuu työntekijä työskentelemään jatkuvasti paineen alaisena. Tämä taas johtaa siihen, ettei yhden asiakkaan tarpeisiin ole mahdollista paneutua riittävästi puhumattakaan läheisten mukaan ottamisesta osaksi työskentelyä. Työntekijät joutuvat hoitamaan vaahtivia asioita ilman siihen kohdennettua aikaa, eivätkä he ennätä tapaamaan asiakkaitaan tarpeen vaatimalla tavalla. (Alhanen 2014: 41–42) Opinnäytetyön aineiston mukaan kiire ja aikapaineet estävät läheisten kanssa työskentelyn ja aiheuttaa henkistä kuormittumista. Luottamuksen saaminen ja asiakassuhteen rakentamiseen tarvitaan aikaa ja jokainen asia mikä lisää luottamusta parantaa keskusteluyhteyttä (Heino 2006: 185). Jos palveluiden toteuttamiseen on varattu liian niukat resurssit saattaa se estää antamasta tukea ja apua ihmiselle (Aaltio 2013: 20).

Asiakkaiden erilaiset tilanteet vaativat useita yhteydenottoja ja tapaamisia lyhyessä ajassa. Työntekijät eivät ennätä tapaamaan asiakkaitaan tarpeeksi, eikä tapaamisia ennätetä suunnitella, eikä niihin valmistauduta riittävästi. Työntekijöillä ei ole myöskään aikaa olla tarpeeksi yhteydessä yhteistyökumppaneihin, joka vaikeuttaa tiedonvaihtoa ja yhteistyötä. Työ on henkisesti kuormittavaa, joka vaikuttaa työhyvinvointiin sekä työssä pysymiseen. (Alhanen 2014: 44.) Tulosten mukaan toimimattomat työkäytännöt ja suunnitelmallisuuden puute estävät läheisten kanssa tehtävää työtä. Työntekijät kaipaavat ohjeistusta ja tietoa läheistyön tekemiseen. Hyvät työkäytännöt ja tiedon jakaminen muiden ammattilaisten kanssa edistävät läheistyön tekemistä.

Läheistyötä edistää yhteistyön tekeminen niin asiakkaan kuin muiden ammattilaisten kanssa. Asiakkaan kunnioittavalla kohtaamisella ja työntekijän omalla suhtautumisella on merkitystä läheistyön onnistumiselle. Asenteet saattavat estää läheistyön tekemisen, sillä jos työtä ei koeta tärkeäksi, saatetaan se sivuuttaa lastensuojelutyötä tehtäessä. Alhasen (2014: 53, 55) mukaan muun muassa huonot yhteistyötaidot ja tiedon kertomatta jättäminen heikentää yhteistyötä ja estää pahimmillaan avun antamista asiakkaalle. Opinnäytetyön tulosten mukaan avoimuus asiakasta kohtaan edistää

läheistyötä. Jos työntekijä ei omaa kunnollisia yhteistyötaitoja, vaikuttaa se työskentelyn sujumiseen niin asiakkaiden kuin muiden toimijoiden kanssa. Tärkeää on omata taito käydä dialogia erilaisten näkemysten välillä. (Alhanen 2014: 55–56.) Yhteistyön tekeminen on aineiston mukaan tärkeä taito läheisten kanssa tehtävässä lastensuojelutyössä.

Hyvät välit läheisten kanssa ja läheisten halu auttaa edistää läheistyön tekemistä. Esteenä voi olla läheisten suhtautuminen viranomaisiin kohtaan. Läheisten tuoma perhehistorian tuntemus on arvokas tieto lastensuojelutyössä, sillä lasta ei voi tuntea, jollei tutustu hänelle tärkeisiin ihmisiin. Esteenä tälle voi olla jos vanhemmat tai jompikumpi vanhemmista kieltää läheisten mukaan oton työskentelyyn. Syynä tähän voi olla etäiset tai huonot välit läheisten kanssa. Joskus on niin, ettei läheisiä ole, mutta työntekijät kannustivat tekemään töitä sen eteen, jotta läheisiä löytyisi. Työntekijät toivoivat, että ei tyydyttäisi liian helposti siihen ajatukseen, ettei läheisiä ole. Tähän on tarjolla runsaasti erilaisia työvälineitä tai työskentelymenetelmiä kuten verkostokartta tai läheisverkoston kartoitus. Mikään työväline ei korvaa sitä, miten työntekijä kohtaa asiakkaan ja tämä on osa työntekijän osaamista. Työntekijän osaaminen on edellytys läheistyön tekemiselle.

Lastensuojelutyössä vuorovaikutustaidot ja asiakkaan kohtaaminen ovat tärkeitä taitoja ja keskusteluyhteyden saamista helpottavat kaikki asiat, mitkä lisäävät luottamusta työntekijän ja asiakkaan välillä (Heino 2006: 185). Tulosten mukaan työntekijät kokivat tärkeäksi taidoksi kohtaamisen taidon, jota kuvattiin avoimuutena, yhteistyön tekemisenä, keskustelemisena ja kuuntelemisena. Työntekijän osaaminen, oma ammattitaito ja työkokemus antavat varmuutta läheistyön tekemiseen. Työntekijän oma elämäkokemus on tärkeä osaamisen piirre. Jotta työntekijän olisi mahdollista toimia, tarvitsee hän työskentelyn tueksi tietoa muun muassa eri menetelmistä, sillä ne ohjaavat työskentelyä asiakkaan kanssa (Kaikko – Friis 2009: 76). Työntekijällä tulee olla myös taitoa opetella uusia työskentelytapoja ja työmenetelmiä (Heino 2006: 191). Osaamisen keskeinen elementti on aineiston mukaan asiakkaan ja läheisten kanssa käytetty työskentelytapa tai työmenetelmä. Osaamisen ja tiedon puute hankaloittavat läheistyön tekemistä. Huonot tai läheistyötä huomioimattomat työkäytännöt ovat esteenä läheistyön tekemiselle.

Ennako-oletuksena oli johtamisen näkyminen tuloksissa, mutta tuloksissa ei kuitenkaan näkynyt johtamisen vaikutus läheistyön tekemiseen, vaikka siihen epäsuorasti viitattiin, kun puhuttiin työn suunnitelmallisuudesta ja läheistyön sisällyttämisestä osaksi

lastensuojelutyön eri vaiheita. Johtamisen puutteelliset taidot ja vakiintumattomat johtamiskäytännöt sekä jatkuvat muutokset vievät aikaa työntekijöiltä ja vaikeuttaa päätöksentekoa kaikilla tasoilla. Tämä kaikki voi vaikuttaa työntekijöiden vaihtuvuuteen, joka ei näkynyt tuloksissa suhteessa läheistyön tekemiseen. (Alhanen 2014: 46-47, 50.) Työyhteisön ja esimiehen antama tuki edistävät läheisten kanssa tehtävää työtä. On tärkeää saada keskustella läheistyöskentelyyn liittyen omassa työyhteisössään. Mikäli työntekijä ei tiedä, kuinka tulisi toimia, on esimiehen antama tieto ja tuki tärkeää työskentelyssä. Toimimattomat työkäytännöt ja suunnitelmallisuuden puute hankaloittavat läheistyön tekemistä. Esimerkiksi läheisneuvonpidon toteuttamisen haasteet liittyvät myös koulutuksen ja vertaistuen tarpeeseen (Uramo 2008: 75). Opinnäytetyön tulosten mukaan tärkeää on työyhteisöltä saatu tuki ja reflektointimahdollisuus.

Tutkimuksen mukaan lastensuojelutyössä ei kiinnitetä tarpeeksi huomiota lasten ja heidän läheistensä arkisiin kokemuksiin, joita eri toimijat tuovat esille. Työntekijät saattavat ohittaa asiakkaiden ja eri ammattilaisten kokemuksia, jos ne on kerrottu arkisella tavalla. (Alhanen 2014: 56.) Työntekijät korostavat keskusteluiden merkitystä ja sitä, että liiallinen virallisuus ei ole se toimivin tapa työskennellä asiakkaiden kanssa. Työntekijät painottivat asiakkaan kohtaamista inhimillisesti vaikka toimitaankin ammattilaisen roolissa. Tunteet asiakkaan ja työntekijän välillä ovat osa työskentelyä, ja tämä edellyttää työntekijän tietoisuutta kohdata asiakas kokonaisuutena ihmisenä (Rostila - Vinnurva 2013: 204–206).

Lastensuojelulaki (2007/417) painottaa lapsen edun ensisijaisuutta päätöksenteossa, joten mikäli katsottaisiin, että on lapsen edun mukaista toimia läheisten kanssa, saattaisi tämä jossain tapauksissa ohittaa vanhempien kieltämisen. Käytännössä tämä ei edistä yhteistyön tekemistä vanhempien kanssa. Opinnäytetyön aineiston mukaan ei selvinnyt, kuinka työntekijät toimivat tilanteissa, joissa vanhemmat kieltävät vaikka lapsen etu niin vaatisi. Ehdotuksena tuli, ettei pidä luovuttaa niin helposti kieltämisen jälkeen. Lastensuojelulain (2007/417) mukaan tulee aina harkita, onko tietojen ja niiden antaminen välttämättömiä lapsen hoidon tai huollon järjestämiseksi tai toteuttamiseksi, eli miten lapsen etu toteutuu parhaiten. Lähtökohtana on toimia huoltajan suostumuksen mukaisesti. Eräs työntekijöistä kuvasi toimintatavakseen, että on pakko toimia oman tuntuman mukaan ja kuuntelemalla lapsia ja vanhempia kun he ovat itse nostaneet esille ne sukulaiset, jotka heitä voi auttaa. Tähän vaikuttaa työntekijän osaaminen ja ammattitaito, joista vuorovaikutustaidot ja asiakkaan kuuleminen ovat keskeisiä.

Kevään 2015 lakiuudistuksen aiheuttama muutos (sosiaalihuoltolaki 1301/2014 ja lastensuojelulaki 2007/417), näkyi vasta aineiston viimeisen osion kohdalla. Aineiston viimeinen osuus kerättiin Tampereen koulutuksessa, jossa lakimuutos näkyi: asiakkaalle on tehtävä palvelutarpeen arviointi ja palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä on selvitettävä lastensuojelun tarve, ellei asia ole selvästi luonteeltaan sellainen, ettei lastensuojelulle ole tarvetta. Aineiston viimeisen osan vastauksissa kävi ilmi, miten asiakkaan kanssa työskennellään jo palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä. Työntekijät kokivat läheistyötä estäväksi tekijäksi tiukat aikarajat. Lakimuutoksen myötä ja sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisen palvelutarpeen arvioinnin tekeminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun tieto tuen tarpeesta olevasta henkilöstä on saatu. Lisäksi erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arvioinnin tulee valmistua viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta.

Johtopäätöksenä voi todeta 2. ja 3. lukuun viitaten, että laki antaa mahdollisuudet läheistyön tekemiselle ja jopa suosittelee sen tekemistä. Lapsen etu voi joko edistää tai estää läheistyön tekemisen. Organisaatiolla on merkitystä työntekijän toimintamahdollisuuksiin. Organisaatiossa saattaa olla työkäytänteitä tai rutiineja, jotka eivät mahdollista läheisten kanssa työskentelyä. Työntekijä on itse itsensä tärkein työväline, joten osaaminen muodostaa perustan läheisten kanssa tehtävälle työlle. Edellä kuvattujen tekijöiden lisäksi, (ks luvut 2. ja 3) keskeistä on se, miten asiakas kohdataan ja voiko hän luottaa lastensuojelun työntekijään.

Mikä edistää tai estää läheisten kanssa työskentelyä lastensuojelussa, työntekijän näkökulmasta oli opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä. Lastensuojelun läheistyö on moniportainen kokonaisuus, johon jokainen osatekijä vaikuttaa. Läheistyötä voi edistää niin asiakas ja heidän läheiset, kuin työntekijä tai organisaatio. Läheistyön onnistuminen voi olla kiinni yksittäisestä asiasta tai sen voi estää toimimaton kokonaisuus, joka ei edistä tai edes mahdollista läheistyön tekemistä siitäkin huolimatta että lainsäädäntö kannustaa läheistyön tekemiseen.

8 Pohdinta

Lastensuojelun läheistyön tekemistä on tutkittu Suomessa erityisesti läheisneuvonpidon näkökulmasta, mutta muuten läheistyöstä on tehty ainoastaan ammattikorkeakoulutasoisia opinnäytetöitä sekä pro-gradu -tutkielmia. Lastensuojelu tulee mukaan lap-

sen ja perheen elämään erilaisista syistä johtuen, mutta useimmiten syy liittyy perheessä olevaan kriisitilanteeseen; pieneen tai suureen. Kriisitilanteessa ihmiselle on luontevaa kääntyä ensisijaisesti omien läheistensä puoleen. Mitä tapahtuu tilanteissa, joissa tieto mahdollisesta kriisistä on tullut lastensuojeluntyöntekijälle, jonka velvollisuus on tukea ja auttaa perhettä? Voidaanko tässä kohtaa sivuuttaa sitä luontevinta avun kanavaa eli läheisiä? Työntekijän velvollisuus on kuitenkin ennen kaikkea suojella lasta kriisistä selviytymisessä ja tukea perhettä. Olisiko mahdollista, että työntekijän velvollisuutena olisi selvittää, onko lapsen ja hänen perheensä lähiyhteisössä henkilöitä, joilla olisi mahdollisuus auttaa elämässä eteenpäin? Lapsen etu vaatii toimimaan näin, mutta mitä tapahtuu tilanteissa, joissa vanhemmat kieltävät yhteydenpidon läheisiin, toteutuuko silloin lapsen etu?

Lapsen, perheen ja läheisten kanssa työskentely on kokonaisuus, johon vaikuttavat asiakkaaseen ja läheisiin sekä heidän elämäntilanteisiinsa liittyvät tekijät, työntekijän osaaminen ja ymmärrys läheistyöstä sekä se, miten organisaatio voi omalta osaltaan edistää tai estää läheistyön tekemistä. Jos työntekijän osaamisessa on puutteita, voi se näkyä huonoina yhteistyötaitoina ja näin vaikeuttaa se läheistyön tekemistä. Läheisten suhtautuminen ja välit heidän kanssaan ovat ratkaisevassa asemassa, kun mietitään lapsen tulevaisuutta. Työntekijästä ammattilaisen tekee hänen oma osaaminen, joka on kokonaisuus, jossa kullakin työntekijällä on omat vahvuutensa. Koska kyseessä on ihmisläheinen ammatti, ei vuorovaikutustaitoja voi korvata jollain toisella vahvuudella esimerkiksi organisaation toimintatapojen tuntemisella. Osaamiseen sisältyy myös kyky työskennellä ihmisten kanssa ja heidän näkeminsä läheiset sisältävänä kokonaisuutena.

Opinnäytetyön tuloksina syntyi monitasoinen kokonaisuus asioista, jotka vaikuttavat läheistyön tekemiseen. On huomattava, että yksi tekijä saattaa estää koko läheisten kanssa tehtävän työn, mutta vastaavasti työskentely saattaa onnistua toisen tekijän ansiosta. Esteenä läheistyön tekemiselle on vanhempien kieltäminen, niin ettei läheisiin saa olla yhteydessä. Vanhemmat tai toinen heistä voi estää läheistyön tekemisen. Tämä saattaa olla voimakasta eroperheiden kohdalla ja on hyvä pohtia, mitä lapsen elämässä tapahtuu jos lapsen läheiset suhteet katkeavat vanhempien erottua. Kun toimitaan kriisivaiheessa olevan ihmisen kanssa, ei hänen käyttäytymisensä vastaa normaalia olotilaa eikä asioita välttämättä haluta kertoa kodin ulkopuolisille henkilöille, ei edes läheisille. Tämä edellyttää työntekijältä erityistä hienotunteisuutta. Vanhempien kokema häpeä oman perheen tilanteesta saattaa olla esteenä läheisten mukaan otta-

miselle. Toisaalta myös lastensuojelun huono maine ja luottamuksen puute voivat estää työskentelyn. Jokainen työntekijä on käyntikortti lastensuojelulle, työntekijä voi omalla toiminnallaan antaa lapselle ja perheelle hyvän kokemuksen lastensuojelusta.

Lainsäädäntö antaa hyvät mahdollisuudet läheisten kanssa työskentelylle, se myös lähtökohtaisesti kannustaa läheistyön tekemiseen. Lainsäädäntö määrittelee työskentelylle raamit, jonka sisällä on osatekijöitä, jotka mahdollistavat tai hankaloittavat läheisten kanssa työskentelyä lastensuojelussa. Nämä tekijät voivat johtua ihmisen inhimillisistä puolista tai käytännön työtä hankaloittavista käytännöistä. Joskus olemassa olevat käytännöt ohittavat asiakkaan aidon kohtaamisen ja systeemi ohjaa toimintaa vaikka asiakaslähtöisyyden tulisi ohjata toimintaa. Lastensuojelutyöntekijä tekee ammatikseen työtä, joka menee lähelle yksityistä aluetta perheen ja lapsen elämässä. Lastensuojelutyötä ohjaavat ammattilaisen osaaminen ja ammattitaito sekä työmenetelmät. Tärkeimpänä taitona ovat vuorovaikutustaidot ja kyky kohdata toinen ihminen. Työntekijä toimii oman organisaation sääntöjen ja lainsäädännön puitteissa. Avoimuuden ja inhimillisyyden tulisi olla työntekijän työvälineitä asiakasta kohdattaessa. Asiakas tulee kohdata kokonaisuutena, johon kuuluu myös hänen läheiset. Kyselytutkimuksen läheistyötä koskeviin kysymyksiin vastattiin menetelmä- tai työtapalähtöisesti, joka osaltaan kuvastaa työn jäsentymistä ja käytössä olevien työvälineiden merkitystä työtä ohjaavana toimintana. Tärkeintä on kuitenkin se, miten työtä tekee asiakkaan kanssa, ei se, mitä välinettä käyttää.

Työntekijöillä on halu tehdä läheistyötä ja heillä on ymmärrystä sen tärkeydestä, etenkin lapsen näkökulmasta. Kyselyyn vastanneet työntekijät olivat kaikki tehneet läheistyötä. Olisiko tuloksissa ollut eroa, mikäli osa vastaajista ei olisi lainkaan tehnyt työtä läheisten kanssa? Olisiko tämä ehkä näkynyt esteinä läheistyön tekemiselle vai mikä olisi ollut syynä sille, ettei läheistyötä olisi tehty? Kiire ja ajanpuute ovat haasteita nykyajan työelämässä ja elämässä muutoinkin. Aineiston mukaan lapsikeskeisyys ja lapsen etu ohjaavat työskentelyä. Tämä aiheuttaa ristiriidan, jos läheistyötä ei tehdä ajanpuutteen vuoksi, vaikka lapsen etu niin vaatisi. Luottamussuhteen rakentaminen vaatii aikaa ja läheistyö voi epäonnistua, jos sille ei ole varattu tarpeeksi aikaa. Kiire on helposi selitys jonkin asian tekemättä jättämiselle. Se on samalla totta ja sen vuoksi kiire voi olla laajemminkin yleistettävissä lastensuojelun läheistyön estäväksi tekijäksi.

Vastauksissa läheistyötä perusteltiin myös sillä, että läheinen oli ollut oma-aloitteinen ja aktiivinen, joten läheistyö tapahtui luonnostaan. Vastauksista ilmeni, että jos muuten ei

ole aikaa tehdä läheistyötä, niin läheisen ollessa aktiivinen osapuoli riittää se perusteluksi tehdä ja toteuttaa läheistyötä. Miten suuri merkitys palvelujärjestelmässä on juuri ihmisen omalla aktiivisuudella, etenkin kun puhutaan muutenkin voimavaroiltaan heikossa asemassa olevista ihmisistä, jotka nimenomaan tarvitsevat lastensuojelulta tukea omaan elämäntilanteeseensa? Läheistyön tekeminen jää osalta asiakkaista työntekijän ymmärryksen ja jopa halun varaan vaikka toisaalta suuret asiakasmäärät saattavat tehdä läheistyön tekemisestä mahdotonta.

Lastensuojelun läheistyön osatekijät voivat periaatteessa olla samalla edistäviä tai estäviä tekijöitä. Asenne, ajanhallinta, organisaation toimintatavat ja työkäytännöt, avoimuus, osaaminen, työyhteisön tuki, lapsen etu, vanhempien ja läheisten suhtautumistapa edistävät lastensuojelun läheistyötä tai vastaavasti edellä mainittujen puute on esteenä läheisten kanssa työskentelylle. Ei voida tietää, mikäli aikaa olisi enemmän käytettävissä, menisikö se suoraan läheisten kanssa työskentelyyn. Tähän on kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa ennakkosuunnitelluilla, läheiset huomioivilla työkäytännöillä ja johtamisella. Jokainen työntekijä toimii jonkun organisaation puitteissa, joka antaa edellytykset työn tekemiselle.

Tärkein työväline on ihminen itse ja se pitää sisällään osaamisen, joka taas sisältää ajan myötä karttuvan työ- ja elämäkokemuksen. Työtä tehdään kuitenkin tietyllä ammattistatuksella ja – tutkinnolla, eli tietyillä perustaidoilla, joihin oppia voi hakea lisää esimerkiksi opettelemalla uusien työvälineiden käyttöä. Työntekijä voi hankkia ja kartuttaa omaa tietämystään, mutta on tärkeää, että tarvittava tieto on helposti saatavilla ja yhtenäiset työkäytännöt on valmiiksi mietitty. Kyselylomakkeen viimeinen kysymys antoi vastaajalle mahdollisuuden kertoa läheistyöhön liittyen jotain, mitä ei lomakkeella kysytty. Suurin osa vastasi kysymykseen: mitä muuta haluat sanoa läheistyöhön liittyen. Tämän kysymyksen avulla oli mahdollista saada esiin myös sellaisia edesauttavia tai estäviä tekijöitä, joita muuten ei olisi tullut esille.

Puutteena opinnäytetyössä oli se, ettei kyselyssä kysytty vastaajan taustatietoja. Opin­näytetyön kannalta olisi ollut tärkeää tietää vastaajan koulutus, ikä, sukupuoli ja työ­koku­muksen määrä. Olisi ollut myös mielenkiintoista tietää missä vaiheessa lastensuoje­lutyöntekijä ottaa läheiset mukaan työskentelyyn vai tehdäänkö se aina tapauskohtai­sesti. Osa vastaajista kertoi oma-aloitteisesti, milloin työskentely läheisten kanssa aloi­tetaan ja osa painotti sitä, että läheiset tulee ottaa heti työskentelyn alussa mukaan prosessiin. Lisäksi yhtenä haasteena aineiston analysoinnissa oli se, kun kyselylomak-

keen ensimmäisen kysymys sisälsi useamman kuin yhden kysymyksen. Tämä vaikutti osaltaan siihen, että osa vastaajista ei ollut vastannut jokaiseen kysymykseen. Aineiston analysointia helpotti se, että analysointiyksikkönä oli ajatuskokonaisuus, jonka avulla oli mahdollista erotella vastauksista useampi eri ajatuskokonaisuus.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan pitää luotettavina, sillä aineistoon vastasi lähes sata lastensuojelutyön ammattilaisia eri puolilta Suomea. Kysely toteutettiin viidellä paikkakunnalla eri puolen Suomea, joten tulokset on mahdollista ottaa huomioon laajemmin, eikä ainoastaan paikallisesti. Aineisto kertyi vaihteittain, ja se on analysoitu tarkasti vaihe vaiheelta. Aineistoa on tarkasteltu eri suunnista peilaten esiin nousseisiin teemoihin ja tutkimuskysymyksiin. Aineistoa olisi ollut mahdollista tarkastella myös alueittain ja tutkia onko havaittavissa alueellisia eroja. Opinnäytetyössä ei tarkasteltu asiaa tästä näkökulmasta, mutta lakimuutoksen vaikutuksen näkökulmasta aineisto käytiin läpi. Aineisto on lopuksi luettu kokonaisuutena läpi, jotta on syntynyt varmuus siitä, ettei mitään ole jäänyt huomaamatta prosessin aikana. Analysointi on tehty huolellisesti ja se on sisältänyt monta vaihetta, joka lisää tulosten luotettavuutta. Syksyn kyselyaineistoa analysoitaessa huomioitiin se, että uusi sosiaalihuoltolaki oli ollut voimassa noin puoli vuotta ja se kehottaa ottamaan läheiset huomioon. Toimintaympäristön muuttuminen eli lakimuutos kesken opinnäytetyöprosessin toi haastetta opinnäytetyön tekemiselle. Vastauksissa huomasit muutoksen vasta aineiston viimeisessä osassa, joka oli kerätty lokakuun lopussa. Työntekijöiden vastauksissa korostui palvelutarpeen arviointi, eli työskentelyn aloittaminen varhaisemmassa vaiheessa ennen lastensuojelun mukaan tuloa.

Opinnäytetyön käsitteiden määrittely oli haastavaa muun muassa siksi, että läheistyön estäviä ja edistäviä tekijöitä ei ole sellaisenaan tutkittu. Haasteen aiheutti myös asiakkuuden käsite, joka lastensuojelussa tarkoittaa lasta, mutta myös perhettä ja sen tukeamista. Läheiskäsitteen määrittelemisessä sen sijaan tärkeintä on, että asiakas saa määrittellä sen itse, eli työntekijän on varottava omia ennako-oletuksiaan pohtiessaan, kuka lapsen tai perheen läheinen henkilö on. Tehdyn kirjallisuuskatsauksen perusteella sai hyvän käsityksen viitekehuksesta, jossa opinnäytetyö oli mahdollista toteuttaa. Koska aineisto oli laaja, olisi sitä ollut mielenkiintoista tarkastella myös määrällisesti, mutta siinä tapauksessa olisi kysely tullut toteuttaa strukturoidummin. Valitsin toteuttamistavaksi avointen kysymysten kyselyn, enkä liittänyt siihen määrällisiä kysymyksiä, vaikka se olisi tuonut tärkeän lisäarvon tähän opinnäytetyöhön. Työ on toteutettu laadullisena

analyysinä aineiston laajuuden ja sen hallittavuuden vuoksi. (Metsämuuronen 2006: 34, 134.)

Ennako-oletuksena oli, että johtamiskysymykset henkilöstön vaihtuvuuteen ja kulttuuriin liittyvät asiat nousevat aineistossa vahvemmin esille. Oletuksena myös oli, että aineistosta löytyy tekijöitä, jotka edistävät tai estävät läheisten kanssa tehtävää työtä mm. työyhteisön, johtamisen, kulttuurin ja työotteeseen liittyen. Aineistosta ei ennako-oletuksesta huolimatta löytynyt työntekijöiden vaihtuvuuden aiheuttamaa haastetta, eikä johtajuutta tai kulttuuriin liittyviä tekijöitä. Yhdessä vastauksessa viitattiin vaihtuvuuteen niin, että työparin vaihtuessa saattaa läheistyö jäädä, jollei uusi työpari pidä sitä tärkeänä. Opinnäytetyön tuloksia on mahdollista hyödyntää lastensuojelun työntekijöille läheistyöhön tuotettavan tukimateriaalin tuottamisessa sekä Pesäpuu ry:ssä että Lastensuojelun käsikirjan (THL) toimitustyössä. On toivottavaa, että opinnäytetyön avulla lastensuojelun työntekijät näkevät läheiset yhä enemmän voimavarana omaan työhönsä ja ennen kaikkea keskeisenä asiana lapsen tulevaisuuden kannalta.

Jotta lapsella säilyisi hänelle tärkeät ihmiset elämässä riippumatta siitä, miten hänen perheensä ja kotinsa muodostuu. Läheistyötä tulisi toteuttaa lapsen näkökulmasta, aina, kun se vain on mahdollista, niin että lapsen edun huomioiminen toteutuu. Vanhemmilla tai huoltajilla on suuri valta lapsensa asioihin ja sukulaissuhteet tai muut läheissuhteet saattavat katketa lapsen elämässä vanhemmasta johtuvista tekijöistä. Yhtä lailla vanhemman myönteinen suhtautuminen ja hyvät välit läheisten kanssa saattavat laajentaa lapsen läheisverkostoa. Jotta läheistyön tekeminen ei olisi riippuvainen asiakkaan tai läheisten aktiivisuudesta tai oma-aloitteisuudesta, tulisi läheistyö sisällyttää osaksi työkäytäntöjä, jotta varmistettaisiin se, että kaikki asiakkaat tulevat kohdelluksi tasavertaisesti, eikä läheiset jäisi kiireen tai tottumattomuuden varjoon.

Lapsella on oikeus pysyviin ja turvallisiin aikuissuhteisiin. Perheitä tulisi kannustaa näkemään läheisten suhteiden merkitys lapsen näkökulmasta. Suhteiden ylläpito vaatii aikaa ja jokaisen osapuolen panosta, ihmisiä tulisikin kannustaa palvelujärjestelmästä käsin välittämään ja pitämään huolta suhteistaan. Jos välit ovat huonot tai riitaiset, saattaa se olla mukana läpi lapsen koko elämän. Työntekijöiden osaamiseen tulee kiinnittää huomiota, jotta varmistuu, ettei läheisiä sivuuteta lastensuojelussa tietämättömyyden tai taidottomuuden vuoksi. Kunnioittavaa kohtaamista ja kuuntelemisen taitoa voi opetella, mutta ennen kaikkea se vaatii sen sisäistämistä, että työtä ei tehdä prosesseina vaan jokaisen asiakkaan, ihmisen yksilöllisyyden, ymmärtämisenä.

Ei riitä, että yksi työntekijä koulutetaan, vaan tulee huolehtia, että koko työyhteisö on saman tiedon äärellä ja toimintatavat ovat yhtenäiset, eivätkä yksittäisen työntekijän päätännän varassa. Tietoa jakamalla, työyhteisön yhteisillä keskusteluilla, esimiehen kannustuksella ja että läheiset pidetään itsestään selvänä osana lastensuojelutyötä, voidaan varmistaa, etteivät läheiset unohdu kiireen keskellä. Jos aikaa on liian vähän, tulee pureutua syihin ja tarvittaessa lisätä henkilöstön määrää tai purkaa työkäytännöistä sellaisia asioita, jotka eivät edesauta suoraan asiakasta. Laki antaa tietyt vaatimukset ja määrittää työprosesseja, mutta on myös paljon työvaiheita, joihin voi vaikuttaa hyvällä suunnittelulla. Läheiset huomioiva työorganisaatio ja johtaja voi kannustaa läheistyöhön. Kun työntekijä miettii ottaako läheisiä työskentelyyn mukaan, voi tähän auttaa kysymys, miten itse toivoisi omalla kohdallaan toimittavan, jos olisi asiakas eli lapsi. Onko mahdollista, että nyky-yhteiskunnassa ihmisellä on käytössään kaikkea muuta, mutta ei aikaa?

9 Lähteet

Aaltio, Elina 2013. Hyvinvoinnin uusi järjestys. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Riika: Vastapaino.

Alhanen, Kai 2014. Vaarantunut suojelulta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Raportti 24/2014. THL: Tampere.

Ammattieettinen lautakunta 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Talentia ry. Verkkodokumentti. < www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf < Luettu 17.11.2015.

Arnkil, Tom - Seikkula, Jaakko 2009. Dialoginen verkostotyö. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 60/1991.

Bäck-Kiianmaa, Raili & Hakkarainen, Pirjo 2008. Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet. Teoksessa: Ketola, Jari (toim.). Perhehoito, tekemisen ja tukemisen arvoista työtä. Juva: PS-kustannus. 121-143.

Bardy, Marjatta 2009. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.). Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 17-46.

Berg, L. Bruce & Lune, Howard 2014. Qualitative Research Methods for the Social Sciences. England, Harlow: Pearson Education.

Emde, Robert N. & Robinson, JoAnn 2001. Varhaisen intervention teoreettisia suunta-
viivoja: kehityspsykoanalyttinen näkökulma. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY oppimateriaalit. 250-284.

Eriksson, Esa – Arnkil Tom Erik 2005. Huoli puheeksi, opas varhaisista dialogeista. Saarijärvi: Stakes.

Eronen, Tuija 2009. Häpeän säätely ja suhteissa olo. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY oppimateriaalit. 174-197.

Eräsaari, Leena 2015. Yhteisön paikka maailmassa. Teoksessa: Väyrynen, Sanna – Kostamo-Pääkkö, Kaisa - Väyrynen, Sanna (toimittaneet). Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. EU: United Press Global. 35-52.

Etene 2012. Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. Julkaisuja 32. Helsinki: ETENE. Verkkodokumentti. <<http://etene.fi/documents/1429646/1559058/ETENE-julkaisuja+32+Sosiaali+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf>> Luettu 17.11.2015.

Hanhinen, Sari & Rintala, Taina 2012. Tuloksellisuustarkastuskertomus, lastensuojelu. Helsinki: Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 6/2012. >https://www.vtv.fi/files/3161/06_2012_lastensuojelu_netti.pdf<. Luettu 26.10.2015.

Heino, Tarja & Arnkil, Tom 2015. Vallan käyttöä yhteisöllisyyden tueksi: tapaus läheisneuvonpito. Teoksessa: Väyrynen, Sanna – Kostamo-Pääkkö, Kaisa - Väyrynen, Sanna (toimittaneet). Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. EU: United Press Global. 195-216.

Heino, Tarja 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (toim.). 2009. Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 52-75.

Heino, Tarja 2008. Läheisneuvonpito – tutkittu juttu. Teoksessa Vuorio, Juha-Pekka – Saurama, Erja & Hänninen, Salla. Kokemuksia läheisneuvonpidosta. Helsinki: pääkaupunkiseudun osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja nro 18. 37-51.

Heino, Tarja 2006. Tiedon tuottamisen tilat läheisneuvonpitoprojektissa. Teoksessa Seppänen-Järvelä, Riitta – Karjalainen, Vappu. Kehittämistyön risteysksiä. Vaajakoski: Stakes. 167-198.

Heino, Tarja 2001. Sijoitukset sukulaisperheisiin lastensuojelussa. Helsinki: Stakes.

Heino, Tarja 2000. Läheisneuvonpito – uusi sosiaalityön menetelmä. Jyväskylä: Stakes.

Heino, Tarja 1997. Asiakkuuden hämäryys lastensuojelussa. Jyväskylä: Stakes.

Hietämäki, Johanna 2015. Lastensuojelun alkuarvioinnin vaikutukset vanhempien näkökulmasta. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 529. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hirsjärvi, Sirkka - Remes, Pirkko - Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi:

Hokkanen, Simo – Skyttä, Osmo – Strömberg, Oiva 1996. Johtamistaito. Jyväskylä: Opetushallitus.

Hughes, Daniel A. 2006. Tie traumasta terveyteen. Rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa. Tampere: PT-kustannus.

Hurtig, Johanna 2006. Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa Forsberg, Hannele – Ritala-Koskinen, Aino – Törrönen, Maritta. Lapset ja sosiaalityö, kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Juva: PS-kustannus.

Hämäläinen, Kati 2012. Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Helsinki: Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos.

Jokinen, Kimmo – Malinen, Kaisa – Pirskanen, Henna – Moilanen, Sanna - Rautakorpi, Sonja – Harju-Veijola, Minna – Notko, Marianne & Kuronen, Marjo 2013. Lapset kertovat perheestä – mitä kuulemme? Teoksessa: Reivinen, Jukka. - Vähäkylä Leena (toim.). Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Gaudamus. 175-197.

Kaikko, Kirsi - Friis, Leila 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.). 2009. Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kenni, Mikko – Asikainen, Jarmo 2011. Kohti uuden sukupolven organisaatioita, esimerkkejä kuntien prosessimaisesta toiminnasta. Helsinki: Kuntaliitto.

Keskinen, Jukka – Kääriäinen, Aino, Oravisto, Julius – Pitkänen, Pauli – Tukiala, Anna-Kaisa 2012. Asiakastyö kohtaamisena – reseptejä vastavuoroisuuteen. Helsinki: Socca Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus ja Heikki Waris -instituutti. Verkkodokumentti. < http://www.socca.fi/files/2329/Asiakastyo_kohtaamisena_-_resepteja_vastavuoroisuuteen.pdf> Luettu 21.11.2015.

Kinnunen, Petri 1998. Hyvinvoinnin ruletti. Tutkimus sosiaalisen tuen jäsentymisestä 1990-luvun lopun Suomessa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Korhonen, Liisa 2008. Verkostotyöstä läheisneuvonpitoon. Teoksessa: Vuorio, Juha-Pekka – Saurama, Erja & Hänninen, Salla. Kokemuksia läheisneuvonpidosta. Helsinki: pääkaupunkiseudun osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja nro 18. 52-60.

Koskimies, Mimosa – Pyhäjoki, Jukka – Arnkil, Tom Erik 2012. Hyvien käytäntöjen dialogit, opas dialogisen kehittämisen ja kulttuurisen muutoksen tueksi. Tampere: terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kuoppala, Tuula – Säkkinen, Salla 2013. Lastensuojelu 2013. Tilastoraportti 26/2014. Helsinki: THL.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Annettu Helsingissä 22.9.2000.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. Annettu Helsingissä 8.4.1983.

Lapsia lähellä 2015. Opas. Pesäpuu ry.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005 Annettu Helsingissä 29 päivänä huhtikuuta 2005

Lastensuojelun laatusuositus 2014. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 3. Pdf-verkkodokumentti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kuntaliitto.

Lähemmäs (n.d). Verkkodokumentti. < <http://www.pesapuu.fi/toiminta/laheisten-osallisuuden-vahvistaminen/>> . Pesäpuu ry. Luettu 8.4.2015.

Metsämuuronen, Jari (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: Gummerus kirjapaino Oy.

Mustikkamäki, Nina (n.d.). Verkostot ja yhteisöt innovaatioympäristöissä. Verkkodokumentti. <http://people.uta.fi/~atmaso/verkkokirjasto/nina.pdf> >. Tampereen yliopisto. Luettu 6.2.2015.

Muukkonen, Tiina 2009. Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.). Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 133-143.

Mäkelä, Jukka – Sajaniemi Nina 2013. Vertaissuhteet muovaava lapsen aivoja. Teoksessa Reivinen, Jukka. - Vähäkylä Leena (toim.). Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Gaudeamus.

Nyman, Helena & Maahi, Katri 2008. Läheisneuvonpito lastensuojelun sosiaalityöntekijän työvälineenä. Teoksessa: Vuorio, Juha-Pekka – Saurama, Erja & Hänninen, Salla. Verkostojen voi-maa ja seittien satimia, Kokemuksia läheisneuvonpidosta. Helsinki: pääkaupunkiseudun osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja nro 18.

Pesäpuu ry:n toiminta-ajatus ja arvot.(n.d.). Verkkodokumentti. < <http://www.pesapuu.fi/jarjesto/>> Pesäpuu ry. Luettu 8.4.2015.

Pitkänen, Miia 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja nro 26.

Punamäki, Raija-Leena 2001. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY oppimateriaalit.

Pyhäjoki, Jukka & Koskimies, Mimosa 2015. Hyvin käytäntöjen dialogit sosiaalityön osaamisen kehittämisen välineenä. Teoksessa: Väyrynen, Sanna – Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Väyrynen, Sanna (toimittaneet). Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. EU: United Press Global.

Pyhäjoki, Jukka - Koskimies, Mimosa 2009. Varhainen puuttuminen ja dialogisuuden edistäminen huoltien vyöhykkeillä. Teoksessa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.). Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: THL.

Puonti, Annamaija - Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) 2005. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.

Reinikainen, Sarianna 2007. Läheisneuvonpito lapsinäkökulmasta. Helsinki: Stakes.

Reivinen, Jukka. - Vähäkylä Leena 2013. Yksin vai yhdessä eteenpäin. Teoksessa Reivinen, Jukka. - Vähäkylä Leena (toim.). Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Gaudeamus.

Rommakkaniemi, Marjo – Kilpeläinen, Marjo 2013. Asiakkuus terveydenhuollon sosiaalityössä – Terveydenhuollon sosiaalityöntekijät asiakkaiden toimijuuden tilojen rakentajina. Teoksessa: Laitinen, Merja – Niskala, Asta (toim.). Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino.

Rostila, Ilmari – Vinnurva, Jukka 2013. Sosiaalityön asiakkaan toimijuus ja täysimittainen professionaalisuus. Teoksessa: Laitinen, Merja – Niskala, Asta (toim.). Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino.

Ruch, Gillian (edited by) – Turney, Danielle & Ward, Adrian 2010. Relationship-based social work. Getting to the heart of practice. Great Britain: Jessica Kingsley Publishers London and Philadelphia.

Ruohotie, Pekka 2003. Mitä on ammatillinen huippuosaaminen? Ammattikasvatuksen aikakauskirja 1/2003. Ammattikoulutuksen tutkimusseura Otu ry. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy. 4-11.

Räty, Tapio 2012. Lastensuojelulaki, käytäntö ja soveltaminen. Porvoo: Edita Publishing Oy.

Räty, Tapio 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita Prima Oy.

Saarnio, Tuula 2004. Perhetyö lastensuojelutyössä. Teoksessa Puonti, Annamajja - Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.

Seikkula, Jaakko – Arnkil, Tom Erik. 2005. Dialoginen verkostotyö. Tampere: Tammi.

Sinkkonen, Jari 2001. Kiintymyssuhteen häiriöiden yhteydet psykopatologiaan. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY oppimateriaalit.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2001. Johdanto: Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä ja turvaa. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY oppimateriaalit.

Sipilä, Anita 2011. Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet – Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Väitöstutkimus.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014.

Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas 2015. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaalihuoltolaki uudistuu aluekierros kevät 2015. (n.d.) Verkkodokumentti. <<http://videonet.fi/stm/aluekierros/lahti/>> Sosiaali- ja terveysministeriö. Luettu 18.3.2015.

Souvenirs from London 14.5.–17.5.2014. 2014. Matkayhteenveto. Pesäpuu ry. Verkkodokumentti. <http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/lahemmas/lahemmas_opintomatka_matkakertomus.pdf>. Luettu 3.11.2015.

Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

Toimiva lastensuojelu toteuttamissuunnitelma vuosille 2014-2019 (n.d). Verkkodokumentti. < http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1882764> Sosiaali- ja terveysministeriö. Luettu 6.2.2015

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Tammi.

Uramo, Maija 2008. Läheisneuvonpito osana lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Teoksessa: Vuorio, Juha-Pekka – Saurama, Erja & Hänninen, Salla. Verkostojen voimaa ja seittien satimia, Kokemuksia läheisneuvonpidosta. Helsinki: pääkaupunkiseudun osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja nro 18.

Vilén, Marika - Hansen, Marika - Janhunen, Tarja - Kytöpuu, Katri - Salo, Saara - Sepänen, Paula - Tapio, Nina 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilén, Marika - Sepänen, Paula - Tapio, Nina - Toivanen, Riikka (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä, menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.

Virtanen, Petri – Wennberg, Mikko 2007. Prosessijohtaminen julkishallinnossa. Helsinki: Edita.

Vuorio, Juha-Pekka 2008. Läheisneuvonpito ja lastensuojelu. Teoksessa: Vuorio, Juha-Pekka – Saurama, Erja & Hänninen, Salla. Verkostojen voimaa ja seittien satimia, Kokemuksia läheisneuvonpidosta. Helsinki: pääkaupunkiseudun osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja nro 18.

Vuorio, Juha-Pekka – Saurama, Erja & Hänninen, Salla 2008. Verkostojen voimaa vai seittien satimia. Kokemuksia läheisneuvonpidosta. Helsinki: pääkaupunkiseudun osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja nro 18.

Kysely lastensuojelun läheistyöstä

Liitteen sisältö

KYSELY LASTENSUOJELUN LÄHEISTYÖSTÄ

Tämä kysely liittyy läheistyötä koskevaan tutkimukseen, joka toteutetaan opinnäytetyönä osana Metropolian sosiaalialan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa (sosionomi YAMK). Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Pesäpuu ry:n Lähemmäs-projektin ja Lastensuojelun käsikirjan toimituksen (THL) kanssa.

Vastaa kirjallisesti kysymyksiin. Neljään ensimmäiseen kysymykseen voit vastata nimettömänä.

- 1) Oletko tavannut vuoden 2014 aikana työssäsi lasten ja perheiden läheisiä? Jos olet, kuvaile, keitä läheisiä ja miten olet heidän kanssa työskennellyt?

- 2) Millainen tieto tai toimintatapa auttaa sinua läheisten kanssa työskennellessä ja mistä haet tai saat tähän apua?

- 3) Mitkä ovat mielestäsi suurimmat läheistyön esteet työssäsi?

- 4) Mitä muuta haluat sanoa läheisten kanssa tehtävästä työstä?

Käännä →

Jos sinulla on mahdollisuus kommentoida Lastensuojelun käsikirjan tekstejä tai osallistua läheistyötä koskevaan jatkotutkimukseen, ole hyvä ja jätä yhteystietosi.

Nimi:
Sähköposti:
Puhelinnumero:
Työnimike ja -tehtävä:

Lisätietoja tutkimuksesta antaa

Päivi Muranen, erikoissuunnittelija
Lapset, nuoret ja perheet – yksikkö
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, THL
paivi.muranen@thl.fi
Puh: 029 524 7435 tai 0400 686 533
www.lastensuojelunkasikirja.fi

Kiitokset vastauksistasi!

